

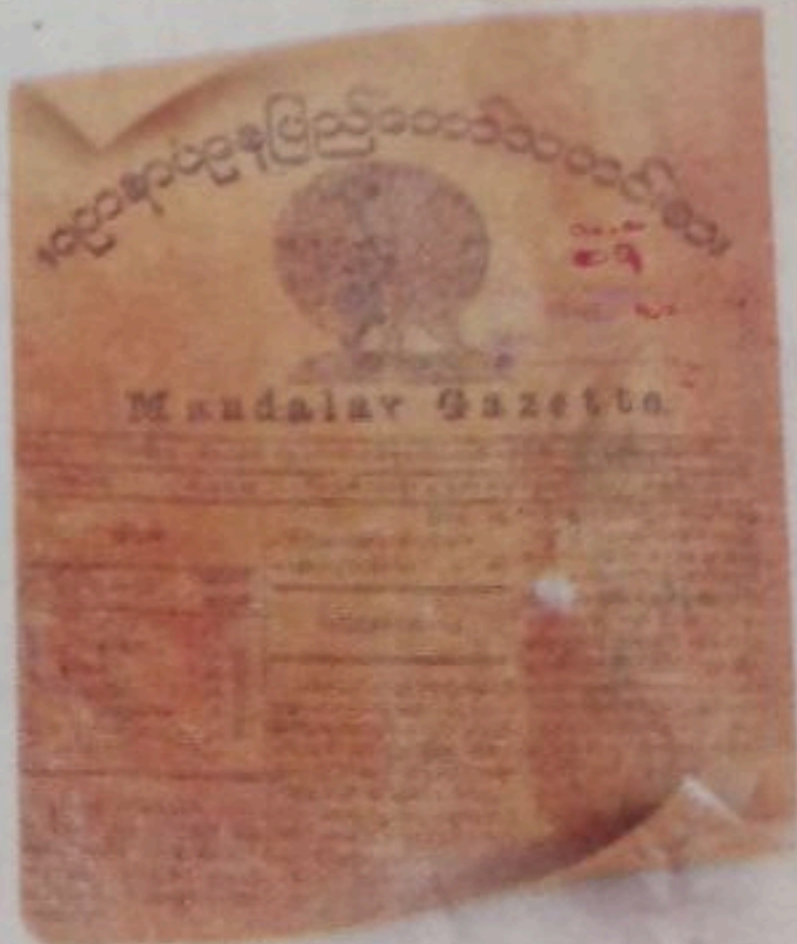
ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ

ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

ကျောင်းသုံးစာအုပ်မိတ်ဆက်

ဤအတန်းတွင် သမိုင်းဘာသာရပ်အကြောင်းနှင့် သမိုင်းဖြစ်ရပ်များမှ သင်ခန်းစာယူ၍ လက်တွေ့ဘဝတွင် အသုံးပြုနိုင်ရန်သာမက သမိုင်းဘာသာရပ်ကို ပိုမိုနားလည်နိုင်စေမည့် အသိပညာများ၊ ကျွမ်းကျင်မှုအသစ်များ ဖွံ့ဖြိုးလာစေရန်အတွက် ကျောင်းသားများသည် အဖွဲ့လိုက် လုပ်ငန်းများကို ဆရာနှင့်အတူ လုပ်ဆောင်သင်ယူမည်။ ထို့ပြင် ပြဿနာအခက်အခဲများကို ဖြေရှင်း တတ်ရန်နှင့် စဉ်းစားတွေးခေါ်ဖန်တီးတတ်ရန် လေ့လာသင်ယူမည်။ အချို့စာသင်ခန်းများတွင် အဖွဲ့လိုက်လုပ်ဆောင်ကြပြီး အချို့စာသင်ခန်းများတွင် အတန်းလိုက် သို့မဟုတ် တစ်ဦးချင်း လေ့လာသင်ယူကြမည်ဖြစ်သည်။

သင်ယူရမည့် အကြောင်းအရာများ

အဋ္ဌမတန်း၊ သမိုင်းဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်တွင် အောက်ပါအဓိက အကြောင်းအရာ များ ပါဝင်သည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

- အခန်း(၁) ကုန်းဘောင်ခေတ်မြန်မာနိုင်ငံ
- အခန်း(၂) မြန်မာနှင့် အနောက်နိုင်ငံ
- အခန်း(၃) ကိုလိုနီခေတ်မြန်မာနိုင်ငံ

ကမ္ဘာ့သမိုင်း

- အခန်း(၄) စက်မှုတော်လှန်ရေး
- အခန်း(၅) ပထမကမ္ဘာစစ်
- အခန်း(၆) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်

သင်ယူကြရမည့် နည်းလမ်းများ

သင်ခန်းစာအားလုံးတွင် တက်ကြွစွာ ပါဝင်သင်ယူနိုင်ရန် အထောက်အကူပြုမည့် 5C ၏ အနှစ်သာရများကို အရေးပါသော ၂၁ ရာစု ကျွမ်းကျင်မှုများအဖြစ် ဆရာက အသုံးပြုသင်ကြားပေးမည်။

- ◆ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း (Collaboration) - သင်ခန်းစာများ သင်ယူရာတွင် ကျောင်းသားများသည် အတန်းဖော်များနှင့် အုပ်စုဖွဲ့ပြီး အတွေးအခေါ်များ မျှဝေခြင်း၊ အဖြေများအတူ ရှာဖွေခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်မည်။

- ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း (Communication) - ဘာသာစကား သင်ခန်းစာများတွင် သာမက ဘာသာရပ်အားလုံးတွင် သင်ခန်းစာများရေးခြင်း၊ ဖတ်ခြင်း၊ ပြောခြင်း၊ နားထောင်ခြင်းနှင့် နှုတ်ဖြင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း၊ ကိုယ်အမူအရာဖြင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း စသည့် ကျွမ်းကျင်မှုများ ဖွံ့ဖြိုးလာမည်။
- လေးနက်စွာ ဆန်းစစ်ဝေဖန်ခြင်းနှင့် ပြဿနာဖြေရှင်းခြင်း (Critical Thinking and Problem Solving) - ဖြေရှင်းရန် စိတ်ဝင်စားဖွယ် ပြဿနာများ၏ အဖြေများကို ရှာဖွေခြင်းနှင့် တင်ပြခြင်း၊ အမှားများကို ရှာဖွေခြင်းနှင့် ပြုပြင်ခြင်းတို့ ပြုလုပ်မည်။
- တီထွင်ဖန်တီးခြင်း (Creativity and Innovation) - ဘောင်ခတ်ထားသည့် အခြေအနေထဲမှထွက်၍ တွေးခေါ်ခြင်းသည် အရေးပါသော ၂၁ ရာစု ကျွမ်းကျင်မှုတစ်ခု ဖြစ်သည်။ အတွေးအခေါ်သစ်များ ရရှိရန်၊ နည်းလမ်းသစ်များဖြင့် ပြဿနာများ ဖြေရှင်းရန် ကျောင်းသားများကို အားပေးမည်။
- နိုင်ငံသားကောင်းဖြစ်ခြင်း (Citizenship) - နိုင်ငံသားကောင်းဖြစ်စေရန် ကျောင်းလူမှု အဖွဲ့အစည်းတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ တရားမျှတခြင်း၊ သဘောထား ကွဲလွဲမှုဖြေရှင်းခြင်း စသည်တို့ကို လေ့ကျင့်သင်ယူရမည်။

စာသင်နှစ်အဆုံးတွင် သိရှိသွားပြီး လုပ်ဆောင်နိုင်မည့် ရလဒ်များ

အဋ္ဌမတန်း သမိုင်းဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကို လေ့လာသင်ယူပြီးသောအခါ ကျောင်းသားများသည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည် လုပ်ဆောင်နိုင်မည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

အခန်း(၁)

- ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် အလောင်းမင်းတရား၏ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ပြန်လည် ဖော်ထုတ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုကို ရှင်းပြတတ်မည်။
- ကုန်းဘောင်မင်းများ၏ နယ်မြေချဲ့ထွင်ရန် ကြိုးပမ်းမှုနှင့် နယ်မြေသိမ်းပိုက်မှုများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- နန်းတွင်းရေး ပဋိပက္ခများသည် ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးကို အားနည်းသွားစေကြောင်း သုံးသပ် တတ်မည်။
- ကုန်းဘောင်ခေတ်၏ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုအပေါ် ဝေဖန်ဆွေးနွေး တတ်မည်။

အခန်း(၂)

- ♦ ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်နှင့် ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် ဖြစ်ပွားမှုကို ဦးတည်ခဲ့သော အကြောင်းရင်းများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- ♦ မင်းတုန်းမင်း၏ နိုင်ငံအတွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ကြိုးပမ်းချက်များနှင့် သံတမန်ရေးရာ ကြိုးပမ်းချက်များကို အကဲဖြတ်တတ်မည်။

အခန်း(၃)

- ♦ ဗြိတိသျှကိုလိုနီခေတ်အတွင်း မြန်မာပြည်၌ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၊ စီးပွားရေးပုံစံ၊ လူမှု ဖွဲ့စည်းပုံတို့ ကဏ္ဍနယ်ပယ်အလိုက် ပြောင်းလဲလာပုံကို ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- ♦ ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာပြည်တွင် ပြောင်းလဲလာသည့် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး စနစ်တို့၏ ကောင်းကျိုး၊ ဆိုးကျိုးများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။

ကမ္ဘာ့သမိုင်း

အခန်း(၄)

- ♦ နည်းပညာတိုးတက်ခြင်းသည် နိုင်ငံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် စီးပွားရေးအခြေခံကောင်း များကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ကြောင်း ရှင်းပြတတ်မည်။
- ♦ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- ♦ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် စက်မှုလုပ်ငန်းထူထောင်မှုနှင့် နည်းပညာဆိုင်ရာ တိုးတက်မှုကို မလုပ်ဆောင်နိုင်ပါက စက်မှုထွန်းကားသော စီးပွားရေးအင်အားကြီး နိုင်ငံများ၏ လွှမ်းမိုးခြယ်လှယ်မှုခံရမည်ဖြစ်ကြောင်း ရှင်းပြတတ်မည်။

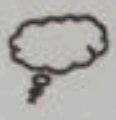

အခန်း(၅)

- ♦ ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားစေသော အခြေခံအကြောင်းရင်းများနှင့် လတ်တလောအကြောင်း ရင်းကို ရှင်းပြတတ်မည်။
- ♦ စစ်ပွဲတွင် အသုံးပြုသော လက်နက်ကိရိယာများ၊ တိုက်ခိုက်ရေးယာဉ်များအကြောင်းကို သိရှိနားလည်ပြီး စစ်ကြောင့် ဆုံးရှုံးရမှုများ ဖြစ်ပေါ်ရပုံကို ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- ♦ စစ်၏အကျိုးဆက်အဖြစ် နိုင်ငံသစ်များ ထွက်ပေါ်လာခြင်းကြောင့် ဥရောပမြေပုံပြောင်းလဲ သွားခြင်းနှင့် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးပေါ်ပေါက်လာခြင်းတို့ကို ဝေဖန်ဆန်းစစ် တတ်မည်။

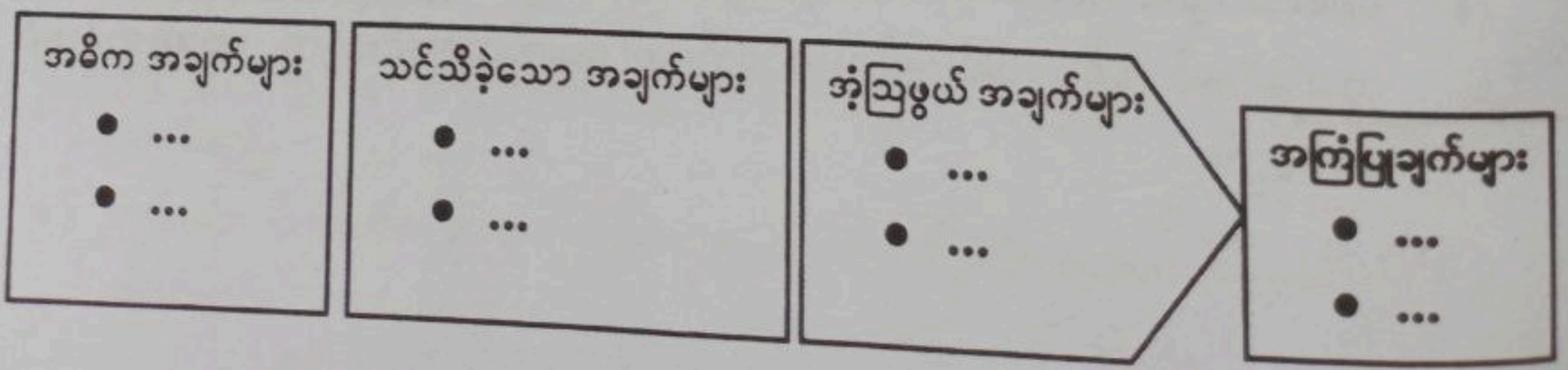
အခန်း(၆)

- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေသော အကြောင်းရင်းများကို ရှင်းပြတတ်မည်။
- နည်းပညာတိုးတက်မှုသည် စစ်ရေးအခြေအနေပေါ် များစွာအကျိုးသက်ရောက်မှုရှိကြောင်း ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- စစ်ပြီး ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးများ ပြောင်းလဲခြင်းနှင့် စစ်၏အနိဋ္ဌာရုံများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီးကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်နိုင်ခဲ့ခြင်းသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်၏ ကောင်းမွန်သော အကျိုးဆက်ဖြစ်ကြောင်း ဝေဖန်သုံးသပ်တတ်မည်။

ဤကျောင်းသုံးစာအုပ်တွင် ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများကို ကူညီလမ်းညွှန်ပေးမည့် အောက်ပါ သင်္ကေတများ (icons) ကို တွေ့ရလိမ့်မည် -

	ဖတ်ပါ		အိုင်စီစီ / အင်တာနက်ချိတ်ပါ
	ရေးပါ		သူငယ်ချင်းတွေကို ပြောပြပါ
	နားထောင်ပါ		ဆွေးနွေးပါ
	စဉ်းစားပါ		ရွေးချယ်နိုင်သော သင်ခန်းစာ / လေ့ကျင့်ခန်း
	စဉ်းစားပြီးရေးပါ		အိမ်စာ
	ရှာဖွေပါ		နှိုင်းယှဉ်ပါ / ယှဉ်တွဲပါ

အောက်ပါ လေးထောင့်ကွက်များကလည်း ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများကို ကူညီလမ်းညွှန်ပေးလိမ့်မည်။

မာတိကာ

အခန်း

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

မြန်မာ့သမိုင်း

အခန်း(၁)

ကုန်းဘောင်ခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ

၁. ၁	ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေး ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ခြင်း	၁
၁. ၂	နယ်မြေချဲ့ထွင်ခြင်း	၄
၁. ၂. ၁	ယိုးဒယားကို ချီတက်သိမ်းပိုက်ခြင်း	၄
၁. ၂. ၂	ရခိုင်ကို သိမ်းပိုက်ခြင်း	၅
၁. ၂. ၃	မဏိပူရ၊ အာသံ အရေးအခင်း	၅
၁. ၃	ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအားနည်းလာခြင်း	၇
၁. ၄	စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု	၈

အခန်း(၂)

မြန်မာနှင့် အနောက်နိုင်ငံ

၂. ၁	ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်	၁၂
၂. ၂	ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်	၁၅
၂. ၃	ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး	၁၇
၂. ၄	သံတမန်ဆက်ဆံရေး	၁၉

အခန်း(၃)

ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ

၃. ၁	အုပ်ချုပ်ရေး	၂၄
၃. ၁. ၁	ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်ရေး	၂၅
၃. ၁. ၂	မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်ရေး	၂၅
၃. ၁. ၃	ဒုတိယဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်ရေး	၂၅
၃. ၁. ၄	ဒိုင်အာဒီအုပ်ချုပ်ရေး	၂၆

၃. ၁. ၅	ဥပဋ္ဌာနအုပ်ချုပ်ရေး	၂၇
၃. ၁. ၆	လှပန်ခေတ်အုပ်ချုပ်ရေး	၂၈
၃. ၁. ၇	စစ်ပြီးခေတ် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေး	၂၈
၃. ၂	စီးပွားရေး	၃၀
၃. ၂. ၁	လယ်ယာကဏ္ဍ	၃၀
၃. ၂. ၂	သစ်တောကဏ္ဍ	၃၁
၃. ၂. ၃	တွင်းထွက်ကဏ္ဍ	၃၁
၃. ၂. ၄	စက်မှုကဏ္ဍ	၃၂
၃. ၂. ၅	သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးကဏ္ဍ	၃၂
၃. ၂. ၆	ကုန်သွယ်ရေးကဏ္ဍ	၃၃
၃. ၂. ၇	လှပန်ခေတ်နှင့် စစ်ပြီးခေတ် စီးပွားရေး	၃၃
၃. ၃	လူမှုရေး	၃၄
၃. ၃. ၁	လူမျိုးစုံလူ့အဖွဲ့အစည်း	၃၅
၃. ၃. ၂	ကျေးလက်လူ့အဖွဲ့အစည်း	၃၅
၃. ၃. ၃	ပညာရေးကဏ္ဍ	၃၅
၃. ၃. ၄	ကျန်းမာရေးကဏ္ဍ	၃၆
၃. ၃. ၅	လှပန်ခေတ် လူ့အဖွဲ့အစည်း	၃၆

ကမ္ဘာ့သမိုင်း

အခန်း(၄)	စက်မှုတော်လှန်ရေး	
၄. ၁	ပထမအဆင့်	၄၀
၄. ၂	ဒုတိယအဆင့်	၄၃
၄. ၃	နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်	၄၇

အခန်း(၅)

ပထမကမ္ဘာစစ်

၅. ၁	စစ်ဖြစ်ရသည့်အခြေခံအကြောင်းရင်းများ	၅၂
၅. ၁. ၁	ကိုလိုနီနယ်မြေအပြိုင်ရှာဖွေခြင်း	၅၂
၅. ၁. ၂	အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များ ပြင်းထန်လာခြင်း	၅၄
၅. ၁. ၃	ရေတပ်အင်အားပြိုင်ဆိုင်ခြင်း	၅၄
၅. ၁. ၄	မဟာမိတ်အုပ်စုများ အပြိုင်ဖွဲ့စည်းခြင်း	၅၄
၅. ၁. ၅	လတ်တလောအကြောင်းရင်း	၅၅
၅. ၂	စစ်ဖြစ်ပွားခြင်း	၅၇
၅. ၂. ၁	စစ်တိုက်ခိုက်ပုံ	၅၈
၅. ၂. ၂	အမေရိကန်စစ်ထဲဝင်ရောက်လာခြင်း	၅၉
၅. ၃	အကျိုးဆက်များ	၆၁
၅. ၃. ၁	နိုင်ငံသစ်များပေါ်ပေါက်လာခြင်း	၆၂
၅. ၃. ၂	နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးပေါ်ပေါက်လာခြင်း	၆၃

အခန်း(၆)

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်

၆. ၁	စစ်ဖြစ်ရသည့်အကြောင်းရင်းများ	၆၆
၆. ၁. ၁	နယ်မြေကျူးကျော်မှုများ	၆၇
၆. ၂	စစ်ဖြစ်ပွားခြင်း	၇၀
၆. ၂. ၁	စစ်ပွဲအစောပိုင်းကာလ ဂျာမန်တို့အရေးသာမှု	၇၀
၆. ၂. ၂	စစ်ပွဲနောက်ပိုင်းကာလ မဟာမိတ်တို့အရေးသာမှု	၇၁
၆. ၃	အကျိုးဆက်များ	၇၃

အခန်း(၁) ကုန်းဘောင်ခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ကုန်းဘောင်ခေတ်၌ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်နိုင်ကာ နိုင်ငံချဲ့ထွင်ရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့မှုများ၊ နိုင်ငံအင်အားဆုံးရှုံးလာမှုကို ဦးတည်သွားစေသည့် နန်းတွင်းရေးပဋိပက္ခများ၊ စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်အောင်မြင်မှုများကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- ကုန်းဘောင်ခေတ် ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေး၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှုတို့နှင့်ပတ်သက်၍ ပဉ္စမတန်း သင်ခန်းစာတွင် သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် အလောင်းမင်းတရား၏ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုကို ရှင်းပြတတ်မည်။
- ကုန်းဘောင်မင်းများ၏ နယ်မြေချဲ့ထွင်ရန် ကြိုးပမ်းမှုနှင့် နယ်မြေသိမ်းပိုက်မှုများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- နန်းတွင်းရေး ပဋိပက္ခများသည် ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးကို အားနည်းသွားစေကြောင်း သုံးသပ်တတ်မည်။
- ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့သော စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု အနုပညာလက်ရာတို့ကို သိရှိနားလည်၍ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုအပေါ် ဝေဖန်ဆွေးနွေးတတ်မည်။

၁.၁။ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေး ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ခြင်း

ညောင်ရမ်းမင်းဆက်၏ နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သော မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိ (၁၇၃၃-၁၇၅၂) လက်ထက်တွင် ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေး အားနည်းလာခဲ့သည်။ ၁၇၅၂ ခုနှစ်တွင် ဟံသာဝတီမှ ဗညားဒလ ဦးဆောင်သော ဟံသာဝတီတပ်များ အင်းဝသို့ လာရောက်တိုက်ခိုက်သဖြင့် အင်းဝနေပြည်တော်သည် ဟံသာဝတီလက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ရပြီး ညောင်ရမ်းမင်းဆက် ပျက်သုဉ်းခဲ့သည်။

ညောင်ရမ်းမင်းဆက် ပျက်သုဉ်းပြီးနောက် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးသည် အစုစည်းမဲ့သော အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိနေသည်။ ဗညားဒလဦးဆောင်သော ဟံသာဝတီသားများကတစ်စု၊ မတ္တရာ အုတ်ဖိုအရပ်မှ ဂုဏ္ဏအိန်ခေါင်းဆောင်သော ကွေ့ရှမ်းများကတစ်စု၊ ခင်ဦးစား ဦးချစ်ညို ဦးဆောင်သော မြန်မာများကတစ်စု ကွဲပြားနေကြသည်။ မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်း၊ ဗန်းမော်၊ သီပေါ စသည့်ဒေသများတွင်လည်း ရှမ်းပဒေသရာဇ်တို့က သီးခြားမင်းမူနေကြသည်။

အင်းဝပျက်သုဉ်းသည့်အခါ မုဆိုးဘိုရွာသူကြီး ဦးအောင်ဇေယျသည် ပတ်ဝန်းကျင် ၄၆ ရွာ မှ လူ၊ ဆင်၊ မြင်း၊ လက်နက်၊ ရိက္ခာများကို စုစည်းပြီး ထန်းလုံးခံတပ်ကြီး တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဦးအောင်ဇေယျသည် အလောင်းမင်းတရားဘွဲ့ကို ခံယူခဲ့သည်။ အလောင်းမင်းတရားသည် ၁၇၅၂ ခုနှစ် ကုန်ဆုံးချိန်တွင် ဟံသာဝတီတပ်များ၏ လာရောက်တိုက်ခိုက်မှုများကို အောင်မြင်စွာ တွန်းလှန်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဟံသာဝတီတပ်များနှင့် ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်နေသော ခင်ဦးစား ဦးချစ်ညို၏ တပ်များနှင့် ကွေ့ရှမ်း ဂုဏ္ဏအိန်၏ တပ်များကိုလည်း နှိမ်နင်းနိုင်ခဲ့သည်။ အလောင်းမင်း တရားသည် အရေးတော်ပုံများ အောင်မြင်ပြီးနောက် ၁၇၅၃ ခုနှစ်တွင် မုဆိုးဘို (ရွှေဘို)ကို မင်္ဂလာအောင်မြေသတ်မှတ်၍ ရတနာသိမ်ဟု ခေါ်တွင်သော မင်းနေပြည်တော်ကို တည်ခဲ့သည်။ မင်းနေပြည်တော်မှနေ၍ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ဖြန့်ကြက်ခဲ့သည်။

ပုံ(၁) အလောင်းမင်းတရား၏ ရွှေဘိုရတနာနန်းတော်

၁၇၅၃ ခုနှစ်တွင် အလောင်းမင်းတရား ၏ တပ်များသည် အင်းဝကို သိမ်းပိုက် အောင်မြင်ခဲ့ပြီး ဆက်လက်၍ ဧရာဝတီ မြစ်အထက်ပိုင်းရှိ နယ်များကို ချီတက် သိမ်းသွင်းခဲ့သည်။ အင်းဝမှဆုတ်ခွာသွား သော ဟံသာဝတီတပ်များက ပြည်မြို့ကို သိမ်းပိုက်ကြောင်း ကြားသိသောအခါ အလောင်းမင်းတရားသည် စစ်သည် အလုံးအရင်းနှင့် ချီတက်တိုက်ထုတ်ခဲ့ပြီး

ပြည်မြို့ကို သိမ်းပိုက်သည်။ ပြီးနောက် မြေထဲ၊ သရက်၊ ကြံခင်း၊ တောင်တွင်းကြီး စသောမြို့များကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။

ထိုဒေသများကို သိမ်းသွင်းပြီးနောက် တောင်ဘက်ကို ဆက်လက်ချီတက်ကာ လွန်ဆေး မြို့ကို သိမ်းပိုက်သည်။ လွန်ဆေးမြို့ကို လျင်မြန်စွာ အောင်မြင်သိမ်းပိုက်နိုင်သည့်အတွက် မြန်အောင်မြို့ဟု ပြောင်းလဲအမည်ပေးခဲ့သည်။ ကနောင်၊ ဟင်္သာတ၊ ဓနုဖြူ၊ ပုသိမ်၊ ဥက္ကံ၊ သုံးဆယ်၊ သာယာဝတီစသောမြို့များကလည်း အလောင်းမင်းတရားလက်အောက်သို့ ခိုဝင်လာကြသည်။ ၁၇၅၄ ခုနှစ်တွင် ဒဂုံကို ချီတက်တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ခဲ့ပြီး ရန်အပေါင်းကုန်စင်သည့်အတွက် ဒဂုံ ကို ရန်ကုန်ဟု အမည်ပြောင်းလဲခဲ့သည်။

၁၇၅၆ ခုနှစ်တွင် စစ်သည်အလုံးအရင်းဖြင့် သန်လျင်ကို ဝန်းရံတိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ သန်လျင်ကို အောင်မြင်ပြီးနောက် ဟံသာဝတီကို ချီတက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ထားဝယ်စားနှင့် ညောင်ရွှေစော်ဘွားတို့က သစ္စာခံလာကြသည်။ အလောင်းမင်းတရားသည် ၎င်း၏အုပ်ချုပ်မှုအာဏာ ချဲ့ထွင်ရေးအတွက် ရှမ်းပြည်တစ်လွှားကိုလည်း စုစည်းသိမ်းသွင်းခဲ့သည်။ မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်း၊ သိန္နီနယ်များကို သစ္စာခံစေခဲ့သည်။ အရှေ့ဘက်ရှမ်းပြည်တစ်လွှားကို စည်းရုံးသောအခါ ကျိုင်းတောင်းမြို့ (ရှမ်းပြည်နယ်၊ လင်းခေးခရိုင်၊ မိုးနဲမြို့နယ်အတွင်းတွင်ရှိ)ကို ဗဟိုထား၍ စည်းရုံးခဲ့သည်။

အလောင်းမင်းတရားသည် ၁၇၅၂ ခုနှစ်မှ ၁၇၅၆ ခုနှစ်အတွင်း မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံးနီးပါးကို တိုက်ခိုက်စည်းရုံးသိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့ပြီး ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ပြန်လည်ဖော်လုတ်နိုင်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်တည်တံ့ခိုင်မြဲရေးအတွက် စနစ်ကျသောအုပ်ချုပ်ရေးကို အခြေချခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ယုံကြည်စိတ်ချရ၍ အရည်အချင်းပြည့်ဝသည့် ဝန်ကြီးမှူးမတ်များကို ရွေးချယ်ခန့်ထားသည်။ မြို့ကြီးများတွင် မြို့ဝန်၊ စစ်ကဲ၊ နားခံတို့ကိုလည်းကောင်း၊ မြို့ငယ်ကျေးရွာများတွင် မြို့သူကြီး၊ ရွာသူကြီးများကိုလည်းကောင်း ခန့်ထားအုပ်ချုပ်စေသည်။ ရှမ်းနယ်များတွင် စော်ဘွား၊ မြို့စားများကို သစ္စာခံစေလျက် အုပ်ချုပ်စေသည်။ မြို့ရွာစီမံအုပ်ချုပ်ရေး၊ မင်းမှု၊ ရပ်ရေးရွာမှု၊ လုံခြုံရေးနှင့် မီးဘေးကာကွယ်ရေးတို့ကို ဆောင်ရွက်ရန် ညွှန်ကြားသည့်အမိန့်တော်များ ထုတ်ပြန်ခဲ့ကာ အုပ်ချုပ်ရေးကို စနစ်ကျစေရန် စီမံခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- မုဆိုးဘိုရွာသူကြီး ဦးအောင်ဇေယျသည် ပတ်ဝန်းကျင် ၄၆ ရွာကို စုစည်းပြီး ထန်းလုံးခံတပ် တည်ဆောက်ခြင်း။
- ခင်ဦးစား ဦးချစ်ညို၏ တပ်များနှင့် ကွေ့ရှမ်းဂုဏ္ဏအိန်၏ တပ်များကိုလည်း နှိမ်နင်းနိုင်ခဲ့ခြင်း။
- ၁၇၅၃ ခုနှစ်တွင် အင်းဝကို သိမ်းပိုက်အောင်မြင်ခဲ့ပြီး ဧရာဝတီမြစ်အထက်ပိုင်းရှိနယ်များကို ချီတက်သိမ်းသွင်းခဲ့ခြင်း။
- လွန်ဆေးမြို့ကို မြန်အောင်မြို့ဟု ပြောင်းလဲအမည်ပေးခဲ့ပြီး ဒဂုံကို ရန်ကုန်ဟု အမည်ပေးခဲ့ခြင်း။
- အုပ်ချုပ်မှုအာဏာချဲ့ထွင်ရေးအတွက် ရှမ်းပြည်တစ်လွှားကို စုစည်းသိမ်းသွင်းခဲ့ခြင်း။
- နိုင်ငံတော်တည်တံ့ခိုင်မြဲရေးအတွက် စနစ်ကျသော အုပ်ချုပ်ရေးကို အခြေချပေးခဲ့ခြင်း။

   လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ အလောင်းမင်းတရား၏ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ပြန်လည်ဖော်ထုတ်မှုကို ဆန်းစစ်ပါ။
- ၂။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) မုဆိုးဘိုရွာသူကြီး ဦးအောင်ဇေယျ
 - (ခ) ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပြန်လည်ဖော်ထုတ်ခြင်း

၁.၂။ နယ်မြေချဲ့ထွင်ခြင်း

၁.၂.၁။ ယိုးဒယားကို ချီတက်သိမ်းပိုက်ခြင်း

ကုန်းဘောင်ခေတ်မင်းများအနက် အလောင်းမင်းတရားနှင့် ဆင်ဖြူရှင် ခေါ် မြေဒူးမင်းတို့သည် ယိုးဒယားမြို့တော် အယုဒ္ဓယကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ အလောင်းမင်းတရားသည် ၁၇၅၉ ခုနှစ် နှစ်ကုန်တွင် ယိုးဒယားကို ချီတက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ယိုးဒယားနိုင်ငံသည် ပုန်ကန်ခြားနားသော ဟံသာဝတီသားများကို လက်ခံထားသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယိုးဒယားနိုင်ငံ၏ ထောက်ပံ့မှုဖြင့် ဟံသာဝတီသားများ၏ နိုင်ငံပြန်လည်ထွန်းကားလာမည်ကို စိုးရိမ်သည့်အတွက် ကြောင့်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံစည်းရုံးသိမ်းသွင်းရေးကာလတွင် လူဦးရေလျော့ပါးခဲ့သဖြင့် နိုင်ငံ၏ လူအင်အားကို ပြန်လည်ဖြည့်တင်းလိုသော ဆန္ဒကြောင့်လည်းကောင်း ယိုးဒယားနိုင်ငံမြို့တော် အယုဒ္ဓယသို့ ချီတက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ အယုဒ္ဓယအား ဝန်းရံနေစဉ် အလောင်းမင်းတရား နာမကျန်းဖြစ်သည့်အတွက် ၁၇၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် ယိုးဒယားမှ ပြန်လည် ဆုတ်ခွာခဲ့ရာ သထုံမြို့ ကင်းရွာအနီးတွင် နတ်ရွာစံသည်။

မြေဒူးမင်းသည် ၁၇၆၃ ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သည်။ ဆင်ဖြူရှင်ဟုလည်း အမည်တွင်သော မြေဒူးမင်းသည် ခမည်းတော်လက်ထက်က မအောင်မြင်ခဲ့သော ဆန္ဒကို ဖြည့်ဆည်းလိုသဖြင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံအား ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ မြန်မာတပ်များသည် စစ်ကြောင်းသုံးကြောင်းခွဲ၍ ချီတက်သွားကြသည်။ တိုက်ခိုက်အောင်နိုင်ခဲ့သည့် မြို့များမှ အကြီးအကဲများကို မြန်မာတပ်များ၏ သစ္စာခံအဖြစ် စည်းရုံးသိမ်းသွင်းခဲ့ပြီး အယုဒ္ဓယမြို့တော်အထိ ချီတက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ၁၇၆၇ ခုနှစ် ဧပြီတွင် အယုဒ္ဓယမြို့တော်ကို အောင်မြင်စွာ သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ မြို့တော်ကို သိမ်းသွင်းထားလိုသော ရည်ရွယ်ချက်မရှိခဲ့၍ ကြာရှည်သိမ်းပိုက်ထားခြင်း မရှိဘဲ မြန်မာတပ်များ ပြန်လည် ဆုတ်ခွာခဲ့သည်။ ဆုတ်ခွာရာတွင် ယိုးဒယားဘုရင်၏ ဆွေတော်မျိုးတော်များ၊ များမတ်များ၊ ယိုးဒယားပညာသည်များကို ခေါ်ဆောင်ပြီး စာပေများ၊ ပစ္စည်းဥစ္စာရတနာများနှင့် အမြောက်ကြီး နှစ်လက်တို့ကိုပါ ယူဆောင်ခဲ့သည်။

၁၇၈၂ ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သော ဗဒုံမင်းသည် ယိုးဒယားနိုင်ငံအား လက်အောက်ခံ အခွန်ဘဏ္ဍာဆက်သရာနိုင်ငံအဖြစ် သိမ်းသွင်းလို၍ ၁၇၈၅ ခုနှစ်တွင် စစ်ကြောင်း ငါးကြောင်းကို စေလွှတ်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က ယိုးဒယားနိုင်ငံတွင် ပထမမြောက် ရာမဘုရင်သည် ချန္တရီ နန်းဆက်ကို တည်ထောင်၍ ဘန်ကောက်မြို့သစ်တွင် နန်းစံနေခဲ့သည်။ ပထမမြောက် ရာမဘုရင်၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ယိုးဒယားပြည်သူတို့မှာ စည်းလုံးညီညွတ်လျက်ရှိပြီး ဘုရင်၏ စနစ်တကျ စီမံကွပ်ကဲမှုကြောင့် မြန်မာတပ်များ အရှုံးနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရသည်။

၁.၂.၂။ ရခိုင်ကို သိမ်းပိုက်ခြင်း

ရခိုင်နန်းတွင်းရေး ပြဿနာများကို လာရောက်ဖြေရှင်းပေးရန် ရခိုင်နယ်စားအချို့က ၁၇၈၄ ခုနှစ်တွင် ဗဒုံမင်းထံ လာရောက်အကူအညီတောင်းခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဗဒုံမင်းသည် ရခိုင်ဒေသကို အိမ်ရှေ့မင်းသားအား ဦးစီးကွပ်ကဲစေ၍ စစ်ကြောင်းသုံးကြောင်းဖြင့် ချီတက်သိမ်းပိုက် ခဲ့သည်။ မဟာမြတ်မုနိရုပ်ပွားတော်ကို ပင့်ဆောင်ပြီး ရခိုင်မင်းနှင့်တကွ မိဖုရား၊ မင်းညီမင်းသားများ၊ ပုဏ္ဏားတော်များ၊ လက်မှုပညာသည်များ၊ အမြောက်လက်နက်များ၊ ရွှေငွေပစ္စည်းများနှင့် ဘုရင့်နောင်လက်ထက် ယိုးဒယားမှ သိမ်းယူခဲ့သော ကြေးရုပ်တုပစ္စည်းများကို ယူဆောင်ခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ မြန်မာအိမ်ရှေ့မင်းသား ချီတက်လာခြင်းသည် ရခိုင်ဒေသ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး အတွက် လာရောက်အကူအညီပေးသည်ဟု ရခိုင်တို့က ထင်မြင်ခဲ့သော်လည်း ဗဒုံမင်းက ရခိုင်ကို သိမ်းယူလိုက်သောအခါ လက်မခံဘဲ ပုန်ကန်ကြသည်။ ပုန်ကန်မှုများကို မြန်မာတပ်များက နှိမ်နင်း သောအခါ ဗြိတိသျှပိုင် ဘင်္ဂလားနယ်ထဲသို့ ပြေးဝင်တိမ်းရှောင်ရာ မြန်မာတို့က လိုက်လံဖမ်းဆီး ရာမှ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ပဋိပက္ခ စတင်ဖြစ်ပွားလာခဲ့သည်။

၁.၂.၃။ မဏိပူရ၊ အာသံ အရေးအခင်း

မြန်မာဘုရင်တို့သည် စစ်ရေး၊ စီးပွားရေးအင်အားကြီးမားလာသည့်အခါတိုင်း နယ်မြေချင်း ဆက်စပ်လျက်ရှိသည့် မဏိပူရ၊ အာသံ ဒေသများသို့ သွားရောက်တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်လေ့ရှိသည်။ မဏိပူရသည် အလောင်းမင်းတရားလက်ထက် ၁၇၅၈ ခုနှစ်တွင် မြန်မာတို့၏ လက်အောက်ခံနယ်ပယ် ဖြစ်ခဲ့သည်။ မဏိပူရသားများကို အမရပူရနှင့် စစ်ကိုင်းတွင် နေရာချထားပေးခဲ့သည်။ မဏိပူရသား တို့သည် မြင်းစီးအတတ်တွင် ကျွမ်းကျင်သူများဖြစ်သည့်အတွက် မြန်မာစစ်တပ်တွင် အမှုထမ်းစေ သည်။ မဏိပူရသား ဗြာဟ္မဏပုဏ္ဏားများကိုလည်း မြန်မာ့နန်းတွင်း၌ အမှုထမ်းစေခဲ့သည်။ ဗဒုံမင်းလက်ထက်တွင် ချောဂျစ်ဆင်နှင့် မာဂျစ်ဆင်ညီနောင်တို့၏ ထီးနန်းဆက်ခံရေးပြဿနာ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ရာ မြန်မာစစ်တပ်ကို မဏိပူရသို့ စေလွှတ်ပြီး မာဂျစ်ဆင်ကို နန်းတင်ခဲ့သည်။

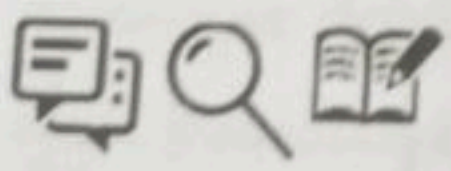
မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

၁၇၉၇ ခုနှစ်တွင် မြန်မာတို့ထံသို့ နန်းလွှာတစ်ဦးတင်ပေးရန် အကူအညီတောင်းသည်မှစ၍ မြန်မာတို့ အာသံနယ်တွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်လာကြသည်။ ဗဒုံမင်းလက်ထက်တွင် အာသံအမတ် အချို့က ဘုရင်စန္ဒရကန္တရှိန်ကို ထီးနန်းမှ ဖြုတ်ချခဲ့ကြသည်။ ဘုရင်စန္ဒရကန္တရှိန်က ဗဒုံမင်းထံ အကူအညီတောင်းသည့်အတွက် မြန်မာစစ်တပ်သည် အာသံကို ချီတက်တိုက်ခိုက်ပြီး ဘုရင် စန္ဒရကန္တရှိန်ကို ပြန်လည်နန်းတင်ခဲ့သည်။ မြန်မာစစ်တပ် ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားသောအခါ အာသံခေါင်းဆောင်များက ဘုရင်စန္ဒရကန္တရှိန်ကို နန်းချကြပြန်သည်။ ထိုသို့ ရခိုင်၊ မဏိပူရနှင့် အာသံဒေသများကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့ခြင်းသည် ဗြိတိသျှတို့နှင့် ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှုကို ဖြစ်ပေါ်လာစေ ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- အလောင်းမင်းတရားသည် ၁၇၅၉ ခုနှစ်ကုန်တွင် အယုဒ္ဓယသို့ ချီတက်တိုက်ခိုက်ရာ မအောင်မြင်ခြင်း။
- မြေဒူးမင်းသည် ဧပြီ ၁၇၆၇ ခုနှစ်တွင် အယုဒ္ဓယမြို့တော်ကို အောင်မြင်စွာ သိမ်းပိုက်နိုင် ခဲ့ခြင်း။
- ၁၇၈၅ ခုနှစ်တွင် ဗဒုံမင်းသည် ယိုးဒယားနိုင်ငံကို စစ်ကြောင်း ငါးကြောင်းဖြင့် ချီတက် တိုက်ခိုက်ရာ မအောင်မြင်ခဲ့ခြင်း။
- ရခိုင်နန်းတွင်းရေး ပြဿနာများကို လာရောက်ဖြေရှင်းပေးရန် ရခိုင်နယ်စားအချို့က ၁၇၈၄ ခုနှစ်တွင် ဗဒုံမင်းထံ လာရောက်အကူအညီတောင်းခဲ့ခြင်း။
- ရခိုင်သို့ စစ်ကြောင်းသုံးကြောင်းဖြင့် ချီတက်သိမ်းပိုက်ခဲ့ခြင်း။
- ဗဒုံမင်းလက်ထက်တွင် မဏိပူရ၌ ချောဂျစ်ဆင်နှင့် မာဂျစ်ဆင် ညီနောင်တို့၏ ထီးနန်း ဆက်ခံရေးပြဿနာ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်း။
- အာသံဘုရင်စန္ဒရကန္တရှိန်က ဗဒုံမင်းထံ အကူအညီတောင်းသည့်အတွက် အာသံကို ချီတက်တိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

၁။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ယိုးဒယားသို့ ချီတက်တိုက်ခိုက် သိမ်းယူမှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ဆန်းစစ်ပါ။

၂။ ကုန်းဘောင်မင်းများ ရခိုင်၊ မဏိပူရ အာသံ တို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်းသည်မည်သည့် အကျိုးဆက်ကို ဖြစ်ပေါ်လာစေခဲ့သနည်း။

၁.၃။ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအားနည်းလာခြင်း

အလောင်းမင်းတရားတည်ဆောက်ခဲ့သော ကုန်းဘောင်မင်းဆက်သည် ဗဒုံမင်း၏နောက် ဆက်ခံသော စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက်မှစ၍ အင်အားကျဆင်းလာသည်။ စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက် ရခိုင်၊ မဏိပူရနှင့် အာသံအရေးများကြောင့် ဗြိတိသျှတို့နှင့် မသင့်မတင့်ဖြစ်ကာ နိုင်ငံအရေး ရှုပ်ထွေးလျက်ရှိစဉ် နန်းတော်တွင်လည်း စစ်ကိုင်းမင်း၏မိဖုရား နန်းမတော်မယ်နု ဦးဆောင်သော အုပ်စုနှင့် ညီတော် သာယာဝတီမင်းသား ခေါင်းဆောင်သောအုပ်စုဟူ၍ ကွဲလျက်ရှိသည်။

စစ်ကိုင်းမင်းသည် ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်တွင် စစ်ရှုံးမှုကို ရင်ဆိုင်ရသည့်အပြင် နန်းမတော်မယ်နုနှင့် ၎င်း၏မောင်တော် စလင်းမင်းသားကြီးတို့က သာယာဝတီမင်းသားကို ဖယ်ရှားရန် ကြိုးပမ်းမှုကိုလည်း ကြုံတွေ့ရသည်။ သာယာဝတီမင်းသားက ၁၈၃၅ ခုနှစ်တွင် နောင်တော် စစ်ကိုင်းမင်းကို ပုန်ကန်ရန် ရွှေဘိုသို့ ထွက်ခွာသွားခဲ့ပြီး နန်းအပ်ရန် အရေးဆိုခဲ့ သည်။ စစ်ကိုင်းမင်းသည် ညီတော် သာယာဝတီမင်းသားကို ၁၈၃၇ ခုနှစ်တွင် ထီးနန်းလွှဲခဲ့သည်။

သာယာဝတီမင်းနတ်ရွာစံပြီးနောက် ၁၈၄၆ ခုနှစ်တွင် သားတော်ပုဂံမင်း နန်းတက်သည်။ ပုဂံမင်းနန်းတက်စတွင်ပင် ပုန်ကန်ခြားနားမှုများ၊ နန်းတွင်းလုပ်ကြံမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ပုဂံမင်းလက်ထက်တွင် ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် ဖြစ်ပွားခဲ့ရသည်။ ပုဂံမင်း၏ညီတော် မင်းတုန်းမင်းသားသည် ဗြိတိသျှတို့ တန်ခိုးအာဏာကြီးမားမှုကို သိနားလည်သဖြင့် ဗြိတိသျှတို့နှင့် ထိပ်တိုက်တွေ့ရန် မလိုလားပေ။ မင်းတုန်းမင်းသားနှင့် ကနောင်မင်းသားသည် ပုဂံမင်းကို ပုန်ကန်ခြားနားခဲ့ပြီး ၁၈၅၃ ခုနှစ်တွင် မင်းတုန်းမင်းသည် ညီတော် ကနောင်မင်းသားကို အိမ်ရှေ့ အရာပေး၍ နန်းတက်ခဲ့သည်။

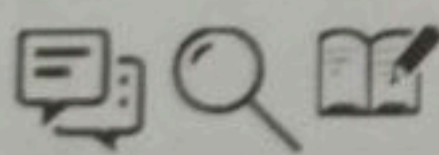
မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ၁၈၆၆ ခုနှစ်တွင် သားတော် မြင်ကွန်းမင်းသားနှင့် မြင်းခုံတိုင် မင်းသားတို့၏ နန်းတွင်းပုန်ကန်ခြားနားမှု ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ မြင်ကွန်း၊ မြင်းခုံတိုင် ပုန်ကန်မှုတွင် မင်းတုန်းမင်း အသက်ဘေးမှ လွတ်မြောက်ခဲ့သော်လည်း ညီတော် အိမ်ရှေ့စံ ကနောင်မင်းသား လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခြင်း ခံခဲ့ရသည်။ မြင်ကွန်းနှင့် မြင်းခုံတိုင်မင်းသားတို့သည် အရေးရှုံးနိမ့်သောအခါ ဗြိတိသျှပိုင်နက် အောက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ ခိုလှုံသွားခဲ့သည်။ အိမ်ရှေ့စံ ကနောင်မင်းသားကို မြင်ကွန်း၊ မြင်းခုံတိုင်မင်းသားတို့က လုပ်ကြံပြီးသည့်နောက် နန်းလျှာခန့်အပ်ရေးမှာ ပြဿနာဖြစ် လာသည်။

အဋ္ဌမတန်း

မင်းတုန်းမင်းနတ်ရွာစံခါနီးတွင် နန်းလျာခန့်အပ်ရေးပြဿနာကို ကင်းဝန်မင်းကြီးနှင့် ဆင်ဖြူမရှင်မိဖုရားကြီးတို့က သီပေါမင်းသားကို နန်းတင်ပေးခြင်းဖြင့် အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။ သီပေါမင်းကို စည်းမျဉ်းခံဘုရင်အဖြစ် ထားရှိလိုသော ကင်းဝန်မင်းကြီးကို ဆင်ဖြူမရှင်မိဖုရားကြီးနှင့် စုဖုရားလတ်တို့က ဆန့်ကျင်မှုများ ပြုလုပ်လာသည်။ တိုင်းတားမင်းကြီးကို အရေးပေးခြင်းဖြင့် ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ အခွင့်အာဏာ လျော့ပါးအောင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ နန်းတွင်းတွင် ကင်းဝန်အုပ်စုနှင့် တိုင်းတား-စုဖုရားလတ်အုပ်စုဟူ၍ အုပ်စုနှစ်စုပေါ်ပေါက်ကာ အားပြိုင်လာကြသည်။ နန်းတွင်းညီညွတ်ရေးပျက်ပြားမှုကို ကောင်းစွာမထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့ခြင်းသည် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးကို တစ်စတစ်စ အားနည်းလာစေခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက် နိုင်ငံ၏အရေးအခင်းများ ရှုပ်ထွေးတင်းမာလျက်ရှိစဉ် နန်းတော်တွင် နန်းမတော်မယ်နုအုပ်စုနှင့် ညီတော်သာယာဝတီမင်းသားအုပ်စု နှစ်စု ကွဲလျက်ရှိခြင်း။
- ပုဂံမင်း နန်းတက်စတွင် ပုန်ကန်ခြားနားမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ခြင်း။
- ၁၈၆၆ ခုနှစ်တွင် မြင်ကွန်းမင်းသားနှင့် မြင်းခုံတိုင်မင်းသားတို့၏ နန်းတွင်းပုန်ကန်မှုကြောင့် အိမ်ရှေ့စံကနောင်မင်းသား လုပ်ကြံခံရခြင်း။
- သီပေါမင်းသားနန်းတက်လာပြီးနောက် နန်းတွင်းတွင် ကင်းဝန်အုပ်စုနှင့် တိုင်းတား-စုဖုရားလတ်အုပ်စုဟူ၍ နိုင်ငံရေးအုပ်စုနှစ်စု ပေါ်ပေါက်ကာ အားပြိုင်လာကြခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက် နန်းတွင်းပဋိပက္ခ
 - (ခ) မြင်ကွန်း၊ မြင်းခုံတိုင် ပုန်ကန်မှု
- ၂။ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ အားနည်းလာစေသည့် အကြောင်းရင်းများကို ဆန်းစစ်ပါ။

၁.၄။ စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု

ညောင်ရမ်းခေတ်မှ အစပျိုးခဲ့သော စာပေသည် ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် နန်းစလေ့အကြောင်းရေးသားထားသော ရွှေဘုံနိဒါန်း၊ မင်းခမ်း

မင်းနားအကြောင်းရေးသားထားသော လောကဗျူဟာကျမ်း၊ ဓမ္မသတ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ရေးသားသော မနုကျယ်ဓမ္မသတ်နှင့် မင်းမှုထမ်းများ လိုက်နာရန် သြဝါဒထူးပျို့၊ လောကသာရပျို့တို့ ပေါ်ထွက်လာသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်၏ စိတ်ကူးအသစ်ဖြင့်ရေးသော စာပေမှာ စစ်သည်များအကြောင်း ချီးကျူးရေးသားထားသော မော်ကွန်းများဖြစ်သည်။ ထင်ရှားသော မော်ကွန်းများမှာ ဓညဝတီနိုင်မော်ကွန်း၊ အာသံနိုင်မော်ကွန်း၊ ထားဝယ်နိုင်မော်ကွန်းနှင့် ယိုးဒယားနိုင်မော်ကွန်းတို့ဖြစ်သည်။ စာပေဆန်းသစ်လာခြင်းကြောင့် သတ်ပုံပြဿနာ ပေါ်ပေါက်လာသည့်အတွက် သတ်ပုံကျမ်းများ ပေါ်ထွက်လာပြီး စိန္တကျော်သူဦးဩ၏ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံကျမ်းမှာ ထင်ရှားသည်။ လောကီရေးရာသက်သက်ကိုသာ အခြေခံရေးသားသည့် စာပေပေါ်ပေါက်လာပြီး ရွှေတောင်သီဟသူက ရတနာကြေးမုံဝတ္ထုကို ရေးသားခဲ့သည်။

စာပေနယ်ပယ်တွင် မေတ္တာစာအရေးအသားလည်း ထူးခြားစွာပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ စလေဦးပုညသည် မေတ္တာစာပုဒ်ရေ ၆၀ ခန့်ရေးသားခဲ့သည်။ မန်လည်ဆရာတော်နှင့် လယ်တီဆရာတော်တို့၏ ဆုံးမစာ၊ မေတ္တာစာများသည် ကုန်းဘောင်ခေတ် စာပေအဆင့်အတန်း မြင့်မားမှုကို ဖော်ညွှန်းလျက်ရှိသည်။ စကားပြေအရေးအသားများမှာလည်း အဆင့်မြင့်မားခဲ့ပြီး ဦးဩဘာသ၏ ဇာတ်တော်ကြီးများ၊ တွင်းသင်းတိုက်ဝန်၏ ရာဇဝင်သစ်၊ မှန်နန်းရာဇဝင်၊ မုံရွေးရာဇဝင်တို့မှာ ထင်ရှားသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် နိုင်ငံခြားအဆက်အသွယ်များသည့်အလျောက် ဘာသာပြန်စာပေအများအပြား ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။

ဇာတ်သဘင်၊ ရုပ်စုံစင်တော်ကြီးများ ထွန်းကားလာသည့်အတွက် နန်းတွင်းပြဇာတ်နှင့် ညဉ့်ချင်းပေါက်ပြဇာတ်တို့ကို ရေးသားကြသည်။ အမျိုးသမီးစာဆိုများအနက် လှိုင်ထိပ်ခေါင်တင်သည် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်ပြီး ဘောလယ်ဖွဲ့ဆိုမှုကို ပထမဦးဆုံးစတင်ခဲ့သူဖြစ်သည်။

ခရီးသွားမှတ်တမ်းသည်လည်း ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော စာပေဖြစ်သည်။ ကင်းဝန်မင်းကြီး၏လန်ဒန်သွားမှတ်တမ်း၊ ပြင်သစ်သွားမှတ်တမ်းတို့မှာ ထင်ရှားသည်။ ဦးခြံမိုး၏ ပူတကေ၊ စပိန်၊ အီတာလျံသွားမှတ်တမ်းမှာလည်း ကုန်းဘောင်ခေတ်၏ ခရီးသွားစာပေဖြစ်သည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်ကာလသည် ရှေးဟောင်းအနုပညာများကိုလေ့လာ၍ အသွင်သစ်နှင့် ပြန်လည်ဖော်ထုတ်သည့် ဆန်းသစ်သောကာလဖြစ်သည်။ အနောက်နိုင်ငံများနှင့် ဆက်ဆံမှုရှိခဲ့သည့်အတွက် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်း ဝိသုကာပညာတွင် ဥရောပပုံစံများပါဝင်လာသည်ကို တွေ့ရသည်။ သာကဝန်ကျောင်းတော်၊ ယောအတွင်းဝန်ကျောင်း၊ ရွှေရေးဆောင်ကျောင်းနှင့် ရွှေပြည်အက္ခပတ် မြင်းဝန်မင်းအုတ်ကျောင်းတို့သည် ဥရောပပုံစံနှင့်ဟန်များကို အတုယူကာ တည်ဆောက်ခဲ့သည့် ကျောင်းများဖြစ်သည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

ဆန်းသစ်သော ဂီတဖြစ်သည့် ယိုးဒယားနှင့် ပတ်ပျိုးတို့ကို ဖွဲ့နွဲ့သီကုံးခဲ့ကြသည်။ ဆန်းသစ်သော ပန်းချီလက်မှုပညာများလည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ပန်းချီရေးဆွဲရာ၌ ရှုခင်းများကို အထက်မှစီး၍ ကြည့်သောအနေနှင့် ရေးဆွဲလာသည်။ ထင်ရှားသော ပန်းချီလက်ရာများကို ပုဂံအာနန္ဒာ အုတ်ကျောင်း၊ မုံရွာခရိုင် ချောင်းဦးမြို့နယ် ခင်မွန်ရွာရှိ လောကအောင်မြေဘုရား၊ ရုပ်စုံဘုရားနှင့် ပြာသာဒ်ဘုရား၊ အမရပူရမြို့ ပုဂံမင်းကောင်းမူတောင်သမန် ကျောက်တော်ကြီးဘုရားနှင့် ရွှေစာရံ ဖိုးကုလားဂူဘုရားတို့တွင် တွေ့ရသည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် အထက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ မွန်တို့ထံမှ စဉ်အိုးစဉ်ထည်လုပ်သောပညာ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ အလောင်းမင်းတရားသည် စဉ်လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်သော မွန်အမျိုးသားများကို ဧရာဝတီမြစ်ကမ်း ကျောက်မြောင်းဆိပ်အထက် အိုးလုပ်ရန်မြေရှိသောနေရာများတွင် နေရာချထားပေးခဲ့သည်။ အခြားတိုးတက်ထွန်းကားလာခဲ့သော လက်မှုလုပ်ငန်းများမှာ ပန်းတမော့ (ကျောက်ဆစ်)လုပ်ငန်း၊ ရွှေချည်ထိုးလုပ်ငန်း၊ ရွှေမျက်ပါးခတ်လုပ်ငန်းနှင့် ယွန်းထည်လုပ်ငန်းတို့ဖြစ်သည်။ ကျောက်ဆစ်လုပ်ငန်းတွင် ကြီးမားသောကျောက်ဆင်းတုတော်များကို စကျင်ကျောက်ဖြင့် ထုလုပ်ခဲ့ကြပြီး တောင်သမန်အင်းအနီးရှိ စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက်ထုလုပ်ခဲ့သော ကျောက်တော်ကြီးဘုရားနှင့် မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် မန္တလေးတောင်ခြေတွင် ထုလုပ်ခဲ့သော ကျောက်တော်ကြီးဘုရားများမှာ ထင်ရှားသည်။ ရွှေချည်ထိုးလက်မှုပညာသည် မဏိပူရသားတို့ထံမှတစ်ဆင့် မြန်မာတို့ တတ်ကျွမ်းလာခြင်းဖြစ်ပြီး နန်းတွင်းသုံးရန်အတွက် ရွှေချည်ထိုးလက်မှုပညာသည်များက ပြုလုပ်ပေးကြရသည်။ ရွှေမျက်ပါးခတ်ပညာမှာမူ ယိုးဒယားတို့ထံမှ တတ်မြောက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ဘုရားစေတီများ၊ ရုပ်ပွားတော်များ၊ ပန်းပုရုပ်တုများနှင့် အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများကို ရွှေချနိုင်ရန် ရွှေများကို ပါးပါးလှုပ်လှုပ်ဖြစ်အောင် ခတ်ထားသော ရွှေဆိုင်းများ ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ယွန်းပစ္စည်းများကို အသုံးများသည့်အတွက် ယွန်းထည်လက်မှုပညာ ပိုမိုဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- နန်းခလေ့အကြောင်း ရေးသားထားသော ရွှေဘုံနိဒါန်း၊ မင်းခမ်းမင်းနားအကြောင်း ရေးသားထားသော လောကဗျူဟာကျမ်း၊ ဓမ္မသတ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး မနုကျယ်ဓမ္မသတ်တို့ ပေါ်ထွက်လာခြင်း။
- ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် စိတ်ကူးအသစ်နှင့် စာပေပေါ်ပေါက်လာခြင်း။
- မော်ကွန်း၊ သတ်ပုံကျမ်းများ ရေးသားလာပြီး တွင်းသင်းရာဇဝင်၊ မှန်နန်းရာဇဝင် ကဲ့သို့သော စကားပြေအရေးအသားများ ထင်ရှားလာခြင်း။

- မေတ္တာစာအရေးအသား ထူးခြားစွာ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း။
- နန်းတွင်းပြဇာတ်နှင့် ညဉ့်ချင်းပေါက် ပြဇာတ်တို့ကို ရေးသားကြခြင်း။
- ခရီးသွားမှတ်တမ်းများရေးသားလာပြီး ကင်းဝန်မင်းကြီး၏ လန်ဒန်သွားမှတ်တမ်း၊ ပြင်သစ်သွားမှတ်တမ်းတို့မှာ ထင်ရှားခြင်း။
- အနောက်နိုင်ငံများနှင့် ဆက်ဆံမှုရှိခဲ့သည့်အတွက် ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်းပိုင်း ဗိသုကာပညာတွင် ဥရောပပုံစံများ ပါဝင်လာသည်ကို တွေ့ရခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် စိတ်ကူးသစ်ဖြင့် ဖော်ထုတ်လာသော စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အကြောင်းကို အောက်ပါခေါင်းစဉ်များဖြင့် မှတ်စုရေးပါ။

(က) မော်ကွန်း	(ခ) မေတ္တာစာ
(ဂ) ခရီးသွားမှတ်တမ်း	(ဃ) ကုန်းဘောင်ခေတ်နှောင်း ဗိသုကာ
(င) ဆန်းသစ်သောဂီတနှင့် ပန်းချီလက်မှုပညာ	
- ၂။ ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ထွန်းကားလာသော လက်မှုပညာလုပ်ငန်းများအကြောင်း ဆွေးနွေးပါ။

အခန်း(၁)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

ပုံ (၁) အလောင်းမင်းတရား၏ ရွှေဘုံရတနာနန်းတော် (ဒေါက်တာအောင်ဇော်မြင့်၊ တွဲဖက် ပါမောက္ခ၊ သမိုင်းဌာန၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ်)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကျော်သက်၊ ဒေါက်တာ၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ ရန်ကုန်၊ ရတနာပုံစာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၁၅ (ဒုတိယအကြိမ်)
- ၂။ တင်၊ ဦး၊ မြန်မာမင်းအုပ်ချုပ်ပုံစာတမ်းနှင့် ဘိုးတော်ဘုရားကြီး၏ ရာဇသတ်ခေါ်သော အမိန့်တော်တမ်းကြီး (ငါးတွဲပေါင်းချုပ်)၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၁၂
- ၃။ တိုက်စိုး၊ မင်းတုန်းမင်း၊ ရန်ကုန်၊ ပုဂံစာအုပ်တိုက်၊ ၁၉၇၂
- ၄။ ထိပ်တင်ထွေး၊ ရတနာသိင်္ခရာဇဝင်၊ ရန်ကုန်၊ ရွှေပြည်ညွန့်စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ခုနှစ်မပါ
- ၅။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း၊ ရန်ကုန်၊ ပုဂံစာအုပ်တိုက်၊ ၁၉၆၆

အဋ္ဌမတန်း

မြန်မာ့သမိုင်း

အခန်း(၂)

မြန်မာနှင့် အနောက်နိုင်ငံ

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်ပွဲများ ဖြစ်ပွားခဲ့ရပုံ၊ စစ်ပွဲကြောင့် လက်လွတ်ဆုံးရှုံးခဲ့ရသော နယ်မြေများ ပြန်လည်ရရှိရန်နှင့် ကျန်ရှိသော နယ်မြေများ မဆုံးရှုံးစေရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည့် မင်းတုန်းမင်း၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင် ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေး အားနည်းလာပြီး ဗြိတိသျှတို့နှင့် ထိပ်တိုက်တွေ့လာခြင်းအကြောင်းကို အခန်း (၁) ကုန်းဘောင်ခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ သင်ခန်းစာတွင် လေ့လာသင်ယူပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်နှင့် ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် ဖြစ်ပွားမှုကို ဦးတည်ခဲ့သော အကြောင်းရင်းများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- မင်းတုန်းမင်း၏ နိုင်ငံအတွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ကြိုးပမ်းချက်များနှင့် သံတမန်ရေးရာ ကြိုးပမ်းချက်များကို အကဲဖြတ်တတ်မည်။

၂.၁။ ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်

ဗဒုံမင်း (၁၇၈၂-၁၈၁၉) လက်ထက်မှစ၍ ရခိုင်-ဘင်္ဂလားနယ်စပ်အရေးနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး အင်္ဂလိပ်-မြန်မာဆက်ဆံရေး တင်းမာလာသည်။ စစ်ကိုင်းမင်း (၁၈၁၉-၁၈၃၇)လက်ထက်သို့ ရောက်သောအခါ အခြေအနေ ပိုမိုဆိုးရွားလာသည်။

ဗဒုံမင်းလက်ထက်တွင် မြန်မာတို့ နန်းတင်ပေးခဲ့သော မဏိပူရစော်ဘွား မာဂျစ်ဆင်သည် စစ်ကိုင်းမင်း၏ နန်းတက်ပွဲသို့ လာရောက်ရန် ပျက်ကွက်သဖြင့် ၁၈၁၉ ခုနှစ်တွင် မဏိပူရသို့ မြန်မာတပ်များ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ မဏိပူရစော်ဘွားသည် မြန်မာတပ်များ၏ တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် ကချာနယ်ထဲသို့ ပြေးဝင်သည်။ ကချာစော်ဘွားလည်း ကြောက်ရွံ့သဖြင့် အင်္ဂလိပ်ပိုင်နက်အတွင်းသို့ ပြေးဝင်အကူအညီတောင်းခံရာ အင်္ဂလိပ်တို့က ကူညီခဲ့သည်။ ၁၈၂၄ ခုနှစ်တွင် မြန်မာတပ်များသည်

ပုံ (၅) ၁၈၈၅ ခုနှစ်၊ မန္တလေးကိုသိမ်းပိုက်ပြီးနောက် သီပေါမင်းနန်းတော်ရှေ့တွင် ဆုတောင်းပွဲ ကျင်းပနေသော ဗြိတိသျှစစ်သားများ (ညိုမြ၊ ကုန်းဘောင်ရွာပုံတော်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ မြန်မာစာပေတိုက်၊ ၁၉၈၂)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ တိုးလှ၊ ဒေါက်တာ၊ ကုန်းဘောင်ရွှေပြည်၊ ရန်ကုန်၊ မိုးကြည်စာပေ၊ ၁၉၉၃
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၁၀
- ၃။ မောင်မောင်တင်၊ ဦး၊ ကုန်းဘောင်ဆက်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၄
- ၄။ မောင်မောင်တင်၊ ဦး၊ ကုန်းဘောင်ဆက်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၀၄
- ၅။ Bruce, George, *The Burma Wars 1824-1886*, London, Granada Publishing Limited, 1973
- ၆။ Michael Aung Thwin and Maitrii Aung Thwin, *A History of Myanmar Since Ancient Times*, London, MPG Books Group, 2012
- ၇။ Myo Myint, *Confronting Colonialism King Mindon Strategy, For Defending Independence (1853-1878)*, New York, Cornell University Press, 1987
- ၈။ Thant Myint U, *The River of Lost Footsteps, Histories of Burma*. New York, Farrar, Straus and Ciroux, 2008

ကချာနယ်အတွင်း၌ အင်္ဂလိပ်တပ်များနှင့် ရင်ဆိုင်တွေ့ကာ တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ထိုအရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်တို့က ကချာနှင့် ဂျိန်းတီယနယ်များအား မြန်မာတို့ ဩဇာလွှမ်းမိုးမည်ကို စိုးရိမ်သဖြင့် ဗြိတိသျှအစောင့်ရှောက်ခံနယ်များအဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။

စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက်တွင် ဗရုံမင်းလက်ထက်က နန်းတင်ပေးခဲ့သော အာသံဇော်ဘွား စန္ဒရကန္တရှိန်သည် အင်္ဂလိပ်အကူအညီဖြင့် ပုန်ကန်ရန် စီစဉ်ခဲ့သည်။ စစ်ကိုင်းမင်းသည် စစ်သူကြီး မဟာဗန္ဓုလကို အာသံသို့ ချီတက်နှိမ်နင်းစေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က အာသံဇော်ဘွားအား ၎င်းတို့ပိုင်နက်တွင် ခိုလှုံခွင့်ပြုပြီး မြန်မာတပ်အား ပြန်လည်တိုက်ခိုက်ရန် အကူအညီများပေးသဖြင့် အာသံနယ်အရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ဆက်ဆံရေး ဆိုးရွားလာသည်။

ထိုအခြေအနေတွင် ရှင်မဖြူကျွန်းသို့ အင်္ဂလိပ်တပ်များ ဝင်ရောက်တပ်စွဲလာသဖြင့် စစ်ကိုင်းမင်းက အင်္ဂလိပ်တပ်အား တိုက်ခိုက်ဖယ်ရှားကာ ကျွန်းကိုပြန်လည်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ဆက်ဆံရေး လွန်စွာတင်းမာလာကာ ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် စတင်ခဲ့သည်။

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်အမ်းဟတ်စ် (Lord Amherst)က ၁၈၂၄ ခုနှစ် မတ်လ ၅ ရက်နေ့တွင် မြန်မာတို့အား စစ်ကြေညာခဲ့သည်။ စစ်စတင်သောအခါ မြန်မာတပ်များသည် အာသံ၊ မင်္ဂလာဒုံနှင့် ရခိုင် စစ်မျက်နှာတို့ဖွင့်၍ တိုက်ခိုက်ကြသည်။ မြန်မာတပ်များကို စစ်သူကြီးမဟာဗန္ဓုလနှင့် မြဝတီမင်းကြီးဦးစတို့က ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲသည်။ ရခိုင်စစ်မျက်နှာ ပန်းဝါ (ရာမူး) (Ramu) တိုက်ပွဲတွင် အင်္ဂလိပ်တို့ အရေးနိမ့်ခဲ့သော်လည်း မြန်မာတပ်များသည် ရှေ့သို့ဆက်လက်ချီတက်ခြင်း မပြုဘဲ ပန်းဝါ၌သာ ရပ်တန့်နေသည်။

ဆာအာချီဘောကင်းဘဲ (Sir Archibald Campbell) ဦးဆောင်သည့် အင်္ဂလိပ်တပ်များသည် ရန်ကုန်သို့ ရေကြောင်းဖြင့် ချီတက်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ရေကြောင်းချီ အင်္ဂလိပ်တပ်များသည်

ပုံ(၁) ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ ဝင်ရောက်လာသော အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောများ

ရန်ကုန်သို့ ရောက်ရှိလာပြီး ရွှေတိဂုံ ကုန်းတော်ပေါ်တွင် တပ်စွဲခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် နည်းပညာအဆင့်မြင့်သော စစ်လက်နက်ကြီးများ၊ အမြောက်များ၊ ၁၈ ပေါင်ကျည်ပစ်အမြောက်၊ မြေပြင်ပစ်အမြောက်ငယ်များ အသုံးပြု၍ တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။

ရန်ကုန်စစ်မျက်နှာတွင် မြန်မာတို့အရေး မလှသဖြင့် စစ်ကူပေးရန် မဟာဗန္ဓုလ၏

အဋ္ဌမတန်း

တပ်များ ရခိုင်စစ်မျက်နှာ ပန်းဝါ (ရာမူး)မှ ရန်ကုန်သို့ အချိန်တိုအတွင်းရောက်ရှိရန် အပြင်းအထန် အပြင်အနား ခဲ့သည်။ သို့သော် မြန်မာတပ်များသည် ခရီးရှည်အတွက် ခွဲရမည့်ကြောင့် စစ်ပန်းနေပြီဖြစ်သဖြင့် ရန်ကုန်မှ မနေဖြူသို့ ဆုတ်ခွာခဲ့ရသည်။ မဟာဗန္ဓုလသည် မနေဖြူတိုက်ပွဲ၌ ကျဆုံးခဲ့သည်။ မဟာဗန္ဓုလ ကျဆုံးပြီးနောက် မြန်မာတပ်များ အထက်ပိုင်းသို့ ဆုတ်ခွာခဲ့ရသည်။ အင်္ဂလိပ်တပ်များ သည် ကြည်းကြောင်း၊ ရေကြောင်းဖြင့် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို အချိန်တိုအတွင်း ချီတက်တိုက်ခိုက်၍ ပြည်မြို့ကို သိမ်းပိုက်သည်။

ထိုအချိန်တွင် မြန်မာနှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ နှစ်ဖက်စလုံးက စစ်ရပ်စဲရန် လိုလားသဖြင့် စစ်ပြေငြိမ်းရေး ဆွေးနွေးရန် သဘောတူကြသည်။ ၁၈၂၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂ ရက်နေ့တွင် ပြည်မြို့ မြောက်ဘက်ရှိ ညောင်ပင်ဆိပ်ရွာ၌ မြန်မာဝန်ကြီး သတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းခေါင်နှင့် အင်္ဂလိပ် ဗိုလ်ချုပ်ကင်းဘဲတို့ စစ်ပြေငြိမ်းရေးကိစ္စ ဆွေးနွေးခဲ့ရာ အင်္ဂလိပ်တို့၏ တောင်းဆိုမှုများကို မြန်မာတို့က မလိုက်လျောနိုင်သဖြင့် ဆွေးနွေးပွဲပျက်ပြားခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တပ်များသည် ပြည်မြို့မှ အထက်ဘက်သို့ ဆက်လက်ချီတက် တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ အင်းဝ နေပြည်တော်နှင့် ၄၅ မိုင်ခန့်မျှသာ ကွာဝေးတော့သည့် ရန္တပိုရွာသို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုအခါမှသာ မြန်မာတို့ဘက်မှ အင်္ဂလိပ်တို့၏ တောင်းဆိုမှုများကို လိုက်လျောခဲ့ပြီး ၁၈၂၆ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ရန္တပိုစာချုပ် ချုပ်ဆိုခြင်းဖြင့် ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် ပြီးဆုံးခဲ့သည်။ စာချုပ်အရ ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီဒေသ တို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့အား ပေးအပ်လိုက်ရသည်။

အဓိကအချက်များ

- မင်္ဂလာပူရ အာသံနှင့် ရှင်မဖြူကျွန်း အရေးအခင်းများသည် အင်္ဂလိပ်-မြန်မာဆက်ဆံရေး တင်းမာလာမှုကို ဖြစ်စေခြင်း။
- အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၈၂၄ ခုနှစ် မတ်လ ၅ ရက်နေ့တွင် မြန်မာတို့အား စစ်ကြေညာခဲ့ခြင်း။
- ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်တွင် မြန်မာဘက်မှ စစ်သူကြီးမဟာဗန္ဓုလနှင့် မြဝတီမင်းကြီး ဦးစတို့ ဦးစီးတိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်း။
- အင်္ဂလိပ်တို့သည် နည်းပညာအဆင့်မြင့်သော စစ်လက်နက်ကြီးများ အသုံးပြု၍ တိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်း။
- ၁၈၂၆ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ရန္တပိုစာချုပ် ချုပ်ဆိုခြင်းဖြင့် ပထမ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် ပြီးဆုံးခြင်း။
- စာချုပ်အရ ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီဒေသတို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့အား ပေးအပ်လိုက်ရခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ဗဟိုမင်းလက်ထက် အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ဆက်ဆံရေးကို တင်းမာစေသော နယ်စပ်ပြဿနာ အကြောင်း ဆွေးနွေးပါ။
- ၂။ ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် စတင်ဖြစ်ပွားစေသော လတ်တလောအကြောင်းရင်းကို ရေးပါ။
- ၃။ ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်တွင် မြန်မာတပ်များနှင့် အင်္ဂလိပ်တပ်များ၏ စစ်ပွဲဆင်နွှဲပုံကို တင်ပြပါ။
- ၄။ ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် မည်သို့ပြီးဆုံးသွားသနည်း။

၂-၂။ ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်

ပုဂံမင်း (၁၈၄၆-၁၈၅၃) နန်းတက်ချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ လာရောက်ကူးသန်းရောင်းဝယ် နေကြသော အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တို့သည် မိမိတို့ စိတ်တိုင်းကျ ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု လုပ်ကိုင်နိုင်ရန် မြန်မာနိုင်ငံအား ဆက်လက်သိမ်းပိုက်စေလိုကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဘုရင်ခံချုပ်မှာ နယ်ချဲ့လိုစိတ်ပြင်းထန်သူ လော့ဒ်ဒါလဟိုဇီ (Lord Dalhousie) ဖြစ်သည်။

၁၈၅၁ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြစ်အတွင်းရှိနေသော အင်္ဂလိပ်ကုန်တင်သင်္ဘောများမှ ကပ္ပတိန် ရှက်ပတ် (Sheppard) နှင့် ကပ္ပတိန်လူးဝစ် (Lewis) တို့သည် သင်္ဘောပေါ်တွင် လူသတ်မှုကျူးလွန် ခဲ့သည်။ မြန်မာ့ရေပိုင်နက်အတွင်းဖြစ်ပွားသည့်အတွက် ရန်ကုန်မြို့ဝန် ဦးအုပ်က ဖမ်းဆီးဒဏ်ရိုက် သည်ကို ၎င်းတို့က မကျေနပ်သဖြင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသို့ တိုင်ကြားခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ဒါလဟိုဇီ (Lord Dalhousie) က ရေတပ်ဗိုလ်မှူးချုပ် လင်းဘတ် (Commodore Lambert) အား စစ်သင်္ဘောသုံးစင်းဖြင့် ရန်ကုန်သို့ စေလွှတ်၍ လျော်ကြေးငွေများ ပြန်ပေးရန်နှင့် ရန်ကုန်မြို့ဝန် ဦးအုပ်အား ရာထူးမှ ဖယ်ရှားပေးရန် တောင်းဆို သည်။ ပုဂံမင်းသည် ရန်ကုန်မြို့ဝန် ဦးအုပ်ကို အင်းဝနေပြည်တော်သို့ ပြန်ခေါ်၍ ရွှေတောင်မြို့ဝန် ဦးမှုန်ကို ရန်ကုန်သို့ ပြောင်းရွှေ့ခန့်ထားလိုက်သည်။ လျော်ကြေးငွေများလည်း စုံစမ်းစစ်ဆေးပြီး သင့်သလိုစီစဉ်ပေးရန် ညွှန်ကြားခဲ့သည်။

ရေတပ်ဗိုလ်မှူးချုပ် လင်းဘတ် စေလွှတ်သော အရာရှိတို့သည် ရန်ကုန်မြို့ဝန် ဦးမှုန်၏ အိမ်ဝင်းအတွင်း မြင်းစီး၍ဝင်သဖြင့် အမှုထမ်းတို့က တားဆီးရာတွင် တင်းမာမှုဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုအရာရှိတို့ကို ဦးမှုန်က ရေဝန်စစ်ကဲနှင့်သာ တွေ့ဆုံစေသဖြင့် မကျေနပ်ဖြစ်ကာ လင်းဘတ်ကို တိုင်ကြားခဲ့သည်။ လင်းဘတ်သည် ၁၈၅၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် မြန်မာဘုရင်ပိုင် ရေနန်းယာဉ်သာ

အဋ္ဌမတန်း

သင်္ဘောကို ရန်ကုန်မြစ်အတွင်းမှ အဓမ္မယူဆောင်သွားသည်။ မြန်မာကင်းတပ်တို့က တားဆီးသည် တွင် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြန်အလှန် ပစ်ခတ်မှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ထို့နောက် လင်းဘတ်က ရန်ကုန်မြစ်၊ ပုသိမ်မြစ်၊ မုတ္တမမြစ် တို့ကို ပိတ်ဆို့ခဲ့သည်။

ပုံ(၂) ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်တွင် မြန်မာတို့အသုံးပြုခဲ့သော အမြောက်ကြီးများ

ရေတပ်ဗိုလ်မှူးချုပ်လင်းဘတ်က ရေနန်း ယာဉ်သာ သင်္ဘောကို ပြန်လည်ရယူလိုပါက စစ်ပြင်ဆင်စရိတ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ နစ်နာကြေး အတွက် မြန်မာတို့က ငွေဒင်္ဂါးတစ်သန်းပေးရန် နှင့် ရန်ကုန်မြို့ဝန်အား ရာထူးမှ ဖယ်ရှားပေးရန် စသည့် အချက်များကို လိုက်လျောရမည်ဟု တောင်းဆိုသည်။ မြန်မာတို့ထံမှ အကြောင်း ပြန်ကြားချက်ကို မရရှိမီ အင်္ဂလိပ်တို့က စစ်မကြေညာဘဲ ၁၈၅၂ ခုနှစ် ဧပြီလ ၅ ရက်နေ့

တွင် မြန်မာနိုင်ငံကို ဒုတိယအကြိမ် ကျူးကျော်စစ်ဆင်ခံခဲ့ရသည်။

ပုဂံမင်းသည် စစ်ကြောင်း လေးကြောင်းဖြန့်ကာ အင်္ဂလိပ်တို့ကို တန်ပြန်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ မြန်မာတို့သည် သမားရိုးကျစစ်ဆင်နည်းနှင့် ပြောက်ကျားစစ်ဆင်နည်းတို့ဖြင့် ပြန်လည်ခုခံ တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ မြေပြင်ပစ် အမြောက်ကြီး အလက်ပေါင်း ၁၀၀ မျှ အသုံးပြုပြီး ခံကတုတ်များ နှင့် ခံတပ်များကို ပိုမိုတောင့်တင်းအောင် တည်ဆောက်၍ စစ်ကို ခုခံခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်တပ်များသည် စစ်အင်အား ၈၁၀၀ ဦးခန့်၊ စစ်သင်္ဘော ၁၉ စင်း၊ သယ်ယူပို့ဆောင် ရေးသင်္ဘော ၁၅ စင်း၊ အဝေးပစ်အမြောက်ကြီးများ၊ ရှစ်လက်မအမြောက်များ၊ ဟော်ဝစ်ဇာ အမြောက်ကြီးများနှင့် သင်္ဘောတင်အမြောက်များ အသုံးပြုကာ တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။

ဒုတိယကျူးကျော်စစ်တွင် ဗြိတိသျှတို့က ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသနှင့် ပဲခူးဒေသတို့ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့ပြီး ထိုဒေသတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးနှင့် သယံဇာတပစ္စည်းတို့ကို ရရှိခဲ့ကြသည်။ ဒုတိယ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်လိုက်ခြင်းဖြင့် ဗြိတိသျှတို့သည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို ဆက်လက်နယ်ချဲ့ရန် ခြေကုပ်ကောင်းစွာ ရရှိခဲ့သည်။

မြန်မာတို့ဘက်မှ စစ်ပြေငြိမ်းရေးစာချုပ်ကို လက်မှတ်မရေးထိုးခြင်းဖြင့် နယ်မြေသိမ်းပိုက် ထားမှုကို အသိအမှတ်မပြုကြောင်းပြခဲ့သည်။ နန်းတွင်းထိပ်ပိုင်းခေါင်းဆောင်များ စည်းလုံးညီညွတ်မှု မရှိခြင်း၊ လက်နက်အင်အား မမျှတခြင်း၊ အချိတ်အဆက်မိစွာ တိုက်ပွဲမဝင်နိုင်ခြင်း စသည်တို့ ကြောင့် ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်တွင်လည်း မြန်မာတို့ အရှုံးနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။

အဓိကအချက်များ

- အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောကပ္ပတိန်ရွက်ပတ်နှင့် ကပ္ပတိန်လူးဝစ်တို့၏ လူသတ်မှုကျူးလွန်ခြင်း ပြဿနာမှ အစပြုခဲ့ခြင်း။
- ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သည် စစ်ကြေညာခြင်းမရှိဘဲ အင်္ဂလိပ်တို့က တစ်ဖက်သတ် ကျူးကျော်စစ် စတင်ခဲ့ခြင်း။
- မြန်မာတို့သည် သမားရိုးကျစစ်ဆင်နည်း၊ ပြောက်ကျားစစ်ဆင်နည်းတို့ဖြင့် ပြန်လည် တိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်း။
- ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသနှင့် ပဲခူးဒေသတို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့က ရရှိခဲ့ခြင်း။
- မြန်မာတို့ဘက်မှ စစ်ပြေငြိမ်းရေးစာချုပ်ကို လက်မှတ်မရေးထိုးခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်တွင် မြန်မာတပ်များနှင့် အင်္ဂလိပ်တပ်တို့ တိုက်ခိုက်ပုံကို တင်ပြပါ။
- ၂။ ဒုတိယကျူးကျော်စစ်ကြောင့် ဗြိတိသျှတို့ မည်သည့်အခွင့်အရေးများ ရရှိခဲ့သနည်း။
- ၃။ အဘယ်ကြောင့် ဒုတိယ အင်္ဂလိပ်ကျူးကျော်စစ်တွင် မြန်မာတို့ အရှုံးနှင့် ရင်ဆိုင်ရသနည်း။

၂-၃။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး

နိုင်ငံစီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပြီး ခေတ်မီနိုင်ငံတည်ထောင် နိုင်မှသာ နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကျူးကျော်မှုမှ ကာကွယ်နိုင်မည်ဖြစ် သောကြောင့် မင်းတုန်းမင်းသည် နိုင်ငံအတွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး များကို လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။

မင်းမှုထမ်းတို့ကို လစာပေးသောစနစ် စတင်ဆောင်ရွက် သည်။ လစာငွေပေးနိုင်ရန် ၁၈၆၅ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးမြို့၌ ဒဂိုး သွန်းစက်ရုံတည်ဆောက်၍ ဒေါင်းဒဂိုးများ သွန်းလုပ်စေသည်။ နိုင်ငံအတွင်း သုံးစွဲနေသည့် အချိန်အတွယ်အတိုင်းအတာများကို တစ်ပြေးညီဖြစ်စေသည်။ ၁၈၅၇ ခုနှစ်တွင် သဿမေဓအခွန်တော် စနစ်ကို စတင်ကျင့်သုံးသည်။

ပုံ(၃) မြန်မာ့ဒေါင်းဒဂိုး

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

မြန်မာအက္ခရာဖြင့် ငြေးနန်းစိုက်သည့်စနစ်ကိုလည်း တီထွင်ခဲ့သဖြင့် ဆက်သွယ်ရေးတွင် များစွာအထောက်အပံ့ရခဲ့သည်။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးစနစ်ကို နမူနာယူ၍ အထက်မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း ဆောင်ရွက်သည်။ ၁၈၆၉ ခုနှစ်တွင် စူးအက်တူးမြောင်း ဖွင့်လှစ်ပြီးနောက် ဥရောပနိုင်ငံများမှ သင်္ဘောများသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာကြရာ အောက်မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အထက်မြန်မာနိုင်ငံတို့၏ ပြည်တွင်းပြည်ပကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးသည် အထူးကောင်းမွန်လာသည်။ ထို့ကြောင့် မင်းတုန်းမင်းသည် သင်္ဘော ၅ စင်းနှင့် သင်္ဘောငယ်များစွာ ဝယ်ယူ၍ ပြည်တွင်းကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးကို တိုးတက်စေရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

မန္တလေးရတနာပုံနေပြည်တော်၌ ၁၈၅၈ ခုနှစ်မှ ၁၈၇၄ ခုနှစ်အတွင်း စက်ရုံငါးဆယ်ကျော် တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့မှာ အမြောက်စက်ရုံ၊ ရက်ကန်းစက်ရုံ၊ သင်္ဘောစက်ရုံ၊ လွှစက်ရုံ၊ သကြားစက်ရုံ၊ သံစက်ရုံ၊ ဒဂိုးစက်ရုံ၊ မဲနယ်စက်ရုံ၊ စစ်ကိုင်းသံဖိုစက်ရုံ စသည်တို့ဖြစ်သည်။ အမြောက်သေနတ်လုပ်စက်ရုံ ၄ ရုံ တည်ထောင်ခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းနှင့် ကနောင်မင်းတို့သည် စက်မှုအတတ်ပညာနှင့် စစ်ပညာများကို လေ့လာဆည်းပူးရန် အိန္ဒိယ၊ အီတလီ၊ ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလန်နိုင်ငံတို့သို့ ပညာသင်များ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ မန္တလေးရတနာပုံနေပြည်တော် အနောက်ဘက်၊ ဧရာဝတီမြစ်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်းတွင် သင်္ဘောကျင်းဆောက်လုပ်ခဲ့ပြီး ၁၈၇၀ ပြည့်နှစ်အတွင်း ခေတ်မီမီးသင်္ဘော ၁၈ စင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။

ပုံ(၄) ရတနာပုံ နေပြည်တော်သတင်းစာ

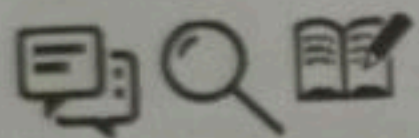
စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်လာသည့်အတွက် ထွက်ကုန်ပိုမိုတိုးတက်လာပြီး ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဖွံ့ဖြိုးလာသည်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်ပကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးတွင် အချို့သော ကုန်ပစ္စည်းများကို ဘုရင့်ကုန်တော် (Royal Monopoly) များအဖြစ် သတ်မှတ်ကာ ဘုရင်၏ ကိုယ်စားလှယ်များမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံပြင်ပသို့ ရောင်းဝယ်ခွင့်ပြုသည်။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၌လည်း ဘုရင်၏ကိုယ်စားလှယ်များထားရှိ၍ ရောင်းဝယ်ရေးလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်သည်။

မင်းတုန်းမင်းသည် အင်္ဂလိပ်စာသင်ကြားရေးကို အားပေးသည့်အနေဖြင့် အင်္ဂလိပ်ဘုန်းကြီးဒေါက်တာမတ်ခ်စ်(Dr.Marks) အား စာသင်ကျောင်းဆောက်လုပ်ရန် မြေနှင့်တကွ ငွေကြေးထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ မင်းညီမင်းသားများကို ဒေါက်တာမတ်ခ်စ်ထံတွင် ပညာသင်ကြားစေသည်။ ပြည်သူတို့ အမြင်ကျယ်စေရန် ရတနာပုံနေပြည်တော်သတင်းစာကို ၁၈၇၅ ခုနှစ် မတ်လ ၂၀ ရက်နေ့တွင် စတင်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

သီပေါမင်း (၁၈၇၈ - ၁၈၈၅)လက်ထက်တွင် လစာပေး၍ စစ်မှုထမ်းစေသော အမြဲတမ်း တပ်မတော်ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ သီပေါမင်းသည် နိုင်ငံခြားသားများငှားရမ်း၍ စစ်မှုထမ်းများကို ခေတ်မီစစ်ပညာရပ်များ သင်ကြားစေခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- မင်းမှုထမ်းတို့ကို လစာပေးသောစနစ် စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ဒေါင်းဒဂါးများ သွန်းလုပ်စေခြင်း။
- မြန်မာအက္ခရာဖြင့် ကြေးနန်းရိုက်သည့်စနစ်ကို တီထွင်ခဲ့ခြင်း။
- ပြည်တွင်းပြည်ပကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး တိုးတက်ရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း။
- စက်ရုံများတည်ဆောက်ကာ စက်မှုလုပ်ငန်းဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခြင်း။
- ပြည်သူများ အမြင်ကျယ်စေရန် ရတနာပုံနေပြည်တော်သတင်းစာ ထုတ်ဝေခြင်း။
- သီပေါမင်းလက်ထက် အမြဲတမ်းတပ်မတော် ပေါ်ပေါက်လာခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ မင်းတုန်းမင်းသည် ခေတ်မီနိုင်ငံ ထူထောင်ရန်အတွက် နိုင်ငံတွင်း မည်သည့်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသနည်း။ ရှင်းပြပါ။
- ၂။ မင်းတုန်းမင်းသည် စက်မှုလုပ်ငန်းဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် မည်သို့ဆောင်ရွက်ခဲ့သနည်း။
- ၃။ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် မင်းတုန်းမင်း၏ ဆောင်ရွက်ချက်ကား အဘယ်နည်း။

၂.၄။ သံတမန်ဆက်ဆံရေး

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံခေတ်မီတိုးတက်ရန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ ဆောင်ရွက်သကဲ့သို့ အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း ကမ္ဘာ့နိုင်ငံကြီးများနှင့် ကောင်းမွန်သော သံတမန်ဆက်ဆံရေးကို ကြိုးပမ်းတည်ဆောက်ကာ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးကို ထိန်းသိမ်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ မြန်မာနန်းတွင်းရှိ များမတ်အချို့အား အင်္ဂလန်၊ ပြင်သစ်၊ အီတလီ၊ ဂျာမနီနိုင်ငံများသို့ သံတမန်များအဖြစ် သွားရောက်၍ မဟာမိတ်ဖွဲ့ခြင်း၊ မြန်မာမင်းပိုင် အထက်မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ ဥရောပသားများ လာရောက်သည်ကို လက်ခံပေးခြင်း၊ ဥရောပတိုက်သားအချို့ကို ဆုလာဘ်ဘွဲ့တံဆိပ်များ ပေးကမ်းချီးမြှင့်၍ မြန်မာနန်းတွင်းတွင် အမှုထမ်းစေခြင်းများကို ပြုလုပ်

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

ခဲ့သည်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးကို ထိန်းသိမ်းရန် ကြိုးပမ်းရာတွင် မိမိ၏အင်အား တစ်ခုတည်းဖြင့် မကာကွယ်နိုင်သောကြောင့် မဟာမိတ်ရှာ၍ ကာကွယ်ရန် စီစဉ်ခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းယူထားသော အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို ပြန်လည်ရရှိနိုင်ရေး အရေးဆိုရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ၁၈၅၄ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် မင်းကြီးမဟာမင်းခေါင်ရာဇာဦးဆောင်သော မြန်မာသံအဖွဲ့ကို အိန္ဒိယသို့စေလွှတ်ခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်း နန်းတက်စကပင် ပြင်သစ်နိုင်ငံနှင့် အဆက်အသွယ်ရှိခဲ့ရာ ပြင်သစ်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် အမရပူရမြို့သို့ ၁၈၅၆ ခုနှစ်တွင် ရောက်ရှိလာသည်။ ပြင်သစ် ကက်သလစ်မစ်ရှင်ကို ဝန်းမော်မြို့၌ နေထိုင်ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှ အစိုးရသည် ဤသို့ မြန်မာနှင့် ပြင်သစ်တို့ ရင်းနှီးစွာဆက်ဆံလာသည်ကို မနှစ်မြို့နိုင်ဘဲဖြစ်ခဲ့သည်။

၁၈၅၇ ခုနှစ်တွင် အထက်မြန်မာနိုင်ငံရောက် အမေရိကန်သာသနာပြု မစ္စတာကင်းကိတ် (Mr. Kincaid)ခေါင်းဆောင်သော သံအဖွဲ့ကို အမေရိကန်နိုင်ငံသို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သံအဖွဲ့၏တာဝန် မှာ နှစ်နိုင်ငံ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဆိုင်ရာတွင် ရန်နှင့် မြန်မာပညာတော်သင်များ စေလွှတ်ရန်တို့ဖြစ် သည်။

မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၈၇၁ ခုနှစ်တွင် ကင်းဝန်မင်းကြီးခေါင်းဆောင်သော သံအဖွဲ့ကို ဥရောပသို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သံအဖွဲ့၏တာဝန်မှာ ဥရောပနိုင်ငံများ၏ အခြေအနေကို လေ့လာရန်၊ လွတ်လပ်သောအထက်မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်း ဥရောပနိုင်ငံကြီးများသိရှိရန်၊ ဥရောပနိုင်ငံများနှင့် ချစ်ကြည်သောဆက်ဆံမှုရရန်၊ ဗြိတိသျှဘုရင်မကြီးနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်ခွင့်ရရန်တို့ဖြစ်သည်။

အီတလီနိုင်ငံတွင် အီတလီ-မြန်မာ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးနှင့် ချစ်ကြည်ရေးစာချုပ်ကို ၁၈၇၁ ခုနှစ် မတ်လတွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ၁၈၇၄ ခုနှစ်တွင် ရုရှားနိုင်ငံ ဇာဘုရင်ထံ သံတမန်စေလွှတ်၍ စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန် ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ ပြင်သစ်ဘုရင်မှတစ်ဆင့် ဗြိတိသျှ ဘုရင်မကြီးထံသို့ ဆက်သွယ်ကာ ပဲခူးဒေသကို ပြန်လည်ရရှိရန် ကြိုးပမ်းမှုနှင့် ပြင်သစ်အစိုးရထံမှ လက်နက်ဝယ်ယူရေးအတွက် ကြိုးပမ်းမှုတို့မှာလည်း အောင်မြင်မှုမရခဲ့ပေ။

သီပေါမင်းသည် ၁၈၈၃ ခုနှစ်တွင် မြို့သစ်မြို့စား အတွင်းဝန်မဟာဇေယျသင်္ကြံ (ဦးဘိ) ဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့ကို ဥရောပနိုင်ငံများသို့စေလွှတ်ခဲ့သည်။ အီတလီနိုင်ငံ ရောမမြို့တွင် အီတလီနိုင်ငံဆိုင်ရာ ဂျာမန်သံအမတ်ကြီးနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပြီး ဂျာမန်-မြန်မာ မဟာမိတ်စာချုပ် ကို ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁၅ ရက်နေ့တွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံ၌ ပြင်သစ်-မြန်မာ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ မန္တလေး၌ ပြင်သစ်ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး ထားရှိ ရေး သဘောတူညီခဲ့သည်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြင်သစ်တို့၏စွက်ဖက်မှုများကို အင်္ဂလိပ်တို့က ဖယ်ရှားရန် ကြိုးပမ်းရာမှ သီပေါမင်းလက်ထက်တွင် တတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာကျူးကျော်စစ်ကို ဦးတည်ခဲ့သည်။

၁၈၈၅ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ဘုံဘေဘားမားကုမ္ပဏီ၏ သစ်ခိုးထုတ်သည့်ကိစ္စ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ့လွှတ်တော်က ဘုံဘေဘားမားကုမ္ပဏီကို ဒဏ်ငွေပေးဆောင်ရမည်ဟု စီရင်ချက်ချသည်။ ဤစီရင်ချက်ကို မကျေနပ်သဖြင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ဒပ်ဖရင် (Lord Dufferin) ထံ တိုင်ကြားခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၈၈၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် ရာဇသံကို မြန်မာ့လွှတ်တော်သို့ ပေးပို့ရာ မြန်မာ့လွှတ်တော်၏ ပြန်ကြားချက်ကို အင်္ဂလိပ်တို့က မကျေနပ်၍ တတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်ပွဲကို စတင်ခဲ့သည်။

ပုံ(၅) ၁၈၈၅ ခုနှစ်၊ မန္တလေးကိုသိမ်းပိုက်ပြီးနောက် သီပေါမင်းနန်းတော်ရှေ့တွင် ဆုတောင်းပွဲကျင်းပနေသော ဗြိတိသျှစစ်သားများ

အင်္ဂလိပ်ဗိုလ်ချုပ်ပရင်ဒါဂတ် (Prendergast) သည် ၁၈၈၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂၈ ရက်တွင် မန္တလေးကို သိမ်းပိုက်ပြီး သီပေါမင်းနှင့် စုဖုရားလတ်တို့အား နန်းချကာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ ရတနာဂီရိသို့ ပို့ဆောင်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်လော့ဒ်ဒပ်ဖရင်က မြန်မာနိုင်ငံကို ဗြိတိသျှအင်ပါယာအတွင်းသို့ သွတ်သွင်းလိုက်ပြီဖြစ်ကြောင်း ၁၈၈၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် ကြေညာခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံး နယ်ချဲ့လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ရသည်။

အဓိကအချက်များ

- မင်းတုန်းမင်းသည် သံတမန်နည်းလမ်းဖြင့် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများနှင့် ကောင်းမွန်သော ဆက်ဆံရေးထူထောင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ခြင်း။
- အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်၊ အီတလီ၊ ဂျာမနီ၊ အမေရိကန် နိုင်ငံများသို့ သံတမန်အဖွဲ့များ စေလွှတ်ခဲ့ခြင်း။
- ဗြိတိသျှအစိုးရသည် မြန်မာနှင့် ပြင်သစ်တို့ ရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံလာသည်ကို မနှစ်မြို့နိုင် ဖြစ်ခြင်း။
- ဘုံဘေးဘေးမား သစ်ကုမ္ပဏီ၏ သစ်ခိုးထုတ်မှုပြဿနာကိုအကြောင်းပြု၍ အင်္ဂလိပ်တို့က တတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်ဆင်နွှဲကာ မြန်မာနိုင်ငံကိုသိမ်းပိုက်ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ မင်းတုန်းမင်းသည် သံတမန်ဆက်ဆံရေးကောင်းမွန်ရန် မည်သည့်နည်းလမ်းများ အသုံးပြု ခဲ့ပါသနည်း။
- ၂။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ဥရောပသွားသံအဖွဲ့
 - (ခ) သီပေါမင်းလက်ထက် ဥရောပသွားသံအဖွဲ့
- ၃။ တတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် ဖြစ်ပေါ်လာစေသော လတ်တလောအကြောင်းရင်းကို တင်ပြပါ။

အခန်း(၂)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ (၁) ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ ဝင်ရောက်လာသော အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောများ (George Bruce The Burma Wars 1824-1886 London. Granada Publishing Limited. 1973.)
- ပုံ (၂) ဝုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်တွင် မြန်မာတို့အသုံးပြုခဲ့သော အမြောက်ကြီးများ (<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/>)
- ပုံ (၃) မြန်မာ့ဒေါင်းဒဂ်း ([http://3.bp.blogspot.com/-hm8C0jYxol4/U0i9VgVHhBI/AAAAAAAAA n5Q/P0HeVcJmo7Y/s1600/unnamed+\(2\).jpg](http://3.bp.blogspot.com/-hm8C0jYxol4/U0i9VgVHhBI/AAAAAAAAA n5Q/P0HeVcJmo7Y/s1600/unnamed+(2).jpg))
- ပုံ (၄) ရတနာပုံ နေပြည်တော်သတင်းစာ (Globalnewlightofmyanmar.com)

အခန်း(၃) ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ဗြိတိသျှလက်အောက် ကျရောက်ခဲ့ရပြီးနောက် ကိုလိုနီခေတ်တစ်လျှောက် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး နယ်ပယ်အသီးသီး၌ ပြောင်းလဲလာသည့် အခြေအနေများနှင့် ယင်းပြောင်းလဲမှုများ၏ ကောင်းကျိုး၊ ဆိုးကျိုးများကို လေ့လာ သင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- မြန်မာမင်းများလက်ထက် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးတို့ကို အခန်း(၁)ကုန်းဘောင် ခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ သင်ခန်းစာတွင် သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ဗြိတိသျှကိုလိုနီခေတ်အတွင်း မြန်မာပြည်၌ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၊ စီးပွားရေးပုံစံ၊ လူမှုဖွဲ့စည်းပုံ တို့ ကဏ္ဍနယ်ပယ်အလိုက် ပြောင်းလဲလာပုံကို ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာပြည်တွင် ပြောင်းလဲလာသည့် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးစနစ် တို့၏ ကောင်းကျိုး၊ ဆိုးကျိုးများကို ဆန်းစစ်တတ်မည်။
- နောင်လာမည့်အတန်းများတွင် သင်ကြားရမည့် လွတ်လပ်ပြီးခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးစနစ်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကာ အားသာချက်၊ အားနည်းချက် တို့ကို သုံးသပ်နိုင်မည့် အခြေခံရလာမည်။

၃.၁။ အုပ်ချုပ်ရေး

မြန်မာမင်းနိုင်ငံသည် ၁၉ ရာစုအတွင်း၌ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကျူးကျော်မှုကို သုံးကြိမ်တိုင် ရင်ဆိုင်ရပြီး ၁၈၈၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် မြန်မာတစ်ပြည်လုံး ဗြိတိသျှကိုလိုနီဘဝသို့ ကျရောက်ခဲ့သည်။ ကိုလိုနီခေတ်တွင် မြန်မာပြည်သည် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနယ်ပယ် များ၌ ပြောင်းလဲမှုများစွာကို ကြုံတွေ့ရသည်။

၃.၁.၁။ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်ရေး

ပထမအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် ဗြိတိသျှအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီကိုသိမ်းပိုက်သည်။ ၁၈၂၅ ခုနှစ်တွင် တနင်္သာရီ၌ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးတစ်ဦး ခန့်ထားပြီး ၎င်း၏လက်အောက်တွင် စီရင်စု ၄ စု ခွဲကာ မလေးကျွန်းဆွယ်၏အုပ်ချုပ်ပုံကို နမူနာယူ၍ အုပ်ချုပ် စေသည်။ ၁၈၂၈ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးများကို ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအဖြစ် ရာထူးတိုး ပေးပြီး ဘင်္ဂလားအစိုးရ၏ တိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့သွတ်သွင်းခဲ့သည်။ အိန္ဒိယ၏ အုပ်ချုပ် ရေးပုံစံကို နမူနာယူကာ ရခိုင်ဒေသကို စီရင်စု ၅ စုခွဲ၍ အုပ်ချုပ်စေသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကိစ္စရပ် များတွင် အင်္ဂလိပ်အရာရှိများအားကူညီရန် ရိုးရာသူကြီးများကိုပြန်လည်ခန့်ထားကာ တိုက်နယ်များ ခွဲ၍ အုပ်ချုပ်သည်။ ဒုတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် ဗြိတိသျှအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ပဲခူးဒေသကို သိမ်းယူကာ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးတစ်ဦး ခန့်ထားပြီး စီရင်စု ၆ စုခွဲ၍ အုပ်ချုပ်စေသည်။ စီရင်စုအရေးပိုင်များလက်အောက်တွင် မြို့နယ်၊ တိုက်နယ်များခွဲကာ မြို့သူကြီး၊ တိုက်သူကြီး၊ ရွာခေါင်းများ ခန့်ထားအုပ်ချုပ်စေသည်။ ၁၈၅၈ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်၊ တနင်္သာရီ၊ ပဲခူးတို့ကို ဗြိတိသျှအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီထံမှ ဗြိတိသျှအစိုးရက လွှဲပြောင်းယူသည်။

၃.၁.၂။ မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်ရေး

ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ၁၈၆၂ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်၊ တနင်္သာရီ၊ ပဲခူးတို့ကို ဗြိတိသျှပိုင်မြန်မာပြည် အဖြစ် ဖွဲ့စည်းလိုက်သည်။ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး ၃ ဦးအား ကြီးကြပ်ရန် မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး တစ်ဦးကိုလည်း ခန့်ထားသည်။ မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးသည် ဗြိတိသျှပိုင်မြန်မာပြည်အတွင်း အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးတို့ကို တာဝန်ယူရသော်လည်း ၎င်းတွင် ဥပဒေပြုအာဏာမရှိပေ။ တတိယအင်္ဂလိပ်-မြန်မာ စစ်ပွဲအပြီးတွင်မူ မြန်မာတစ်ပြည်လုံးကို ဗြိတိသျှပိုင်အိန္ဒိယအင်ပါယာ အတွင်းသို့ ပြည်နယ်တစ်ခုအဖြစ် သွတ်သွင်းလိုက်သည်။ သို့သော် အုပ်ချုပ်ရေးအရ တောင်တန်း နှင့် ပြည်မကို ခွဲခြားအုပ်ချုပ်သည်။ ပြည်မကိုလည်း အထက်နှင့်အောက်မြန်မာပြည်ဟု ခွဲခြား သည်။ ရှမ်းပြည်နယ်နှင့် တောင်တန်းဒေသများတွင်မူ ရိုးရာအကြီးအကဲများကို ဆက်လက်ခန့်ထား သည်။ ၎င်းတို့အထက်တွင် ဗြိတိသျှဌာနေကိုယ်စားလှယ် (Resident)တစ်ဦး ခန့်ထားကာ မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးက ၎င်းမှတစ်ဆင့်သာ အုပ်ချုပ်သည်။

၃.၁.၃။ ဒုတိယဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်ရေး

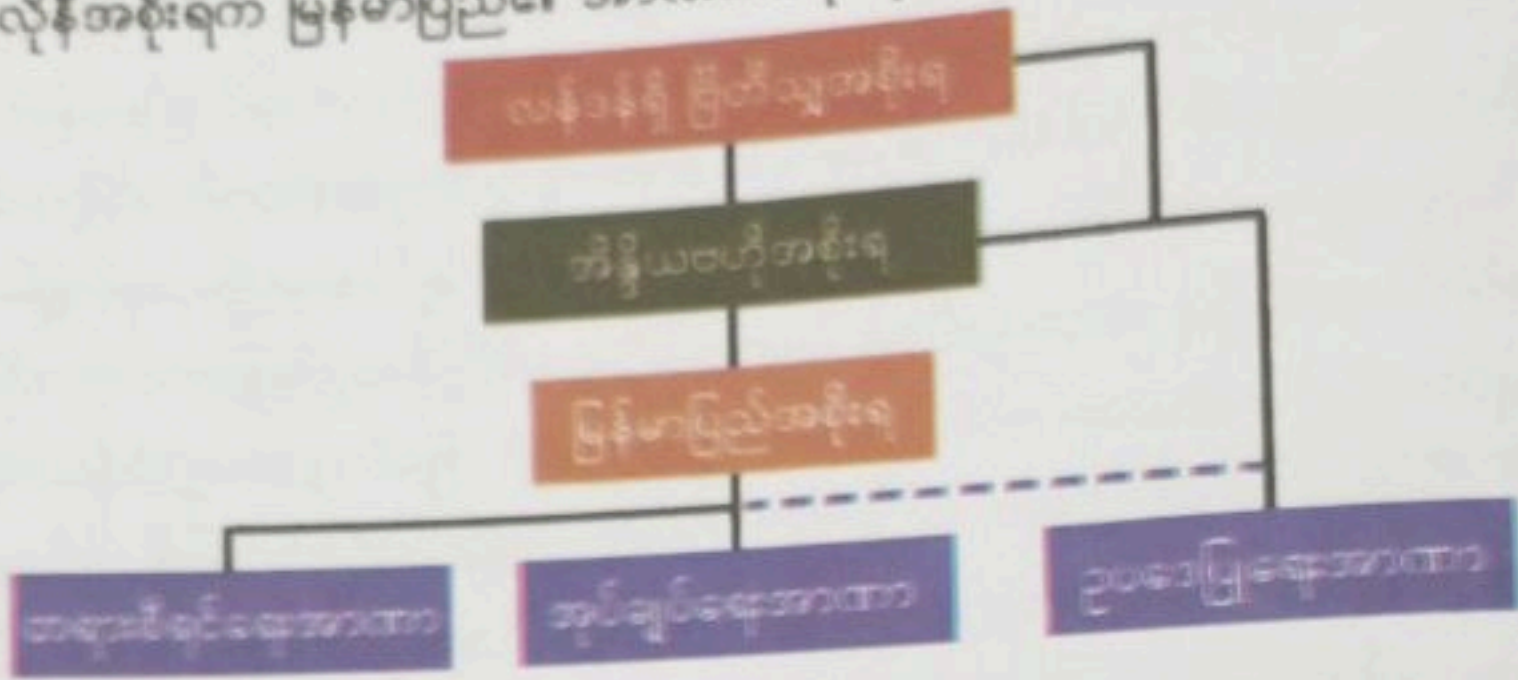
ဗြိတိသျှပိုင် မြန်မာပြည်၏ အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ ပိုမိုကျယ်ပြန့်လာသဖြင့် ၁၈၉၇ ခုနှစ် တွင် မြန်မာပြည်ကို မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်သည့် ပြည်နယ်အဆင့်မှ ဒုတိယဘုရင်ခံ အုပ်ချုပ်သည့် ပြည်နယ်အဆင့်သို့ တိုးမြှင့်လိုက်သည်။ ဒုတိယဘုရင်ခံက ခန့်အပ်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များဖြင့်

အဋ္ဌမတန်း

မြန်မာ့သမိုင်း

ဖွဲ့စည်းသည့် ဥပဒေပြုကောင်စီတစ်ရပ်လည်း ပေါ်ပေါက်လာသည်။ မြန်မာပြည်အစိုးရကို ဥပဒေပြုအာဏာ စတင်အပ်နှင်းသော်လည်း ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းများကို အိန္ဒိယဗဟိုအစိုးရနှင့် လန်ဒန်ရှိ ဗြိတိသျှအစိုးရတို့၏ ကြီးကြပ်မှုအောက်တွင်သာ ဆောင်ရွက်ရသည်။

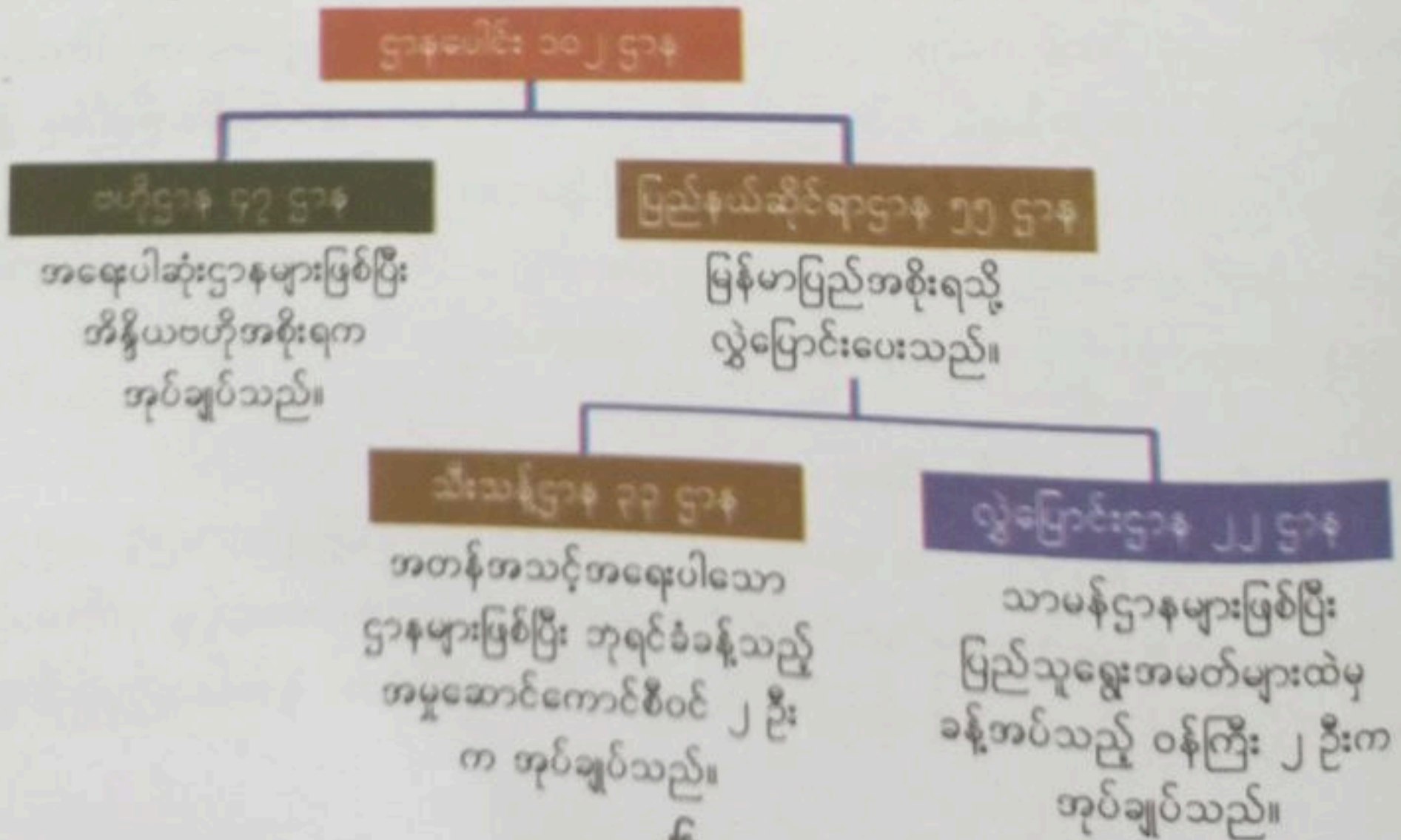
ကိုလိုနီအစိုးရက မြန်မာပြည်၏ အာဏာအရပ်ရပ်ကို အဆင့်ဆင့်ချုပ်ကိုင်ထားပုံ

၃.၁.၄။ ဒိုင်အာစီအုပ်ချုပ်ရေး

ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ၁၉၂၃ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံကို ဒိုင်အာစီအုပ်ချုပ်ရေး ပေးခဲ့သည်။ ဒိုင်အာစီအုပ်ချုပ်ရေးစတင်ချိန်တွင် မြန်မာပြည်သည် ဒုတိယဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်သော ပြည်နယ်အဖြစ် မှ ဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်သော ပြည်နယ်ဖြစ်လာသည်။ ဒိုင်အာစီဆိုသည်မှာ ဘုရင်ခံဦးဆောင်သော အင်္ဂလိပ်အရာရှိကြီးများနှင့် ပြည်သူ့ဆန္ဒမဲဖြင့်ရွေးသည့်အမတ်များ၏ ပူးတွဲအုပ်ချုပ်ရေးဖြစ်သည်။ ဤစနစ်အရ ဥပဒေပြုကောင်စီ၏ သက်တမ်းမှာ ၃ နှစ်ဖြစ်ပြီး အဖွဲ့ဝင် ၁၀၃ ဦး ပါဝင်သည်။ ယင်းတို့အနက် ၇၉ ဦးကို ပြည်သူ့ဆန္ဒမဲဖြင့် ရွေးချယ်ရပြီး ကျန် ၂၄ ဦးကို ဘုရင်ခံက ခန့်အပ်သည်။

ဒိုင်အာစီအုပ်ချုပ်ရေးတွင် အုပ်ချုပ်ရေးဌာနများကို ခွဲခြားအုပ်ချုပ်ပုံ

ဘုရင်ခံ၌ ဥပဒေပြုကောင်စီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ ဥပဒေကြမ်းများကို ပယ်ချနိုင်သည့် ဗီတိုအာဏာရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ပြည်သူတို့က အမတ်အများစုကို ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခွင့်ရသော်လည်း အဓိကအာဏာပိုင်သူမှာ ဘုရင်ခံသာဖြစ်သည်။ ပြည်မကို ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးပေးသော်လည်း ရှမ်းပြည်နယ်နှင့် တောင်တန်းဒေသများကို ချန်လှပ်ထားခြင်းဖြင့် ပြည်မနှင့် တောင်တန်းကို သွေးခွဲအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ၁၉၂၉ တွင် ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေး၏ အကျိုးအပြစ်များကို ဆန်းစစ်ရန် လာရောက်သည့် ဆိုင်မွန်ကော်မရှင်၏ အစီရင်ခံစာကြောင့် မြန်မာ့နိုင်ငံရေးတွင် အိန္ဒိယနှင့် ခွဲရေး၊ တွဲရေးပြဿနာ ရှေ့တန်းရောက်လာခဲ့သည်။

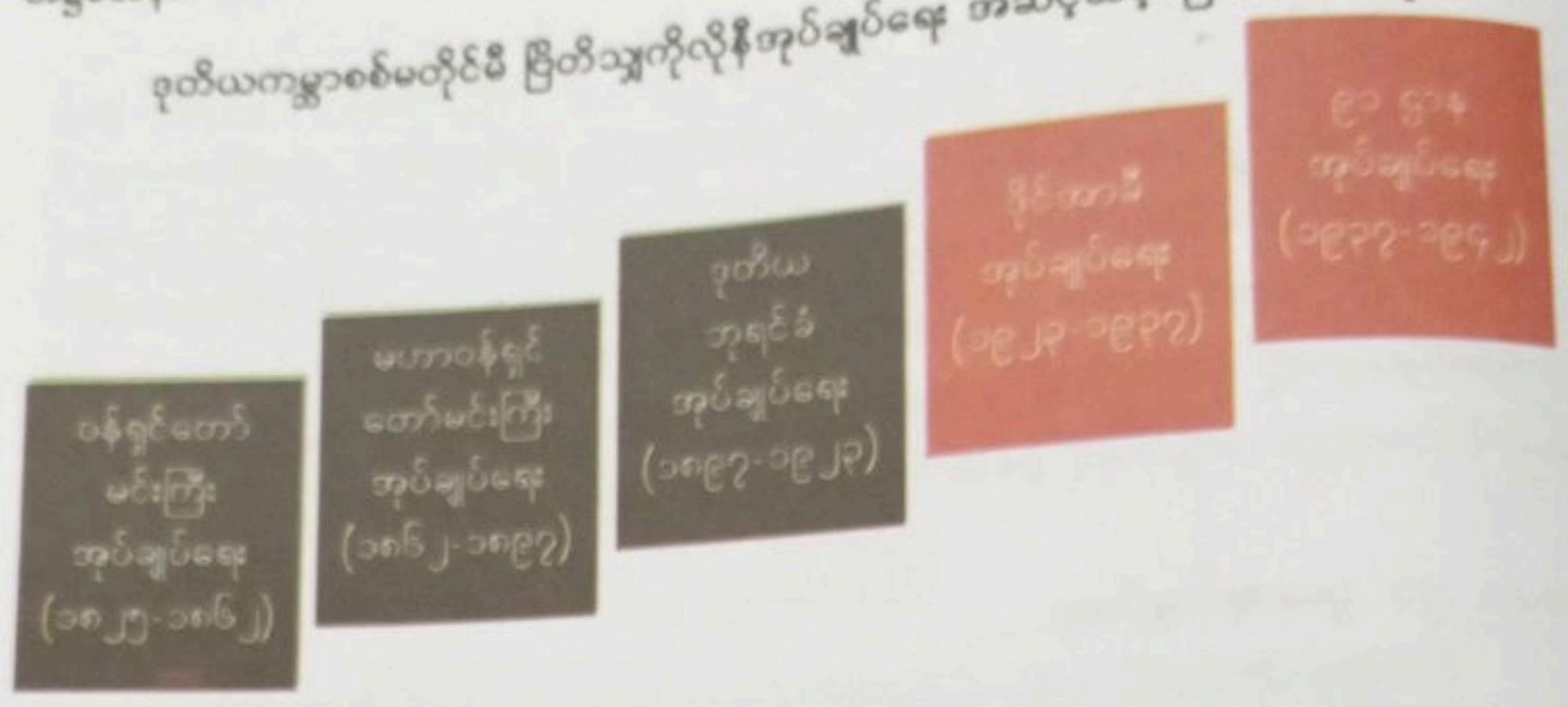
၃.၁.၅။ ၉၁ ဌာနအုပ်ချုပ်ရေး

ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ၁၉၃၅မြန်မာနိုင်ငံစီရင်အုပ်ချုပ်မှုဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းပြီး ယင်းဥပဒေအရ ၁၉၃၇ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့တွင် မြန်မာပြည်ကို အိန္ဒိယမှ ပြန်လည်ခွဲထုတ်လိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာပြည်သည် ဗြိတိသျှအင်ပါယာအတွင်းတွင် ဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်သည့် သီးခြားနိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်လာသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သစ်တွင် ရွေးကောက်ခံအမတ်များဘက်မှ ဌာနပေါင်း ၉၁ ခုကို အုပ်ချုပ်ခွင့်ရလာသောကြောင့် ၉၁ ဌာနအုပ်ချုပ်ရေးဟု ခေါ်တွင်သည်။ ဤအုပ်ချုပ်ရေးတွင် ဘုရင်ခံလက်အောက်ရှိ ယခင်ဥပဒေပြု ကောင်စီကို အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်ဟူ၍ ခွဲလိုက်သည်။ အောက်လွှတ်တော်သည် သက်တမ်း ငါးနှစ်ရှိပြီး အမတ် ၁၃၂ ဦး ပါဝင်သည်။ အထက်လွှတ်တော်သည် သက်တမ်း ခုနစ်နှစ်ရှိပြီး အမတ် ၃၆ ဦး ပါဝင်သည်။

၉၁ ဌာနအုပ်ချုပ်ရေးအရ ယခင် အိန္ဒိယအစိုးရက ချုပ်ကိုင်ခဲ့သည့် ဗဟိုဌာနများနှင့် တောင်တန်းဒေသ အပါအဝင် အရေးပါသည့် ဌာနများကို ဘုရင်ခံက အုပ်ချုပ်ခွင့်ရသည်။ ကျန် ၉၁ ဌာနကို နန်းရင်းဝန်ဦးစီးသော ဝန်ကြီးအဖွဲ့က အုပ်ချုပ်ခွင့်ရသည်။ ဘုရင်ခံသည် မိမိတစ်ဦးတည်းသဘောဖြင့် ဝန်ကြီးအဖွဲ့နှင့် လွှတ်တော် ၂ ရပ်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ဗီတိုအာဏာဖြင့် ပယ်ချနိုင်သည်။ လွှတ်တော်ကို ရုပ်သိမ်းခြင်း၊ ဝန်ကြီးအဖွဲ့ကို ဖျက်သိမ်းခြင်းတို့ကိုလည်း ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ လိုအပ်ပါက အရေးပေါ်ဥပဒေထုတ်ပြန်ပြီး ဘုရင်ခံတစ်ဦးတည်း အုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ၉၁ ဌာနအုပ်ချုပ်ရေးခေတ်တွင် မြန်မာပြည်သည် ဗြိတိသျှအင်ပါယာအတွင်း၌ သီးခြားနိုင်ငံတစ်ခု ဖြစ်လာသော်လည်း အချုပ်အခြာအာဏာကို ဘုရင်ခံတစ်ဦးတည်းကသာ ချုပ်ကိုင်ထားသည်။

အဋ္ဌမတန်း

စုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီ ဗြိတိသျှကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေး အဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲလာပုံ

၃.၁.၆။ ဂျပန်ခေတ်အုပ်ချုပ်ရေး

အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာ့မြေမှ ဆုတ်ခွာထွက်ပြေးရပြီးနောက် ၁၉၄၂ ခုနှစ် နှစ်ဦးပိုင်းတွင် သခင်ထွန်းအုပ်ခေါင်းဆောင်သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးထိန်းသိမ်းမှုကော်မတီများက ဘီအိုင်အေအုပ်ချုပ်ရေးအမည်ဖြင့် တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်သည်။ ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ဘီအိုင်အေအုပ်ချုပ်ရေးကို ဖျက်သိမ်းကာ ဂျပန်စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကို ထူထောင်သည်။ ၁၉၄၃ ခုနှစ် သြဂုတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင် ဂျပန်တို့က စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကို ရုပ်သိမ်းပြီး မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးကို ကြေညာပေးခဲ့သည်။ လွတ်လပ်သည့် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရကို ဒေါက်တာဘမော်က အဓိပတိအဖြစ် ဦးဆောင်သည်။ သို့သော် လွတ်လပ်သည့် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရအဖွဲ့သည် ဂျပန်စစ်တပ်နှင့် ဂျပန်ကုန်သည်ကြီးများ ခိုင်းစေသမျှကို လိုက်နာဆောင်ရွက်ပေးရသည်။

၃.၁.၇။ စစ်ပြီးခေတ် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေး

ဂျပန်ခေတ်တွင် မြန်မာပြည်မြောက်ဖျားပိုင်းသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ အင်္ဂလိပ်စစ်သေနာပတိ၏ လက်အောက်တွင် ဆက်ရှိနေခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်း၏လက်အောက်တွင် မြန်မာပြည်ဆိုင်ရာ မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ [Civil Affairs Service (Burma)] ခေါ် [CAS (B)] (ကက်စ်ဘီ)ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဤအဖွဲ့သည် မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးဟု အမည်ခံသော်လည်း မြန်မာပြည်ကို ပြန်လည်သိမ်းပိုက်ရရှိသောအခါ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးဖြင့် အုပ်ချုပ်သည်။ ဂျပန်တို့ လက်နက်ချပြီးနောက် ကက်စ်ဘီအုပ်ချုပ်ရေးကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ရုပ်သိမ်းခဲ့သည်။

ဗြိတိသျှအစိုးရက စက္ကူဖြူစီမံကိန်းကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် မေလတွင် ထုတ်ပြန်ကြေညာသည်။ ဤစီမံကိန်းအရ ဘုရင်ခံသည် အထူးအာဏာဖြင့် မြန်မာပြည်ကို သုံးနှစ်ကြာမျှ တစ်ဦးတည်းအုပ်ချုပ်

မည်ဖြစ်သည်။ ၁၉၄၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် မြန်မာပြည်ဘုရင်ခံ ဆာဒေါ်မန်စမစ်သည် စက္ကူဖြူစာတမ်းအရ မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးကို စတင်သည်။ သို့သော် ဖဆပလ (ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေး ပြည်သူ့လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့)၏ ဆန့်ကျင်မှုကြောင့် လုပ်ငန်းများ အောင်မြင်မှု မရသဖြင့် အာဏာပိုင် တို့က ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ၎င်း၏နေရာ၌ ဆာဟူးဘတ်ရန့်စ် (Sir Hubert Rance)ကို အစားထိုးခန့်ထားလိုက်သည်။ ဘုရင်ခံသစ်က စက္ကူဖြူစာတမ်းကို ရုပ်သိမ်းပြီး ဖဆပလနှင့် ညှိနှိုင်း ဆောင်ရွက်သည်။ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းသည် ဘုရင်ခံ၏အမှုဆောင်ကောင်စီတွင် ဒုတိယသဘာပတိ အဖြစ်တာဝန်ယူပြီး လွတ်လပ်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းသည်။ မြန်မာအစိုးရသည် လန်ဒန်ရှိ ဗြိတိသျှ အစိုးရနှင့် အောင်ဆန်း-အက်တလီစာချုပ်၊ နု-အက်တလီစာချုပ်တို့ကို ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့ပြီး ယင်းစာချုပ် တို့၏ ရလဒ်အဖြစ် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၄ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်ရေးပြန်လည် ရရှိခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် ဗြိတိသျှကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေး အဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲလာပုံ

စစ်ပြီးခေတ် စစ်အုပ်ချုပ်ရေး
(၁၉၄၄ နှစ်လယ်ပိုင်းမှ
၁၉၄၅ အောက်တိုဘာလအထိ)

စစ်ပြီးခေတ် မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေး
(၁၉၄၅ အောက်တိုဘာလမှ
၁၉၄၆ ဩဂုတ်လအထိ)

အမျိုးသားယာယီအစိုးရ
(၁၉၄၆ စက်တင်ဘာလမှ
၁၉၄၈ ဇန်နဝါရီလဆန်းအထိ)

အဓိကအချက်များ

- ကိုလိုနီခေတ်ဦးတွင် တနင်္သာရီ၊ ရခိုင်နှင့် ပဲခူးတို့၌ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးတစ်ဦးစီခန့်ထား ကာ ယင်းတို့အား မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးက အုပ်ချုပ်ခြင်း။
- ၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင် မြန်မာတစ်ပြည်လုံးကို အိန္ဒိယအင်ပါယာအတွင်းသို့ ပြည်နယ်တစ်ခု အဖြစ် သွတ်သွင်းပြီး တောင်တန်းနှင့် ပြည်မကို ခွဲခြားအုပ်ချုပ်ခြင်း။
- ၁၈၉၇ ခုနှစ်တွင် မြန်မာပြည်သည် ဒုတိယဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်သည့် ပြည်နယ်ဖြစ်လာပြီး ၁၉၂၃ ခုနှစ် ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးစတင်ချိန်တွင် ဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်သော ပြည်နယ်ဖြစ်လာခြင်း။
- ၁၉၃၇ ခုနှစ်တွင် မြန်မာပြည်ကို အိန္ဒိယမှ ပြန်လည်ခွဲထုတ်ကာ ဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်သည့် သီးခြားနိုင်ငံတစ်ခု ဖြစ်လာခြင်း။

- ဂျပန်တို့သည် ၁၉၄၃ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင် မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးကို ကြေညာပေးပြီး မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရကို ဒေါက်တာဘမော်က အဓိပတိအဖြစ် ဦးဆောင်ခြင်း။
- မြန်မာလွတ်လပ်ရေးအတွက် အင်အားစုတို့က စစ်အုပ်ချုပ်ရေးဖြင့်လည်းကောင်း၊ မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးဖြင့်လည်းကောင်း အုပ်ချုပ်ခြင်း။
- ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းသည် ဘုရင်ခံ၏ အမှုဆောင်ကောင်စီတွင် တာဝန်ယူပြီး လွတ်လပ်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာနိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေး ပြောင်းလဲပုံအဆင့်ဆင့်ကို အောက်ပါခေါင်းစဉ်များဖြင့် မှတ်စုရေးသားပါ။
 - (က) ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်ရေး (ခ) မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်ရေး
 - (ဂ) ဒုတိယဘုရင်ခံအုပ်ချုပ်ရေး (ဃ) ဂျပန်ခေတ်အုပ်ချုပ်ရေး
- ၂။ ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။ ရှင်းလင်းတင်ပြပါ။
- ၃။ ၉၁ ဌာနအုပ်ချုပ်ရေးဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။ ၉၁ ဌာနအုပ်ချုပ်ရေး၏ လွတ်တော်ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအကြောင်း တင်ပြပါ။
- ၄။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေး အဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲလာခြင်းကို အောက်ပါခေါင်းစဉ်များဖြင့် မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) စစ်အုပ်ချုပ်ရေး (ခ) မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေး

၃.၂။ စီးပွားရေး

၃.၂.၁။ လယ်ယာကဏ္ဍ

ကိုလိုနီခေတ်တွင် မြန်မာ့စီးပွားရေးသည် ဝမ်းစာဖူလုံရုံစီးပွားရေးမှ ကုန်ကြမ်းတင်ပို့ပြီး ကုန်ချောတင်သွင်းသုံးစွဲသည့် ကိုလိုနီစီးပွားရေးပုံစံသို့ ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။ လယ်ယာကဏ္ဍတွင် ကိုလိုနီအစိုးရသည် ဆန်စပါးတိုးချဲ့စိုက်ပျိုးရန် အားပေးခဲ့သည်။ ဒေသခံတို့၌ လုပ်ငန်းတိုးချဲ့ရန် လုပ်အားနှင့် ငွေကြေး မလုံလောက်သောကြောင့် အာဏာပိုင်တို့သည် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်လယ်လုပ်သားများနှင့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ ငွေတိုးချေးသည့် ချစ်တီးများကို ခေါ်သွင်းလာသည်။ ကိုလိုနီအစိုးရက လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးမှ အခွန်ကောက်ခံခြင်း၊ အင်အားစုရင်းရှင်ကုမ္ပဏီကြီးများက စပါးကို ဈေးနှိမ်

ဝယ်ကာ ကမ္ဘာ့ဈေးကွက်သို့ ပေါက်ဈေးဖြင့် တင်ပို့ရောင်းချခြင်းတို့ဖြင့် အကျိုးအမြတ်များစွာရသည်။ ဒေသခံလယ်သမားတို့မှာမူ အခွန်ဖိစီးခြင်း၊ အတိုးကြီးပေးခြင်း၊ ဈေးနှိမ်ခံရခြင်း၊ သဘာဝဘေးဒဏ်ခံရခြင်းတို့ကြောင့် လယ်ယာမြေများ လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးရကာ လယ်ယာမဲ့ဦးရေတိုးလာသည်။

အထက်မြန်မာပြည်ကို သိမ်းယူပြီးနောက်တွင် ကိုလိုနီအစိုးရသည် မြန်မာပြည်၌ ဝဲအမျိုးမျိုး ဝါဂွမ်း၊ ရော်ဘာ စသော ဈေးကွက်သီးနှံများကို စီးပွားဖြစ် စိုက်ပျိုးရန် အားပေးလာသည်။ ထိုကာလတွင် စိုက်ပျိုးသည့် သီးနှံများကို စားသုံးသီးနှံနှင့် စက်မှုသီးနှံဟု နှစ်မျိုးခွဲနိုင်သည်။

၃.၂.၂။ သစ်တောကဏ္ဍ

သစ်တောကဏ္ဍတွင် ကိုလိုနီအစိုးရသည် ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီကို သိမ်းပြီးစမှပင် ယင်းဒေသရှိ ကျွန်းနှင့် သစ်မာများကို အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင် သစ်ကုမ္ပဏီကြီးများဒဂား အများအပြား ထုတ်ယူခွင့်ပြုခဲ့သဖြင့် အဖိုးတန်သစ်တောကြီးများ ပြုန်းတီးကုန်သည်။ ထို့ကြောင့် ကိုလိုနီအစိုးရသည် ၎င်းတို့၏ ရေရှည်အကျိုးကိုကြည့်ကာ ၁၈၉၀ ပြည့်နှစ်တွင် သစ်တောဌာနကို ဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ သစ်တောဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းဥပဒေများ ထုတ်ပြန်ကျင့်သုံးခြင်းတို့ဖြင့် ကျန်ရှိသည့် သစ်တောများ မပြုန်းတီးအောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ကိုလိုနီခေတ်တွင် မြန်မာ့ကျွန်းနှင့် သစ်မာထုတ်လုပ်ရေးကို ဘုံဘေဘားမား၊ စတီးဘရားသား စသည့်ကုမ္ပဏီကြီးများက လက်ဝါးကြီးအုပ် လုပ်ကိုင်ကြသည်။ ၎င်းတို့၏ လက်ဝေခံ တိုင်းရင်းသားအရင်းရှင်များက ဝါး၊ ကြိမ်၊ ချိပ်၊ ရှားစေး၊ သစ်စေး စသည်တို့ကို ထုတ်လုပ်ကြသည်။ သစ်ထုတ်လုပ်ရေးတွင် ကိုလိုနီအစိုးရနှင့် သစ်ကုမ္ပဏီကြီးများသည် အကျိုးအမြတ်များစွာ ရသော်လည်း သစ်လုပ်သားများမှာမူ မဖြစ်စလောက် လုပ်အားခသာ ရကြသည်။

၃.၂.၃။ တွင်းထွက်ကဏ္ဍ

တွင်းထွက်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်မှုကဏ္ဍတွင် ကိုလိုနီခေတ်ဦးကပင် အရင်းရှင်ကုမ္ပဏီကြီးများသည် တနင်္သာရီ၌ ခဲမဖြူနှင့် အဖြိုက်နက်တို့ကို စီးပွားဖြစ်ထုတ်လုပ်ခဲ့သည်။ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်းတိုးချဲ့ရန် လိုအပ်သည့်လုပ်သားများကို ယူနန်နှင့် မလေးရှားတို့မှ ခေါ်ယူသည်။ ထွက်ရှိသော သတ္တုများကို မလေးရှား၊ စင်ကာပူတို့မှတစ်ဆင့် ကမ္ဘာ့ဈေးကွက်သို့ တင်ပို့ရောင်းချသည်။ ယင်းသို့ တင်ပို့ရာတွင် ဒေသခံတို့ပိုင်သည့် သတ္တုတွင်းများမှထွက်သည့် ဓာတ်သတ္တုများမှာ တစ်ဆင့်ခံတင်ပို့ရခြင်း၊ ဈေးနှိမ်ခံရခြင်းတို့ကို ရင်ဆိုင်ရသည်။ အထက်မြန်မာပြည်ကို သိမ်းပြီးနောက်တွင်လည်း ခဲမဖြူ၊ အဖြိုက်နက်၊ ပတ္တမြား၊ ကျောက်စိမ်း၊ ကျောက်မီးသွေးစသည့် သယံဇာတများကို အရင်းရှင်ကုမ္ပဏီကြီးများက လက်ဝါးကြီးအုပ် ထုတ်ယူရောင်းချခဲ့ကြသည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

အငွေမတန်း

ရေနံလုပ်ငန်းတွင် ကိုလိုနီအစိုးရသည် မကွေး၊ မင်းဘူးနယ်တို့၌ ရေနံတူးဖော်ရန် ဘီအိုစီ ကုမ္ပဏီ (Burma Oil Company (BOC))ကို ဦးစားပေး ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ဘီအိုစီသည် တွင်းရိုး၊ တွင်းစား တို့ထံမှ ရေနံတွင်းများကို ဝယ်ယူလုပ်ကိုင်ခြင်း၊ ရေနံမြေသစ်များ ရှာဖွေဖော်ထုတ်ခြင်းတို့ဖြင့် မြန်မာ့ရေနံလုပ်ငန်းကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ခဲ့သည်။ အမြတ်အစွန်းများကို ဘီအိုစီကုမ္ပဏီနှင့် ကိုလိုနီ အစိုးရတို့က အဓိကခံစားကြရသည်။ ရေနံတူးဖော်ရေးလုပ်သားတို့မှာမူ ပင်ပန်းဆိုးရွားသည့် လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေတွင် လုပ်ခလစာ အနည်းငယ်မျှဖြင့် လုပ်ကိုင်ကြရသည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် နောက်ပိုင်းတွင် ရေနံသည် မြန်မာပြည်၏ အဓိကပို့ကုန်ဖြစ်လာသည်။

၃.၂.၄။ စက်မှုကဏ္ဍ

ပဒေသရာဇ်ခေတ်က လက်မှုလုပ်ငန်းများကိုသာ အခြေပြုခဲ့သော မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် ကိုလိုနီခေတ်တွင်မူ စက်မှုကဏ္ဍလည်း ထွန်းကားလာသည်။ ဆန်အဓိကတင်ပို့သည့်နိုင်ငံဖြစ်လာသော မြန်မာပြည်အတွက် ဆန်စက်လုပ်ငန်းသည် အထူးအရေးပါလာသည်။ စတီးဘရားသားနှင့် ဥရောပသားပိုင်ကုမ္ပဏီကြီးများက ဆန်စက်ကြီးများကို ပိုင်ဆိုင်ကြသည်။ ဆန်စက်အပြင် သစ်စက်လုပ်ငန်းလည်း ထွန်းကားလာသည်။ အကြီးစားသစ်စက်များကို ဘုံဘေဘားမားနှင့် ဥရောပသားပိုင်ကုမ္ပဏီကြီးများက ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ အခြားစက်မှုလုပ်ငန်းများမှာ သင်္ဘောကျင်းလုပ်ငန်း၊ မီးရထားအလုပ်ရုံ၊ လျှပ်စစ်ဓာတ်အားပေးစက်၊ သတ္တုသန့်စင်စက်၊ ဝါကြိတ်စက်၊ ချည်မျှင်စက်၊ ပုံနှိပ်စက် စသည်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ကိုလိုနီခေတ်တွင် စက်ရုံများ တိုးပွားလာသော်လည်း ပြည်ပပို့ကုန်ဦးတည်သည့် စက်မှုလုပ်ငန်းများသာ များပြားသည်။ ထို့ကြောင့် ကိုလိုနီအစိုးရသည် မြန်မာပြည်ကို ကုန်ကြမ်းတင်ပို့သောနိုင်ငံအဖြစ်သာ အသုံးချရန်ရည်ရွယ်ကြောင်း သိနိုင်သည်။

၃.၂.၅။ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးကဏ္ဍ

ကိုလိုနီအစိုးရသည် အုပ်ချုပ်မှုနှင့် ကုန်စည်ပို့ဆောင်မှု လွယ်ကူစေရန်အတွက် ကားလမ်း၊ ရထားလမ်းများကို ဖောက်လုပ်ကာ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးကဏ္ဍကို တိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်သည်။ ၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံး၌ နှစ်လုံးပေါက်သွားနိုင်သည့် ကားလမ်း မိုင်ပေါင်း ၆,၀၀၀ ခန့် ရှိလာပြီး ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် ရထားလမ်း မိုင်ပေါင်း ၂,၈၀၀ ကျော် ရှိလာသည်။ ပြည်တွင်းရေးကြောင်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေးတွင် ဧရာဝတီဖလိုတီလာသင်္ဘောကုမ္ပဏီက ချုပ်ကိုင်ကာ ရေကြောင်းခရီးစဉ်များ ပြေးဆွဲခဲ့သည်။

၃.၂.၆။ ကုန်သွယ်ရေးကဏ္ဍ

မြန်မာ့ထွက်ကုန်များကို ပြည်ပသို့တင်ပို့ပြီး လူသုံးကုန်ပစ္စည်းများကို ပြည်တွင်းသို့ တင်သွင်းသည့် ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းလည်း ထွန်းကားခဲ့သည်။ ပင်လယ်ကူး သင်္ဘောဆိုက်ကပ်နိုင်သည့်မြို့များမှာ ရန်ကုန်၊ ကျောက်ဖြူ၊ စစ်တွေ၊ ပုသိမ်၊ မော်လမြိုင်၊ ထားဝယ် နှင့် မြိတ် တို့ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှ-အိန္ဒိယ ရေကြောင်းသွားလာရေးကုမ္ပဏီနှင့် ဆင်းဒီးယား ရေကြောင်းသွားလာရေးကုမ္ပဏီတို့သည် မြန်မာ့သွင်းကုန်ထုတ်ကုန် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးမှ အကျိုးအမြတ်များစွာ ရရှိခဲ့ကြသည်။

ကုန်သွယ်ရေးကဏ္ဍတွင် ကိုလိုနီအစိုးရ၏ လွတ်လပ်စွာကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးမူဝါဒအရ အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင်ကုမ္ပဏီကြီးများက မြန်မာ့ပို့ကုန်သွင်းကုန်လုပ်ငန်းကို လွတ်လပ်စွာခြယ်လှယ် ခွင့်ရကြသည်။ ကိုလိုနီခေတ် ဆန်ရောင်းဝယ်ရေးကို ဘူလင်ဂျာပူလ် ခေါ် ဆန်စပါးရောင်းဝယ်ရေး အသင်းကြီးကလည်းကောင်း၊ ရေနံနှင့် ရေနံထွက်ပစ္စည်းတင်ပို့မှုကို ဘီအိုစီကုမ္ပဏီကလည်းကောင်း၊ ကျွန်းသစ်နှင့် သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများ တင်ပို့ရောင်းချမှုကို ဘုံဘေဘားမားကုမ္ပဏီနှင့်အပေါင်းပါ များကလည်းကောင်း၊ တွင်းထွက်ပစ္စည်းများ တင်ပို့ရောင်းချမှုကို အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင်ကုမ္ပဏီကြီးများ ကလည်းကောင်း၊ တိုင်းရင်းသားအရင်းရှင်များက ၎င်းတို့၏ လက်ဝေခံများအဖြစ်လည်းကောင်း အသီးသီးချုပ်ကိုင်ကာ အကျိုးအမြတ်များ ခံစားကြသည်။

၃.၂.၇။ ဂျပန်ခေတ်နှင့် စစ်ပြီးခေတ် စီးပွားရေး

ဂျပန်ခေတ်တွင် စစ်ဒဏ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ်တို့ ဆုတ်ခွာစဉ်က မြေလှန်စနစ် ဖြင့် ဖျက်ဆီးသွားသောကြောင့်လည်းကောင်း မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍအားလုံး ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားရ သည်။ ဂျပန်ကုမ္ပဏီကြီးများက စိုက်ပျိုးရေး၊ သစ်တောနှင့်ဓာတ်သတ္တုထွက်ကုန်များကို လက်ဝါးကြီး အုပ် ရောင်းဝယ်ခဲ့ကြသော်လည်း စစ်အတွင်းကာလဖြစ်သောကြောင့် လုပ်ငန်းများ အောင်မြင်မှုမရှိခဲ့ ပေ။ ပြည်တွင်းသို့ ကုန်ပစ္စည်းများ မတင်သွင်းနိုင်ခြင်းကြောင့်လည်း အဝတ်အထည်၊ ဆေးဝါးနှင့် အခြေခံလူသုံးကုန်များ ရှားပါးပြတ်လပ်ခဲ့သည်။ ဂျပန်ခေတ်တွင် မြန်မာပြည်အတွင်း အထက်နှင့် အောက် ကုန်စည်ဖလှယ်မှုသာ အနည်းအကျဉ်းရှိခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာ သောအခါ ဂျပန်ငွေစက္ကူများကို တရားမဝင်ကြောင်း ကြေညာသဖြင့် မြန်မာ့စီးပွားရေး ချွတ်ခြုံကျ ခဲ့ရသည်။ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာသော အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာပြည်သူတို့၏ စီးပွားရေး နာလန်ထူရေးထက် ၎င်းတို့၏ အရင်းရှင်ကုမ္ပဏီကြီးများ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကိုသာ ဦးစားပေး ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

အဋ္ဌမတန်း

အဓိကအချက်များ

- ဝမ်းစာဖူလုံရုံ စီးပွားရေးမှ ကိုလိုနီစီးပွားရေးပုံစံသို့ ပြောင်းလဲခြင်း။
- လယ်ယာ၊ သစ်တော၊ တွင်းထွက်၊ စက်မှု၊ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး၊ ကုန်သွယ်ရေးကဏ္ဍများ တိုးတက်လာခြင်း။
- အင်္ဂလိပ်နှင့် နိုင်ငံခြားသားပိုင် ကုမ္ပဏီကြီးများ၊ မြန်မာတိုင်းရင်းသား အရင်းရှင်များက အဆင့်ဆင့် ခေါင်းပုံဖြတ်ကြခြင်း။
- ကိုလိုနီအစိုးရသည် ပြည်တွင်း၌ ကုန်ချောထုတ်လုပ်ခြင်းကို အားမပေးခြင်း။
- ဂျပန်ခေတ်တွင် မြန်မာ့စီးပွားရေးကဏ္ဍအားလုံး ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားပြီး စစ်ပြီးခေတ်တွင်လည်း ချက်ချင်းပြန်လည် မထူထောင်နိုင်ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာ့စီးပွားရေးပြောင်းလဲမှုများကို အောက်ပါခေါင်းစဉ်များဖြင့် မှတ်စုရေးပါ။

(က) လယ်ယာကဏ္ဍ	(ခ) သစ်တောကဏ္ဍ
(ဂ) တွင်းထွက်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်မှုကဏ္ဍ	(ဃ) ရေနံလုပ်ငန်း
- ၂။ ကိုလိုနီခေတ်တွင် ပြောင်းလဲလာသော စက်မှုကဏ္ဍအကြောင်း ရေးသားပါ။
- ၃။ ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပို့ဆောင်ရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးကဏ္ဍအကြောင်း တင်ပြဆွေးနွေးပါ။
- ၄။ ဂျပန်ခေတ်နှင့် စစ်ပြီးခေတ် စီးပွားရေးကို မည်ကဲ့သို့ ထင်မြင်ပါသနည်း။ ဆွေးနွေးတင်ပြပါ။

၃.၃။ လူမှုရေး

ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် ပဒေသရာဇ်ခေတ်ကဲ့သို့ ကျေးလက်အခြေခံသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ဆက်လက်ရှိနေသော်လည်း မြို့ပြလူ့အဖွဲ့အစည်းလည်း ထွန်းကားလာသည်။ ရန်ကုန်၊ မန္တလေးတို့အပြင် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးတို့တွင် အချက်အချာကျသည့် နေရာများ၌ တည်ရှိသည့် ခရိုင်မြို့ကြီးများ၊ စီရင်စုမြို့များ၊ မြို့နယ်များ ဖွံ့ဖြိုးလာကြသည်။ ယင်းမြို့များ၌ အခြေချလာသည့် ငွေကြေးအသင့်အတင့် ကြွယ်ဝသော မြို့နေလူလတ်တန်းစားများ ပေါ်ထွန်းလာပြီးလျှင် ၎င်းတို့သည် သားသမီးများကို အနောက်တိုင်းပညာ သင်ယူစေရာမှ

ခေတ်ပညာတတ် လူလတ်တန်းစား ပေါ်ထွန်းလာသည်။ အထက်ပါလူတန်းစားသည် ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ကဏ္ဍအသီးသီးတွင် ရှေ့ဆောင်လူတန်းစားဖြစ်လာသည်။ ထို့ပြင် မြို့များ၌ စက်ရုံလုပ်သားလူတန်းစားလည်း ပေါ်ထွန်းလာသည်။ ၎င်းတို့သည် ခေတ်ပညာအခြေခံ နည်းသော်လည်း တိုင်းပြည်စီးပွားရေး၏ အရေးပါသည့်ကဏ္ဍသစ်တွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ကြသူများ ဖြစ်ပြီး ၁၉၃၀ ပြည့်လွန်နှစ်များတွင် နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါသည့် လူတန်းစားတစ်ရပ်ဖြစ်လာသည်။

၃.၃.၁။ လူမျိုးစုံလူ့အဖွဲ့အစည်း

ကိုလိုနီခေတ်အတွင်း အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်အတူ ဥရောပသားများ၊ အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်လူမျိုး များသည် မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာကြသည်။ ၎င်းတို့၏ ဘာသာအယူဝါဒ၊ အကျင့်စရိုက်၊ ဓလေ့ထုံးစံတို့သည် မြန်မာတို့အပေါ် များစွာလွှမ်းမိုးခဲ့သည်။ အိန္ဒိယသားတို့သည် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် စီးပွားရေးကဏ္ဍများတွင် အလယ်အလတ်နှင့် အောက်အဆင့်များ၌ ဝင်ရောက် လုပ်ကိုင်ကြပြီး တောရောမြို့ပါ ပျံ့နှံ့အခြေချနေထိုင်ကြသည်။ တရုတ်လူမျိုးများသည်လည်း စီးပွားရေးရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဝင်ရောက်လာကြပြီး မြို့ပြ၊ ကျေးလက်အနှံ့ အခြေချလာကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် ကိုလိုနီခေတ် မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် လူမျိုးစုံ၊ ဘာသာအယူဝါဒမျိုးစုံ၊ ဓလေ့ ထုံးတမ်းပေါင်းစုံ ရောနှောနေထိုင်သည့် လူမျိုးစုံ လူ့အဖွဲ့အစည်းဖြစ်လာခဲ့သည်။

၃.၃.၂။ ကျေးလက်လူ့အဖွဲ့အစည်း

တစ်ဖက်တွင်မူ ကျေးလက်လူ့အဖွဲ့အစည်းလည်း ဆက်လက်အားကောင်းခဲ့သည်။ ကိုလိုနီ အစိုးရသည် ကျေးလက်ဒေသကို ကျေးရွာစည်းမျဉ်းဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းအုပ်ချုပ်သည်။ ပဒေသရာဇ် ခေတ်က ရွာသူကြီးသည် ကျေးရွာလူထု၏ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်ခဲ့သော်လည်း စနစ်သစ်အရ ကျေးရွာ လူ့အဖွဲ့အစည်းကို ဖိနှိပ်အုပ်ချုပ်ရသည့် ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေး၏ ဒေါက်တိုင်ဖြစ်လာသည်။ သို့သော် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများသည် မြန်မာ့ကျေးလက်လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ဦးဆောင်မှုအခန်းမှ ဆက်ရှိနေခဲ့သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ကျေးလက်ပြည်သူများသည် ခေတ်နောက်ကျလျက်ပင် ရှိနေသေးသော်လည်း မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အရေးပါသည့်အင်အားစုတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။

၃.၃.၃။ ပညာရေးကဏ္ဍ

ပညာရေးကဏ္ဍတွင် ဘုန်းတော်ကြီးသင်ပညာရေး အားနည်းလာပြီး ကိုလိုနီပညာရေး အားကောင်းလာသည်။ ကိုလိုနီပညာရေး၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အနောက်တိုင်းယဉ်ကျေးမှုကို အထင်ကြီးပြီး ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားတွင် အကျိုးပြုအမှုထမ်းမည့် ခေတ်ပညာတတ်

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

လူတန်းစားတစ်ရပ်ကို မွေးထုတ်ပေးရန်ဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီအစိုးရက ကျောင်းများ ထူထောင်စေရာ အနောက်တိုင်းပညာရပ်များကို မြန်မာဘာသာဖြင့်သာ သင်သောကျောင်း၊ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ နှစ်ဘာသာဖြင့် သင်သောကျောင်း၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာသက်သက်ဖြင့်သာ သင်သောကျောင်းဟူ၍ ကျောင်းသုံးမျိုး သုံးစား ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ကိုလိုနီအစိုးရက အင်္ဂလိပ်စာကို ရုံးသုံးအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းထားသဖြင့် မြန်မာစာပေ၊ မြန်မာစကားတို့၏ အရေးပါမှု ယုတ်လျော့ခဲ့သည်။ အဆင့်မြင့် ပညာရေးကဏ္ဍတွင် ၁၈၈၁ ခုနှစ်၌ ရန်ကုန်ကောလိပ်ကိုလည်းကောင်း၊ ၁၈၉၄ ခုနှစ်၌ ဘက်ပတစ် ကောလိပ် (ဂျပန်ဆင်ကောလိပ်)ကိုလည်းကောင်း ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သည်။ မြို့နေလူလတ်တန်းစား၏ တောင်းဆိုမှုကြောင့် အစိုးရက ယင်းကောလိပ်နှစ်ခုကိုပေါင်းကာ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ရန်ကုန် တက္ကသိုလ်အဖြစ် တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သည်။ တစ်ဖက်တွင် မြန်မာစာပေ၊ မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု တို့ကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်မြှင့်တင်ရန် ရည်ရွယ်သည့် အမျိုးသားကျောင်းများ တည်ထောင်ခြင်းနှင့် အမျိုးသားကျောင်းလှုပ်ရှားမှုလည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

၃.၃.၄။ ကျန်းမာရေးကဏ္ဍ

ကျန်းမာရေးကဏ္ဍတွင် တိုင်းရင်းဆေးပညာနေရာ၌ အနောက်တိုင်းဆေးပညာ တစ်စ တစ်စ အစားထိုး ဝင်ရောက်လာသည်။ သို့သော် ကိုလိုနီအစိုးရသည် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးအတွက် လုံလောက်သည့်အသုံးစရိတ်ကို မသုံးစွဲသဖြင့် ပလိပ်ရောဂါ၊ ကျောက်ရောဂါ၊ ကာလဝမ်းရောဂါ စသည့် ကူးစက်ရောဂါများကို ထိထိရောက်ရောက် ကာကွယ်တားဆီးနိုင်ခြင်းမရှိဘဲ အသေ အပျောက်များခဲ့သည်။ အနောက်တိုင်းဆေးပညာဖြင့် ကုသသည့် ဆေးရုံများကို ရန်ကုန်၊ မန္တလေး နှင့် ခရိုင်မြို့ကြီးအချို့တွင် ဖွင့်လှစ်ပေးသော်လည်း ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုမှာ အားနည်းခဲ့သည်။

၃.၃.၅။ ဂျပန်ခေတ် လူ့အဖွဲ့အစည်း

ဂျပန်ခေတ်တွင် စစ်ဒဏ်ကြောင့် မြို့နေပြည်သူများ ကျေးလက်သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ကြသဖြင့် မြို့ပြလူ့အဖွဲ့အစည်း ပျက်ယွင်းခဲ့သည်။ စစ်အတွင်းကာလတွင် လွန်စွာဆင်းရဲနိမ့်ကျသဖြင့် လူတန်းစားအလွှာအသီးသီးတို့သည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် ကြုံရာကျပန်းလုပ်ကိုင်ရ သဖြင့် စစ်မတိုင်မီကရှိခဲ့သော လူမှုအဖွဲ့အစည်းပုံစံ ပျက်ပြားရသည်။ စစ်ပြီးကာလတွင် ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာသော ဗြိတိသျှအစိုးရနှင့် အရင်းရှင်တို့သည်လည်း ပြည်သူတို့၏ လူမှုဘဝ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကို ကာလတိုအတွင်း ထိထိရောက်ရောက် မဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ပေ။

အဓိကအချက်များ

- မြို့နေလူလတ်တန်းစားများ၊ စက်ရုံလုပ်သားလူတန်းစားများ ပေါ်ထွန်းလာသော်လည်း ကျေးလက်လူ့အဖွဲ့အစည်း ဆက်လက်အားကောင်းနေခြင်း။
- အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်အတူ ဥရောပသားများ၊ ကပြားများ၊ အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်လူမျိုးများ ဝင်ရောက်လာခြင်းကြောင့် လူမျိုးစုံ လူ့အဖွဲ့အစည်းဖြစ်လာခြင်း။
- ပညာရေးကဏ္ဍတွင် ဘုန်းတော်ကြီးသင်ပညာရေး အားနည်းသွားပြီး ကိုလိုနီပညာရေး အားကောင်းလာခြင်း။
- တိုင်းရင်းဆေးပညာနေရာ၌ အနောက်တိုင်းဆေးပညာ တစ်စတစ်စ အစားထိုးဝင်ရောက် လာခြင်း။
- ဆေးရုံများကို ခရိုင်မြို့ကြီးအချို့တွင် ဖွင့်လှစ်ပေးသော်လည်း ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုမှာ အားနည်းခဲ့ခြင်း။
- ဂျပန်ခေတ်တွင် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် ကြုံရာကျပန်း လုပ်ကိုင်ရသဖြင့် စစ်မတိုင်မီကရှိခဲ့သော လူမှုအဖွဲ့အစည်းပုံစံ ပျက်ပြားရခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ကိုလိုနီခေတ် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးတို့သည် မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ လူမှုဖွဲ့စည်းပုံကို မည်သို့ပြောင်းလဲစေခဲ့သနည်း။
- ၂။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) ကျေးလက်လူ့အဖွဲ့အစည်း
 - (ခ) လူမျိုးစုံလူ့အဖွဲ့အစည်း
 - (ဂ) ကျန်းမာရေးကဏ္ဍ
 - (ဃ) ဂျပန်ခေတ် လူ့အဖွဲ့အစည်း
- ၃။ ကိုလိုနီခေတ် ပညာရေးကို ဝေဖန်ဆွေးနွေးပါ။

အဋ္ဌမတန်း

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကောင်း၊ ဦး၊ စည်သူ၊ ပညာမင်းကြီး၊ ဗြိတိသျှတို့ မသိမ်းပိုက်မီနှင့် သိမ်းပိုက်ပြီးခေတ်ပညာ
ဇောသမိုင်း၊ ဦးခင်မောင်ကြည်(ပြန်)၊ ဒု-နှိပ်၊ ရန်ကုန်၊ ရွှေပြည်ဟိန်း ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၉
- ၂။ ကျော်ဝင်း၊ ဒေါက်တာ၊ ရာပြည့်ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ ရန်ကုန်၊ ခေတ်ပြတိုက်စာပေ၊ ၂၀၁၇
- ၃။ ကြန်၊ မ၊ မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအုပ်ချုပ်ရေး (၁၈၈၆-၁၈၉၇) ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့ရတနာ
စာပေ၊ ၂၀၀၃
- ၄။ မြင့်သိန်း၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ ပြောင်းလဲလာသော မြန်မာနိုင်ငံ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်များ၊
ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုအနုပညာ၊ ၂၀၀၆
- ၅။ အိုးတတက်ဆူနေဇို၊ ဂျပန်စစ်အုပ်ချုပ်ရေးခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ၊ အိုနိုတိုးရု (မြန်မာပြန်)၊
ရန်ကုန်၊ ပုဂံစာအုပ်တိုက်၊ ၁၉၇၅
- ၆။ Andrus, J. Russell, *Burmese Economic Life*, California, Standford University
Press, 1947
- ၇။ Cady, J. F., *A History of Modern Burma*, New York, Cornell University
Press, 2nd Printing, 1960
- ၈။ Donnison, F. S. V., *Public Administration in Burma*, London, Royal Institute
of International Affairs, 1953
- ၉။ Furnivall, J. S., *An Introduction to the Political Economy of Burma*, Yangon,
People's Literature Committee, 3rd Printing, 1957

အခန်း(၄) စက်မှုတော်လှန်ရေး

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ၁၈ ရာစု ဥရောပ၌ စက်မှုတော်လှန်ရေးစတင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊ စက်မှုတော်လှန်ရေး ပထမအဆင့်တွင် စက်မှုလုပ်ငန်းများဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာခြင်း၊ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်း ဒုတိယအဆင့်တွင် စက်မှုနည်းပညာတိုးတက်လာခြင်းနှင့် နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်၏ အသွင်လက္ခဏာများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- သတ္တမတန်း ကျောင်းသုံးစာအုပ် သင်ခန်းစာ အခန်း (၂) ဥရောပ၏နယ်ချဲ့စနစ် ခေါင်းစဉ်အောက်တွင် ဥရောပနိုင်ငံများ၏ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်များ၊ ရိနေဆန်းခေတ် နည်းပညာများ တိုးတက်လာခြင်း၊ ဥရောပတိုက်သားများ အမေရိကတိုက်၊ အာဖရိကတိုက်နှင့် အာရှတိုက်ဒေသများတွင် နယ်ချဲ့ခြင်းအကြောင်းများကို လေ့လာသင်ယူပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ဥရောပစက်မှုတော်လှန်ရေး ပထမအဆင့်နှင့် ဒုတိယအဆင့်တွင် စက်မှုများ တီထွင်ခြင်းနှင့် နည်းပညာများ အဆင့်ဆင့်တိုးတက်ပြောင်းလဲလာမှုများကို ရှင်းပြတတ်မည်။
- စက်မှုလုပ်ငန်းများထူထောင်ခြင်းနှင့် နည်းပညာတိုးတက်မှုသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန် အခြေခံအကြောင်းရင်းဖြစ်ကြောင်း သုံးသပ်တတ်မည်။
- စက်မှုဖွံ့ဖြိုးလာခြင်းနှင့် နည်းပညာတိုးတက်မှုကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသော နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်၏ အသွင်လက္ခဏာများနှင့် သတ္တမတန်းတွင် လေ့လာသင်ယူခဲ့သော ဥရောပနိုင်ငံများ၏ အစောပိုင်းနယ်ချဲ့မှုပုံစံကို နှိုင်းယှဉ်ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် စက်မှုလုပ်ငန်းထူထောင်မှုနှင့် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာတိုးတက်မှုကို မလုပ်ဆောင်နိုင်ပါက စက်မှုထွန်းကားသော စီးပွားရေးအင်အားကြီးနိုင်ငံများ၏ လွှမ်းမိုးခြယ်လှယ်မှုခံရမည်ဖြစ်ကြောင်း ဝေဖန်ဆန်းစစ်တတ်မည်။

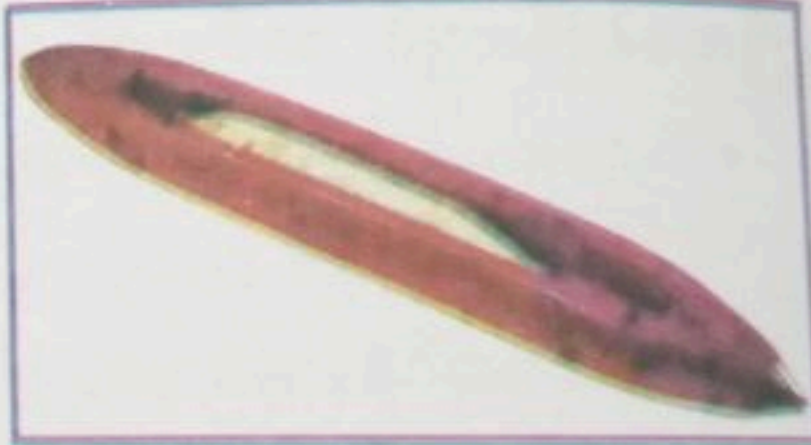
အဋ္ဌမတန်း

၄.၁။ ပထမအဆင့်

စက်မှုတော်လှန်ရေးသည် ၁၈ ရာစုအလယ်ပိုင်းတွင် ဥရောပ၌ စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီး ကုန်သွယ်မှုအရင်းရှင်စနစ်မှ စက်မှုအရင်းရှင်စနစ်သို့ ကူးပြောင်းပေးခဲ့သည်။ စက်မှုတော်လှန်ရေးဆိုသည်မှာ ကုန်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်မှုတွင် လူ့စွမ်းအားနေရာ၌ စက်ယန္တရားများ အစားထိုးအသုံးပြုလာခြင်းဖြင့် လက်မှုကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းမှ စက်မှုကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းသို့ တိုးတက်ပြောင်းလဲလာခြင်းဖြစ်သည်။ သမိုင်းပညာရှင်များက ၁၈ ရာစုအလယ်ပိုင်းမှ ၁၉ ရာစုအလယ်ပိုင်းအထိကာလကို စက်မှုတော်လှန်ရေးပထမအဆင့်၊ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းမှ ၂၀ ရာစုအစောပိုင်းအထိကာလကို စက်မှုတော်လှန်ရေး ဒုတိယအဆင့်ဟု သတ်မှတ်ကြသည်။

စက်မှုတော်လှန်ရေး၏ ပထမအဆင့်သည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင် ချည်ထည်လုပ်ငန်းမှ စတင်ခဲ့သည်။ ၁၇ ရာစုတွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ ချည်ထည်ရက်လုပ်ခြင်းလုပ်ငန်းများ စတင်လုပ်ကိုင်လာရာ တိုးတက်လာသော်လည်း အရှေ့တိုင်းထွက် ချည်ထည်များနှင့် ယှဉ်ပြိုင်ရက်လုပ်နိုင်ခြင်း မရှိပေ။ ချည်ထည်ကို လူကြိုက်များလာ၍ ချည်ထည်သည် သိုးမွေးထည်နှင့်ပင် ယှဉ်ပြိုင်လာနိုင်ခဲ့သည်။ ချည်ထည်များကို စက်များဖြင့် ထုတ်လုပ်နိုင်ပါက အထည်များကို ရောင်းချရန် ကျယ်ပြန့်သော ဈေးကွက်မှာ အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင် ရှိပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ ချည်ထည်လုပ်ငန်းတွင် အသုံးပြုနိုင်သည့်စက်များကို တီထွင်လာခဲ့ကြသည်။

အင်္ဂလန်နိုင်ငံသား ဂျွန်ကေး (John Kay)သည် ၁၇၃၃ ခုနှစ်တွင် ပထမဆုံး ရက်ကန်းလွန်းပြန် (Flying Shuttle) ကို တီထွင်နိုင်ခဲ့သဖြင့် အထည်ရက်ရာတွင် မြန်ဆန်လာပြီး ချည်ကို ပို၍အသုံးပြုလာသည်။ ၁၇၆၇ ခုနှစ်တွင် ဂျိမ်းစ်ဟာဂရီ (James Hargreaves)၊ ၁၇၆၉ ခုနှစ်တွင် ရစ်ချတ်အက်ခရိုက် (Richard Arkwright)၊

ပုံ(၁)ဂျွန်ကေး၏ ရက်ကန်းလွန်းပြန်

ပုံ(၂) ဂျိမ်းစ်ဟာဂရီ၏ ချည်ငင်စက်

၁၇၇၉ ခုနှစ်တွင် ဆင်မြူရယ်ခရမ်တန် (Samuel Crompton) စသူတို့က ချည်ငင်စက်များကို တိုးတက်တီထွင်ခဲ့ပြီး လိုအပ်သောချည်များကို ရရှိအောင် လုပ်ဆောင်ပေးခဲ့သည်။

အက်မွန်ကတ်ထရိုက် (Edmund Cartwright) သည် ၁၇၈၅ ခုနှစ်တွင် စက်ရက်ကန်းကို တီထွင်ခဲ့သည်။ ၁၇၉၃ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်လူမျိုး အယ်လီဝှစ်တနေ (Eli Whitney)သည် ဝါကြိတ်စက်ကို တီထွင်ခဲ့သဖြင့် ချည်ငင်ရန် ဝါဝှမ်းကို လျင်မြန်စွာ ရရှိလာသည်။ ဤသို့ စက်များ

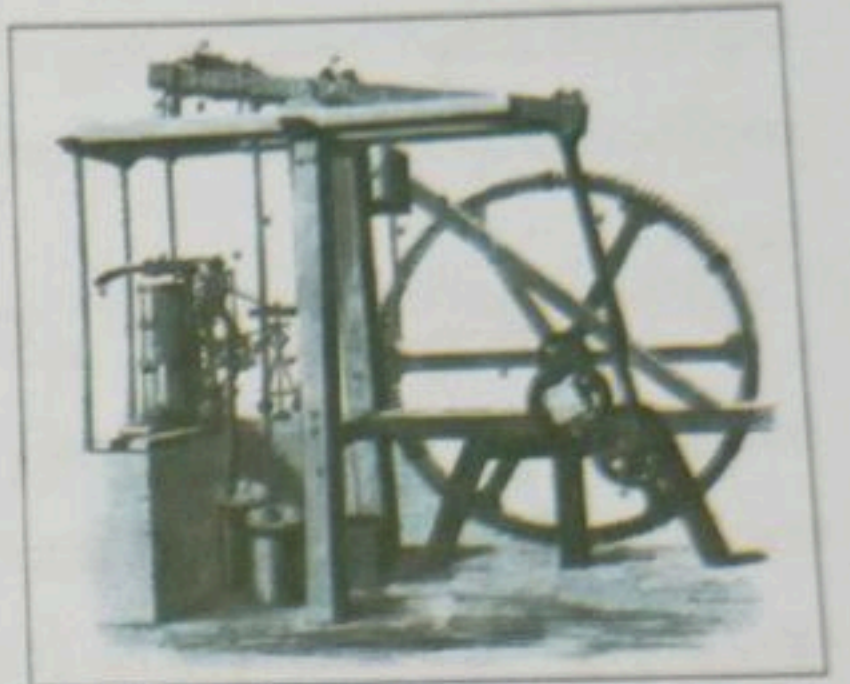
ပုံ(၃) အက်မွန် ကတ်ထရိုက်၏ စက်ရက်ကန်း

တီထွင်နိုင်ခြင်းကြောင့် အထည်ရက်လုပ်နိုင်မှုစွမ်းအားမှာ သိသာစွာ တိုးတက်လာခဲ့သည်။

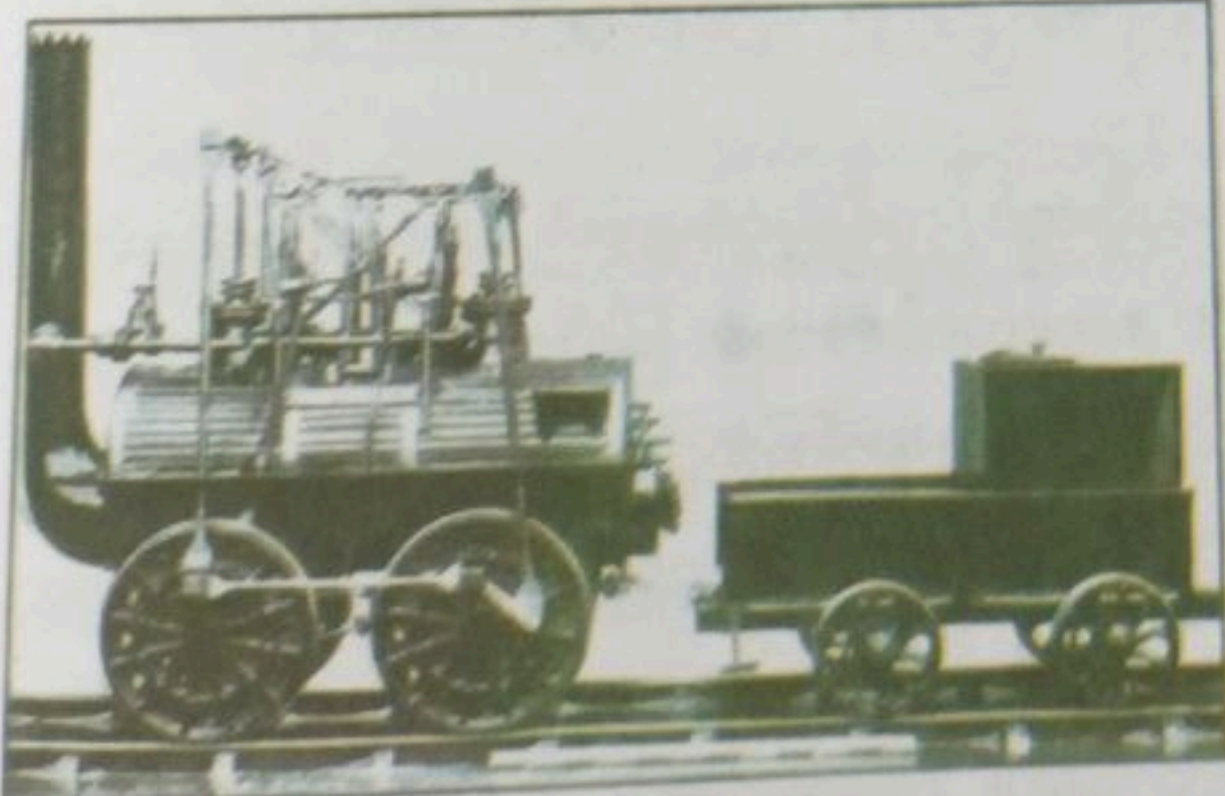
စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်ကြီးများသည် ငွေရင်းနှီးမြှုပ်နှံကာ စက် များကိုဝယ်ယူပြီး ချည်ထည်စက်ရုံများ တည်ဆောက်၍ အလုပ်သမား များငှားရမ်းကာ ချည်ထည်များ အမြောက်အမြားထုတ်လုပ်လာသည်။ ဤသို့ဖြင့် စက်ရုံစနစ်ပေါ်ပေါက်လာသည်။ စက်ရုံစနစ်သည် အိမ်တွင်းမှ လုပ်ငန်းများနေရာတွင် အစားထိုးဝင်ရောက်လာပြီး စက်ကိရိယာများ တပ်ဆင်ကာ လုပ်ခစား အလုပ်သမားများဖြင့် ကုန်ပစ္စည်းအမြောက် အမြား ထုတ်လုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ စက်ရုံစနစ်တွင် ငွေရင်းနှင့် လုပ်အား ဟူ၍ တိတိကျကျ ကွဲပြားလာပြီး အရင်းရှင်နှင့် အလုပ်သမား လူတန်း

စားနှစ်ရပ် ပေါ်ထွက်လာသည်။

အထည်လုပ်ငန်းတွင် ထုတ်လုပ်နိုင်မှုစွမ်းအား ပိုမိုမြင့်မားစေသော တီထွင်မှုမှာ ရေနွေးငွေ့အင်ဂျင်စက် ပင်ဖြစ်သည်။ ၁၇၆၉ ခုနှစ်တွင် ဂျိမ်းစ်ဝပ် (James Watt) က စွမ်းဆောင်ရည်ကောင်းမွန်သော ရေနွေးငွေ့အင်ဂျင် စက်ကို တီထွင်နိုင်ခဲ့ကာ မူပိုင်ခွင့်မှတ်ပုံတင်ခဲ့သည်။ ၁၇၈၀ ပြည့်လွန်နှစ်များမှစတင်၍ ဝါဂွမ်းချည်ငင်စက် များနှင့် အခြားစက်များတွင် ရေအားအစား ရေနွေးငွေ့ အားကို စတင်အစားထိုးအသုံးပြုလာခဲ့သည်။

ပုံ(၄) ဂျိမ်းစ်ဝပ်၏ ရေနွေးငွေ့အင်ဂျင်စက်

ပုံ(၅) ဂျော့ရိုဗတ်ဖင်ဆန်၏ ရေနွေးငွေ့မီးရထားစက်ခေါင်း

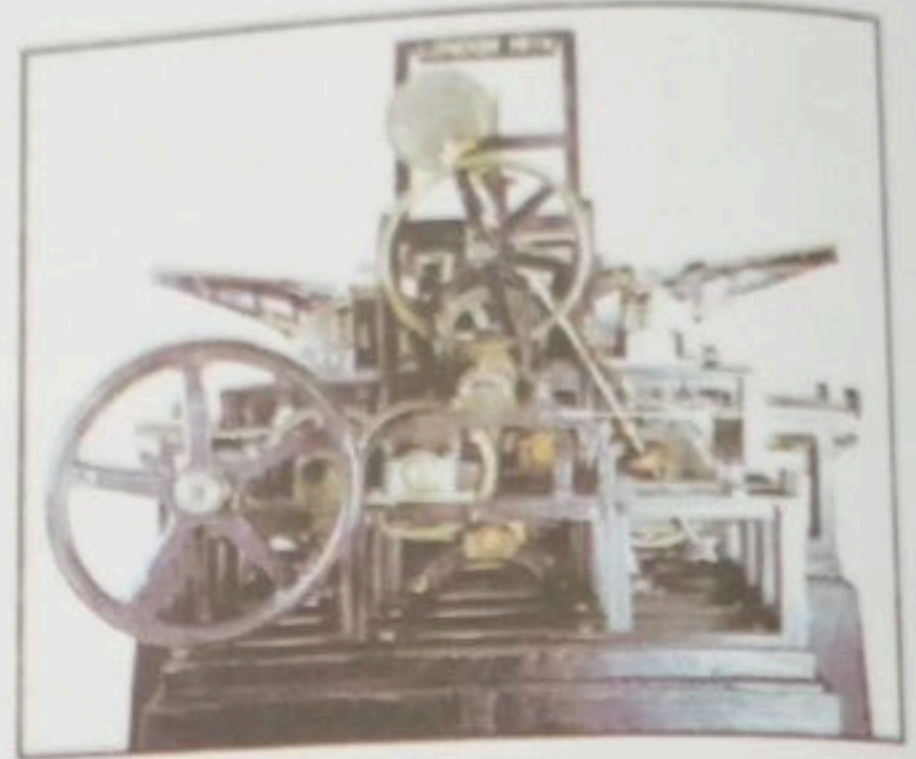
သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးတွင်လည်း ရေနွေးငွေ့စက်စွမ်းအားဖြင့် တီထွင် မှုများကို လုပ်ဆောင်လာကြသည်။ ၁၈၀၇ ခုနှစ်တွင် ရောဘတ်ဖူလ်တန် (Robert Fulton)က ကာလာမ္ပန် ခေါ် ရေနွေးငွေ့အားသုံး သင်္ဘောကိုတီထွင်ခဲ့ သည်။ ၁၈၃၈ ခုနှစ်တွင် ရေနွေးငွေ့အားသုံး ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောဖြင့် အတ္တလန္တိတ် သမုဒ္ဒရာအထိ ဖြတ်သန်းသွားရောက်နိုင်ခဲ့

မြန်မာ့သမိုင်း

အငွေမတန်း

သည်။ ကျော့ချ်စတီဖင်ဆန် (George Stephenson)သည် ၁၈၂၉ ခုနှစ်တွင် ရေခွေးငွေ့မီးရထား စက်ခေါင်းကို တီထွင်ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ လမ်းများ၊ တံတားများ၊ တူးမြောင်းများ ပိုမိုတိုးတက် စောက်လုပ်လာ၍ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးတိုးတက်လာပြီး စက်မှုလုပ်ငန်းများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကို အထောက်အကူပြုခဲ့သည်။

ရေခွေးငွေ့စွမ်းအင်သုံး ပုံနှိပ်စက်ကို တီထွင် အသုံးပြုလာနိုင်ခြင်းသည်လည်း စက်မှုတော်လှန်ရေး ၏ အဓိကတိုးတက်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ၁၈၁၄ ခုနှစ် တွင် ဂျာမန်လူမျိုး ဝီလျံကိုးနစ် (William Koenig) သည် ရေခွေးငွေ့အားသုံးပုံနှိပ်စက်ကို တီထွင်ခဲ့သည်။ သတင်းစာ၊ လက်ကမ်းစာစောင်၊ စာအုပ်များကို စရိတ်သက်သာစွာ အမြောက်အမြား ပုံနှိပ်လာနိုင်ကာ အသိပညာဗဟုသုတများ အလျင်အမြန် ပျံ့နှံ့လာစေ သည်။

ပုံ(၆) ဝီလျံကိုးနစ်၏ ရေခွေးငွေ့ပုံနှိပ်စက်

ဆက်သွယ်ရေးတွင် ရပ်ဝေးဒေသနှင့် အချိန်တိုအတွင်း အကွရာကိုယ်စားပြု အသံသင်္ကေတ စာလုံးများ အသုံးပြုသည့် ကြေးနန်းဆက်သွယ်ရေးပေါ်ထွန်း လာသည်။ အသံသင်္ကေတစာလုံးများကို ဂျာမန်လူမျိုး ကားလ်စတိန်းဟေး (Carl Steinheil)၊ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ချားလ်စ်ဝိုစတုံး (Charles Wheatstone) နှင့် အမေရိကန်လူမျိုး ဆင်မြူရယ်မော့စ် (Samuel Morse) တို့က တီထွင်ခဲ့သည်။ ၁၈၅၀ ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်းတွင် ကြေးနန်းဆက်သွယ်ရေးစနစ် ပိုမိုတိုးတက်လာပြီး ဥရောပတစ်ဝန်း ဆက်သွယ်မှုပိုမိုလျင်မြန်လာကာ ကုန်သွယ်စီးပွားရေးလုပ်ငန်း တိုးတက်မှုကို အထောက်အကူပြု ခဲ့သည်။

စက်မှုတော်လှန်ရေးသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် လူနေမှုပုံစံများကို များစွာပြောင်းလဲစေ ခဲ့သည်။ စက်မှုမြို့ကြီးများ ပေါ်ထွန်းလာပြီး ကျေးလက်ဒေသမှ ပြည်သူအများအပြားသည် စက်ရုံများတွင် အလုပ်လုပ်ကိုင်ရန် မြို့ကြီး များသို့ ပြောင်းရွှေ့လာကြသည်။ စက်မှုတော်လှန်ရေးသည် အလုပ်အကိုင်သစ်များကို ဖန်တီးပေးပြီး နိုင်ငံကို ကြွယ်ဝတိုးတက်စေသည့်အပြင် နည်းပညာဆိုင်ရာ တိုးတက်တီထွင်မှုများကို တွန်းအားပေးခဲ့သည်။ လူသုံးကုန်ပစ္စည်းများ အများအပြား ထုတ်လုပ်လာ နိုင်သဖြင့် လူနေမှုအဆင့်အတန်းကို မြင့်မားလာစေပြီး လူမှုဘဝတိုးတက်မှု အခွင့်အလမ်းများ ပွင့်လာစေခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- စက်မှုတော်လှန်ရေး၏ ပထမအဆင့်သည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင် ချည်ထည်လုပ်ငန်းမှ စတင်ခဲ့ခြင်း။
- ၁၇၆၉ ခုနှစ်တွင် ဂျိမ်းစ်ဝပ်က ရေနှေးငွေ့အင်ဂျင်စက်ကို တီထွင်ခဲ့ခြင်း။
- ရေနှေးငွေ့အားသုံးသင်္ဘောနှင့် မီးရထားစက်ခေါင်းကို တီထွင်ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့ခြင်း။
- ကြေးနန်းဆက်သွယ်ရေး တိုးတက်လာခြင်း။
- စက်မှုတော်လှန်ရေးသည် လူနေမှုအဆင့်အတန်းကို မြင့်မားလာစေပြီး လူမှုဘဝ တိုးတက်မှု အခွင့်အလမ်းများ ပွင့်လာစေခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ရေနှေးငွေ့အားသုံးအင်ဂျင်စက်များ တီထွင်အသုံးပြုလာနိုင်ခြင်းဖြင့် စက်မှုလုပ်ငန်းများ တိုးတက်လာခြင်းကို ဝေဖန်ဆွေးနွေးပါ။
- ၂။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) ချည်ထည်လုပ်ငန်းသုံးစက်များတီထွင်မှု
 - (ခ) ရေနှေးငွေ့အားသုံးပုံနှိပ်စက်

၄.၂။ ဒုတိယအဆင့်

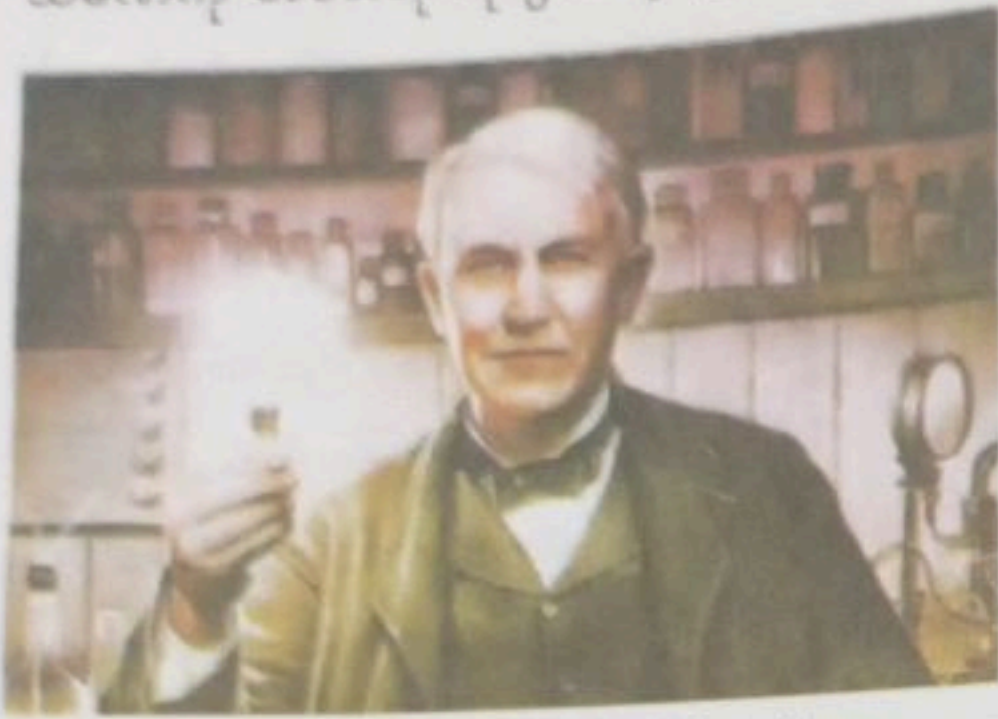
စက်မှုတော်လှန်ရေးဒုတိယအဆင့်တွင် အဓိကတီထွင်တိုးတက်မှုများမှာ စက်မှုလုပ်ငန်းများ တွင် သံမဏိကို သုံးစွဲလာခြင်း၊ စက်မှုစွမ်းအင်အဖြစ် လျှပ်စစ်ကို အသုံးပြုခြင်း၊ ရေနံကို လောင်စာ အဖြစ် သုံးစွဲခြင်းနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးနှင့် ဆက်သွယ်ရေးတွင် အလျင်အမြန် ပြောင်းလဲတိုးတက် လာခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

သံမဏိကို ယခင်က ထုတ်လုပ်သုံးစွဲခဲ့ကြသော်လည်း ထုတ်လုပ်မှုမှာ နှေးကွေးခက်ခဲပြီး ကုန်ကျစရိတ်များသည်။ ၁၈၅၆ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိန်နိုင်ငံသား ဆာဟင်နရီဗက်ဆီမာ (Sir Henry Bessemer)သည် သံမဏိထုတ်လုပ်မှုနည်းသစ်ကို တွေ့ရှိခဲ့ပြီး ကုန်ကျစရိတ်သက်သာစွာ အမြောက်အမြား ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၈၇၈ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်လူမျိုး သောမတ်စ် (Thomas) နှင့် ဂီလ်ခရစ် (Gilchrist)တို့က သံရိုင်းအမျိုးအစားအားလုံးကို သံမဏိအဖြစ် ထုတ်လုပ်နိုင်သည့် နည်းကို တွေ့ရှိသောကြောင့် သံမဏိအမြောက်အမြား ထုတ်လုပ်လာနိုင်သည်။ ဆောက်လုပ်ရေး

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

လုပ်ငန်းများ၊ စက်မှုလုပ်ငန်းသုံးစက်များ၊ ရထားသံလမ်းများ၊ သင်္ဘောများနှင့် အခြားလုပ်ငန်းများတွင် သံမဏိကို အစားထိုးသုံးစွဲလာနိုင်ပြီး စက်မှုလုပ်ငန်းတိုးတက်မှု မြန်ဆန်လာသည်။

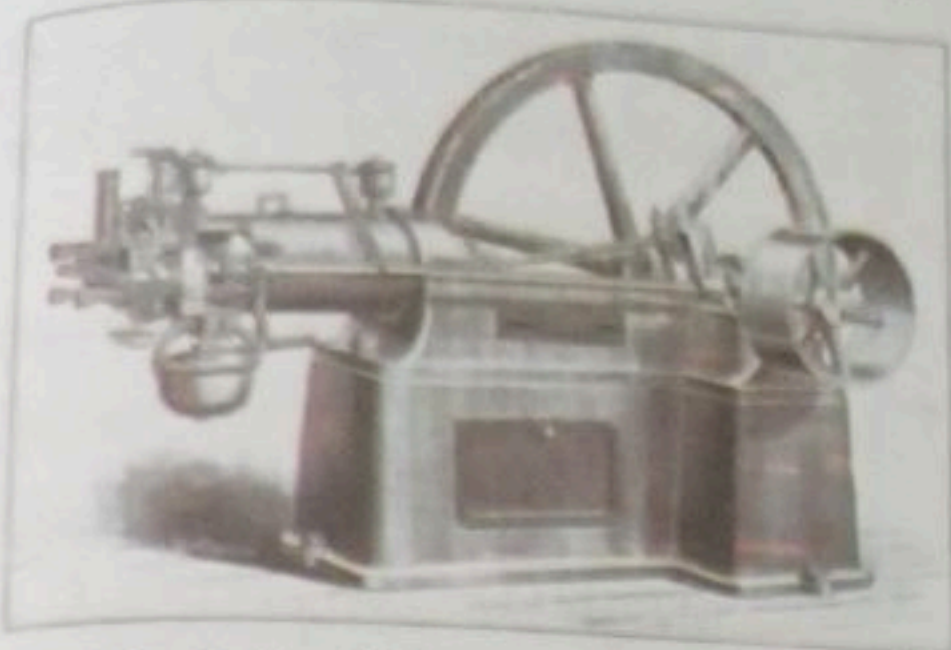

ပုံ(၇) သောမတ်စ်အက်ဒီဆင်

စက်မှုတော်လှန်ရေး ဒုတိယအဆင့် တွင် လျှပ်စစ်ဓာတ်အား အသုံးပြုလာနိုင်ခြင်း သည် ကြီးမားသော တိုးတက်မှုဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်သိပ္ပံပညာရှင် မိုက်ကယ်ဖာရာဒေး (Michael Faraday) သည် လျှပ်စစ်သံလိုက် စက်ကွင်းနှင့် လျှပ်စီးခြင်းနိယာမတို့ကို ဖော်ထုတ်ပေးခဲ့သည်။ ယင်းနိယာမများကိုအခြေခံ၍ လျှပ်စစ်ထုတ်လုပ်ပေးသော ဒိုင်နမိုကို တီထွင်လာနိုင်ခဲ့သည်။ ဒိုင်နမိုမှထွက်သော

လျှပ်စစ်ဓာတ်အားဖြင့် မော်တာများမှတစ်ဆင့် စက်ကိရိယာများကို လည်ပတ်စေနိုင်ခဲ့သည်။ စက်ရုံကြီးများတွင် ကျောက်မီးသွေးအစား လျှပ်စစ်ဓာတ်အားကို စွမ်းအင်အဖြစ် သုံးလာနိုင်ခဲ့သည်။ ၁၈၇၉ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်လူမျိုးတီထွင်သူ သောမတ်စ်အက်ဒီဆင် (Thomas Edison)က လျှပ်စစ်မီးသီးကို တီထွင်နိုင်သဖြင့် စက်ရုံများ၊ လမ်းများနှင့် အိမ်များတွင် လျှပ်စစ်မီးထွန်းညှိလာနိုင်သည်။ လျှပ်စစ်စွမ်းအင်နှင့် လျှပ်စစ်မီးအသုံးပြုလာနိုင်ခြင်းဖြင့် စက်ရုံအလုပ်ရုံများမှာ ၂၄ နာရီပတ်လုံး အလုပ်လုပ်လာနိုင်ပြီး ကုန်ထုတ်လုပ်မှုကို တိုးတက်လာစေသည်။

စက်မှုတော်လှန်ရေး ဒုတိယအဆင့်တွင်ကြီးမားသောတိုးတက်မှုတစ်ရပ်မှာ ရေနံကိုအခြေခံစွမ်းအင်အဖြစ် အသုံးပြုလာခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၈၅၀ ပြည့်နှစ်များတွင် သိပ္ပံပညာရှင်များသည် ရေနံမှဓာတ်ဆီ ခေါ် လောင်စာအဖြစ် ပြောင်းလဲထုတ်လုပ်သည့် နည်းလမ်းကို တီထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၈၅၉ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်စီးပွားရေးသမား အက်ဒဝင်ဒရိတ် (Edwin Drake)သည် ပင်ဆယ်လ်ဗေးနီးယားပြည်နယ်တွင် ပထမဆုံးသော ရေနံတွင်းကိုတူး၍ ရေနံထုတ်ယူနိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော် မီးထွန်းရန်အတွက်သာ သုံးစွဲခဲ့သေးသည်။ အတွင်းပိုင်းပေါက်ကွဲအင်ဂျင်စက်ကို ဂျာမန်အင်ဂျင်နီယာ နီကိုလပ်စ်အော့တို (Nicolaus Otto)က ၁၈၇၆ ခုနှစ်တွင် တီထွင်ခဲ့ပြီး ယင်းစက်သည် သဘာဝဓာတ်ငွေ့သုံး အင်ဂျင်စက်ဖြစ်သည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် ဂျာမန်လူမျိုး ဒိမ်မလာ (Daimler) နှင့် ကားလ်ဘင် (Karl Benz)တို့က ဓာတ်ဆီသုံးအင်ဂျင်စက်အဖြစ် ဆက်လက်တိုးတက်တီထွင်ခဲ့သည်။

ပုံ(၈) နီကိုလပ်စ်အော့တို၏အင်ဂျင်စက်

ပုံ(၉) ရူ.ဒေါ့ဖ်ဒီဇယ်နှင့် ၎င်း၏အင်ဂျင်စက်

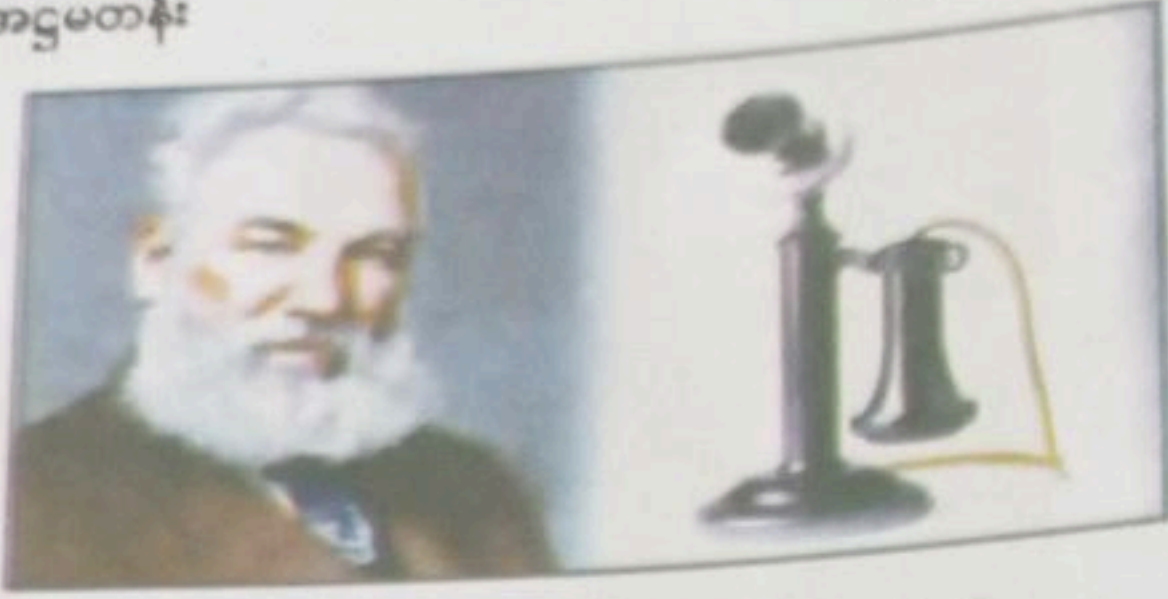
ဂျာမန်လူမျိုး စက်မှုအင်ဂျင်နီယာ ရူ.ဒေါ့ဖ်ဒီဇယ် (Rudolf Diesel)က ၁၈၉၇ ခုနှစ်တွင် ဒီဇယ်အင်ဂျင်စက်ကို တီထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ထရပ်ကားများ၊ ဘတ်စကားများ၊ မီးရထားစက်ခေါင်းများနှင့် သင်္ဘောများတွင် ဒီဇယ်အင်ဂျင်စက်ကို တွင်ကျယ်စွာ အသုံးပြုလာသည်။ ယင်းစက်များ တီထွင်နိုင်ခြင်းသည် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းကို တော်လှန်ပြောင်းလဲစေခဲ့သည်။

သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းတွင် မီးရထားလမ်းဖောက်လုပ်ခြင်းလုပ်ငန်းသည် လျင်မြန်စွာ တိုးတက်လာသည်။ ဈေးသက်သာသော သံမဏိများ ရရှိလာနိုင်ခြင်းသည် ရထားလမ်းဖောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိခဲ့သည်။ ၁၈၅၇ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ ရထားသံလမ်း ပြုလုပ်ရာတွင် သံမဏိကို စတင်အသုံးပြုခဲ့သည်။ ဒီဇယ်အင်ဂျင်များနှင့် လျှပ်စစ်စွမ်းအားသုံး မီးရထားများ အသုံးပြုလာနိုင်သဖြင့် မီးရထားပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်း တိုးတက်လာသည်။

၁၈၇၀ ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်းတွင် သင်္ဘောများကို သံမဏိဖြင့် တိုး၍တည်ဆောက်လာသည်။ ယခင်ကထက်ပို၍ ကြီးမားပြီး ပိုလျင်မြန်သောမိုင်နှုန်းဖြင့် ခုတ်မောင်းနိုင်သော သင်္ဘောများ ပေါ်ထွက်လာသည်။ ၁၈၈၄ ခုနှစ်တွင် ရေနွေးငွေ့သုံး တာဘိုင်ရဟတ်စက်ကို တီထွင်နိုင်ခဲ့ပြီး ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောကြီးများမှာ မြန်နှုန်းမြင့်အရှိန်ဖြင့် ခုတ်မောင်းလာနိုင်သည်။

စက်မှုတော်လှန်ရေး၏ ဒုတိယအဆင့်တွင် ကြေးနန်းဆက်သွယ်ရေးစနစ် အထူးတိုးတက်လာသည်။ ၁၈၅၁ ခုနှစ်တွင် လန်ဒန်နှင့် ပဲရစ်မြို့တို့ကို ရေအောက်ကြေးနန်းလိုင်းဖြင့် ဆက်သွယ်ခဲ့ပြီး ၁၈၅၈ ခုနှစ်တွင် ဥရောပနှင့် မြောက်အမေရိကကို ဆက်သွယ်ပေးသည့် ပထမဆုံး အတ္တလန္တိတ် ဖြတ်ကျော် ကြေးနန်းလိုင်းကို တပ်ဆင်ခဲ့သည်။ ၁၈၇၆ ခုနှစ်တွင် ပထမဆုံး တယ်လီဖုန်းကို အမေရိကန်နိုင်ငံသား အလက်ဇန္ဒားဂရဟမ်ဘဲလ် (Alexander Graham Bell)က တီထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ အီတလီလူမျိုး မာကိုနီ (Marconi)၏ တီထွင်မှုကြောင့် ကြိုးမဲ့ကြေးနန်း ပေါ်ပေါက်လာသည်။

အဋ္ဌမတန်း

ပုံ(၁၀) အလက်ဇန္ဒားဂရေဟမ်ဘဲလ်နှင့် သူတီထွင်သည့် တယ်လီဖုန်း

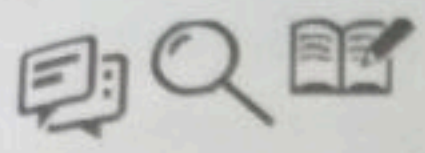
၁၈၉၉ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ် ရေလက်ကြားကို ဖြတ်ကျော်၍ ကြိုးမဲ့ကြေးနန်းဖြင့် သတင်းပို့နိုင်ခဲ့သည်။

စက်မှုတော်လှန်ရေး ဒုတိယအဆင့်တွင် လျှပ်စစ်ဓာတ်အားကို အသုံးပြုလာနိုင်ခြင်း၊ ရေနံကို လောင်စာအဖြစ် အသုံးပြုသော စက်များ တီထွင်လာနိုင်ခြင်းတို့ဖြင့် ကုန်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်မှုနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးကဏ္ဍတို့

တွင် နည်းပညာများမှာ ပထမအဆင့်ထက် ပိုမိုတိုးတက်လာသည်။ နည်းပညာတိုးတက်လာသဖြင့် စက်မှုလုပ်ငန်းထူထောင်မှုမှာ လျင်မြန်လာပြီး ဥရောပစက်မှုနိုင်ငံများသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးတက်လာကာ အင်အားကြီးနိုင်ငံများ ဖြစ်လာကြသည်။ စက်မှုအင်အားကြီးနိုင်ငံများသည် အချင်းချင်း စီးပွားရေးပြိုင်ဆိုင်မှု ပြင်းထန်လာကာ နယ်ချဲ့စနစ် ပိုမိုအားကောင်းလာခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ၁၈၅၆ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိန်နိုင်ငံသား ဆာဟင်နရီဗက်ဆီမာက သံမဏိထုတ်လုပ်နည်းကို တွေ့ရှိခဲ့ခြင်း။
- လျှပ်စစ်စွမ်းအင်နှင့် လျှပ်စစ်မီးအသုံးပြုလာနိုင်ခြင်းဖြင့် ကုန်ထုတ်လုပ်မှု တိုးတက်လာခြင်း။
- သဘာဝဓာတ်ငွေ့သုံး အတွင်းပိုင်းပေါက်ကွဲအင်ဂျင်စက်ကို ဂျာမန်အင်ဂျင်နီယာ နီကိုလပ်စ်အော့တို က ၁၈၇၆ ခုနှစ်တွင် တီထွင်ခဲ့ခြင်း။
- သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်း တိုးတက်လာခြင်း။
- အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြားကို ဖြတ်ကျော်၍ ကြိုးမဲ့ကြေးနန်းဖြင့် ဆက်သွယ်နိုင်ခဲ့ခြင်း။
- ဥရောပစက်မှုအင်အားကြီးနိုင်ငံများအကြား စီးပွားရေးပြိုင်ဆိုင်မှုပြင်းထန်လာပြီး နယ်ချဲ့စနစ် ပိုမိုအားကောင်းလာခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ရေနံလောင်စာသုံးအင်ဂျင်စက်များ တီထွင်အသုံးပြုလာနိုင်ခြင်းသည် စက်မှုတော်လှန်ရေး ဒုတိယအဆင့်၏ အဓိကတိုးတက်တီထွင်မှုဖြစ်ကြောင်း ဆွေးနွေးပါ။
- ၂။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) သံမဏိလုပ်ငန်းတိုးတက်လာခြင်း
 - (ခ) ကြေးနန်းဆက်သွယ်ရေးတိုးတက်မှု

၄.၃။ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်

၁၆ ရာစုမှ ၁၉ ရာစုအစောပိုင်းကာလ နယ်ချဲ့ဝါဒဟောင်းခေတ် ပထမနယ်ချဲ့မှုတွင် ဥရောပနိုင်ငံများသည် ပင်လယ်ရေကြောင်းဖြင့် ကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းသစ်များ ရှာဖွေခဲ့ကြသည်။ အမေရိကတိုက်၊ အာဖရိကတိုက်၊ အရှေ့တောင်အာရှနှင့် တရုတ်နိုင်ငံ ကမ်းခြေဒေသတို့တွင် ကုန်သွယ်ရေးအခြေစိုက်စခန်းများ တည်ထောင်၍ စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ်အတွက် နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ခဲ့သည်။

အင်္ဂလန်နိုင်ငံမှ စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော စက်မှုတော်လှန်ရေးသည် အခြားဥရောပနိုင်ငံများသို့ ယုံ့နှံ့ကာ ပြင်သစ်၊ ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ ဂျာမနီနှင့် အမေရိကန် စသည့် နိုင်ငံတို့သည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံနှင့် အပြိုင် စက်မှုအရင်းရှင်နိုင်ငံများအဖြစ် ပေါ်ထွက်လာသည်။ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်း စက်မှုတော်လှန်ရေးဒုတိယအဆင့်တွင် လက်ဝါးကြီးအုပ်အရင်းရှင်စနစ် ပေါ်ပေါက်လာပြီး နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်ကိုဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ စီးပွားရေး၊ စစ်ရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းများ၊ နည်းပညာတိုးတက်မှု စသည်တို့အပေါ်တွင်အခြေခံ၍ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ် ပိုမိုအားကောင်းလာသည်။

၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းတွင် စက်မှုလုပ်ငန်းများနှင့် နည်းပညာများ အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးတက်လာသဖြင့် ကုန်ထုတ်စွမ်းအားမြင့်မားလာကာ စက်မှုအရင်းရှင်နိုင်ငံများသည် ကုန်ပစ္စည်းများ အမြောက်အမြား ထုတ်လုပ်လာနိုင်သည်။ ပိုလျှံသောကုန်ပစ္စည်းများရောင်းချရန် ဈေးကွက်သစ်များ ရှာဖွေရန် လိုအပ်လာသည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်ကြီးများနှင့် ဘဏ်လုပ်ငန်းရှင်ကြီးများသည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန် နေရာဒေသသစ်များ လိုအပ်လာသည်။ လုပ်ခဈေးပေါသော အလုပ်သမားများ၊ ရေနံ၊ ရော်ဘာ အစရှိသော ကုန်ကြမ်းပစ္စည်းနှင့် သယံဇာတများလည်း လိုအပ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် စက်မှုအရင်းရှင်နိုင်ငံကြီးများသည် သယံဇာတအရင်းအမြစ်ပေါများပြီး မဖွံ့ဖြိုးသေးသော နိုင်ငံများကို အပြိုင်အဆိုင် နယ်ချဲ့လာကြသည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

ကိုလိုနီများပိုင်ဆိုင်မှုသည် နိုင်ငံရေးအရ ဩဇာအာဏာကြီးမားမှုနှင့် နိုင်ငံ၏ဂုဏ်သိက္ခာ ကြီးမြတ်မှုကို ညွှန်ပြသည့် အမှတ်သင်္ကေတဟု စက်မှုအရင်းရှင်နိုင်ငံကြီးများက ခံယူကြသည်။ ပင်လယ်ရပ်ခြားကိုလိုနီများသည် နယ်ချဲ့နိုင်ငံများ၏ ရေတပ်သင်္ဘောများအတွက် ဆိပ်ကမ်းများနှင့် လောင်စာဖြည့်တင်းရာ နေရာများအဖြစ် ဖြည့်ဆည်းပေးသည်။ ထို့ကြောင့် ကိုလိုနီများသည် နယ်ချဲ့စက်မှုအရင်းရှင်နိုင်ငံများ၏ စစ်ရေးနှင့် အမျိုးသားလုံခြုံရေးအတွက် အလွန်အရေးပါသည်။ နိုင်ငံရေးအရ ဂုဏ်သိက္ခာကြီးမားမှုကို ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် စစ်ရေးအင်အား သာလွန်ကောင်းမွန်ရန် စက်မှုအရင်းရှင်နယ်ချဲ့နိုင်ငံများသည် ပင်လယ်ရပ်ခြားဒေသများတွင် ကိုလိုနီနယ်များထူထောင်ရန် အပြိုင်အဆိုင်ကြိုးပမ်းလာကြသည်။

ဥရောပသားလူဖြူများသည် ဥရောပသားမဟုတ်သူများထက် ယဉ်ကျေးမှုသာလွန်ပြီး မြင့်မြတ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ ထိုဥရောပသားမဟုတ်သော ယဉ်ကျေးမှုနိမ့်ကျသူများကို အုပ်ချုပ် ကာ ၎င်းတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုတိုးတက်လာအောင် ဆောင်ရွက်ပေးရန်မှာ ဥရောပသားလူဖြူများ၏ တာဝန်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ ယင်းအယူအဆများသည် နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်ကို ပိုမိုအားကောင်း လာစေခဲ့သည်။

ဥရောပခရစ်ယာန်သာသနာပြုအဖွဲ့များသည် ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများသို့ လိုက်ပါ လာကြပြီး သာသနာပြုလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ကြသည်။ ထို့ပြင် ဆေးရုံများ တည်ဆောက်၍ ဆေးကုသပေးခြင်း၊ ကျောင်းများတည်ဆောက်၍ ပညာသင်ကြားပေးခြင်းတို့ကိုလည်း လုပ်ဆောင်ကြ သည်။

နည်းပညာနှင့် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာပညာရပ်များ တိုးတက်လာမှုတို့ကလည်း နယ်ချဲ့ဝါဒသစ် တိုးတက်မှုကို ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ ထိရောက်သောဆေးများထုတ်လုပ်နိုင်ခြင်းဖြင့် ဥရောပနယ်ချဲ့များ သည် အပူပိုင်းဒေသရောဂါများမှ ကျော်လွှားနိုင်ပြီး ခြင်အလွန်ပေါသော အာဖရိကနှင့် အာရှတိုက် အတွင်းပိုင်းဒေသများအထိ စွန့်စားသွားရောက်နိုင်ခဲ့သည်။ စက်သေနတ်ကဲ့သို့ အဆင့်မြင့် လက်နက်များ အသုံးပြုလာနိုင်ခြင်းသည် နယ်ချဲ့နိုင်ငံကြီးများအတွက် စစ်ရေးအရ အားသာချက်ဖြစ် ခဲ့ပြီး အာဖရိကနှင့် အာရှသားများက နယ်ချဲ့နိုင်ငံများ၏ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်မှုကို လက်ခံလာရေးတွင် အထောက်အပံ့ဖြစ်ခဲ့သည်။

၁၈၇၀ ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်းကာလ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်သည် ကိုလိုနီနယ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေး ကို တည်ထောင်ကာ ငွေအရင်းအနှီးမြှုပ်နှံပြီး စီးပွားရေးကို စိတ်တိုင်းကျ လုပ်ကိုင်ခြယ်လှယ်ရန်နှင့် မြေပေါ်မြေအောက် သယံဇာတပစ္စည်းများကို စိတ်ကြိုက်ထုတ်ယူသုံးစွဲသည့် ပုံစံဖြစ်လာသည်။ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်တွင် ဥရောပနိုင်ငံများသည် စစ်အင်အားကို တိုက်ရိုက်အသုံးပြုကာ သိမ်းပိုက်ခြင်း၊ စီးပွားရေးလုပ်ကိုင်ခွင့် အခွင့်ထူးများရယူခြင်း၊ ဩဇာခံနယ်များ တည်ထောင်ခြင်း၊ အစောင့်ရှောက်ခံ

နယ်မြေတည်ထောင်ခြင်းနှင့် နယ်မြေများငှားရမ်းပြီး စီးပွားရေးအမြတ်ထုတ်လုပ်ကိုင်ခြင်း စသည့် နည်းများဖြင့် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့ခဲ့ကြသည်။

စစ်အင်အားသုံး၍ တိုက်ရိုက်သိမ်းယူသောနည်းဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့က မြန်မာနိုင်ငံကိုလည်း ကောင်း၊ ပြင်သစ်တို့က အင်ဒိုချိုင်းနား (လာအို၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ဗီယက်နမ်)ကိုလည်းကောင်း နယ်ချဲ့သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်၊ ပြင်သစ်၊ ဘယ်လ်ဂျီယံနှင့် ဂျာမနီနိုင်ငံများသည် အာဖရိက တိုက်ကို ပိုင်းခြားခွဲဝေသိမ်းပိုက်ခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလန်၊ ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီ၊ ရုရှားနှင့် ဂျပန်နိုင်ငံတို့သည် တရုတ်နိုင်ငံကို အကျိုးခံစားခွင့် အထူးအခွင့်အရေးရနယ်များ၊ ဩဇာလွှမ်းမိုးရာနယ်များအဖြစ် အများသဘောတူ ခွဲဝေယူခဲ့ကြသည်။ အမေရိကန်နိုင်ငံသည် ဖိလစ်ပိုင်၊ ဂူအမ်ကျွန်းနှင့် ပေါ်တိုရီကို နိုင်ငံတို့ကို သိမ်းပိုက်နယ်ချဲ့ခဲ့သည်။

နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်ခေတ်တွင် ကိုလိုနီနယ်မြေများသည် နယ်ချဲ့မိခင်နိုင်ငံ၏ ငွေများရင်းနှီးမြှုပ်နှံ ရာ၊ စက်မှုလုပ်ငန်းအသေးစားများ ထူထောင်ပေးရာ၊ ကုန်ချောများရောင်းချရာ၊ သယံဇာတပစ္စည်း များနှင့် တွင်းထွက်ပစ္စည်းများ ထုတ်ယူရာဒေသများဖြစ်ခဲ့သည်။ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်သည် အင်အားကြီး နိုင်ငံများအကြား ပြိုင်ဆိုင်မှု ပြင်းထန်လာစေပြီး ၁၉၁၄ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးကို ပျက်ပြား စေသည့် ပဋိပက္ခများကို ပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်း စက်မှုတော်လှန်ရေးဒုတိယအဆင့်တွင် လက်ဝါးကြီးအုပ် အရင်းရှင် စနစ် ပေါ်ပေါက်လာပြီး နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်ကို ဖန်တီးပေးခဲ့ခြင်း။
- ◆ စီးပွားရေး၊ စစ်ရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းများ၊ နည်းပညာတိုးတက်မှုတို့ပေါ်အခြေခံ၍ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ် ပိုမိုအားကောင်းလာခြင်း။
- ◆ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်သည် ကိုလိုနီနယ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကို တည်ထောင်ကာ ငွေအရင်း အနှီးမြှုပ်နှံပြီး စီးပွားရေးကို စိတ်တိုင်းကျလုပ်ကိုင် ခြယ်လှယ်ရန်နှင့် မြေပေါ်မြေအောက် သယံဇာတပစ္စည်းများကို စိတ်ကြိုက်ထုတ်ယူသုံးစွဲသည့် ပုံစံဖြစ်လာခြင်း။
- ◆ စစ်အင်အားဖြင့် သိမ်းပိုက်ခြင်း၊ စီးပွားရေးလုပ်ကိုင်ခွင့် အခွင့်ထူးများရယူခြင်း၊ ဩဇာခံ နယ်နှင့် အစောင့်ရှောက်ခံနယ်များ တည်ထောင်ခြင်းနှင့် နယ်မြေများ ငှားရမ်းကာ စီးပွားရေး အမြတ်ထုတ်လုပ်ကိုင်ခြင်း စသည့်နည်းများဖြင့် နယ်ချဲ့ခြင်း။
- ◆ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်သည် အင်အားကြီးနိုင်ငံများအကြား ပြိုင်ဆိုင်မှု ပြင်းထန်လာစေခြင်း။

အဋ္ဌမတန်း

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းတွင် ကျင့်သုံးခဲ့သော နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်၏ အသွင်လက္ခဏာများကို ဆွေးနွေးပါ။
- ၂။ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ်ကို ပိုမိုအားကောင်းစေသော အောက်ပါအကြောင်းရင်းများကို မှတ်စု ရေးပါ။
 - (က) စီးပွားရေးဆိုင်ရာအကြောင်းရင်း
 - (ခ) နိုင်ငံရေးနှင့် စစ်ရေးဆိုင်ရာအကြောင်းရင်း
 - (ဂ) နည်းပညာနှင့်ဆေးဘက်ဆိုင်ရာပညာတိုးတက်မှု

အခန်း(၄)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ (၁) ဂျွန်ကေး၏ ရက်ကန်းလွန်းပြန် (<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.es%2Fpin%2F663014376378101366%2F&psig=>)
- ပုံ (၂) ဂျိမ်းစ်တာဂရိ၏ချည်ငင်စက် (<https://www.britannica.com/technology/spinning-jenny>)
- ပုံ (၃) အက်မွန်ကတ်ထရွိုက်၏စက်ရက်ကန်း (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/02/TM158_Strong_Calico_Loom_with_Planed_Framing_and_Catlow%27s_Patent_Dobby.png)
- ပုံ (၄) ဂျိမ်းစ်ဝပ်၏ရေခွေးငွေ့အင်ဂျင်စက် (<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Ffineartamerica.com%2Ffeatured%2Fsteam-engine-designed-by-james-watt-science-photo->)
- ပုံ (၅) ကျော့ချုံစတီဖင်ဆန်၏ရေခွေးငွေ့မီးရထားစက်ခေါင်း (https://locomotive.fandom.com/wiki/Steam_locomotive?file=Gov01_10Rail015a-1-.jpg)
- ပုံ (၆) ဝီလျံကိုးနစ်၏ရေခွေးငွေ့ပုံနှိပ်စက် (<https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Fwhattheythink.com%2Fnews%2F71509-two-hundred-years-steam-driven-cylinder-printing->)
- ပုံ (၇) သောမတ်စ်အက်ဒီဆင် (<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.bilimseldunya.com%2Fthomas-alva-edison-1847->)

- ပုံ (၈) နီကိုလပ်စ်အော့တို၏အင်ဂျင်စက် (https://www.wikiwand.com/en/Otto_engine)
- ပုံ (၉) ရွှေဒေါ်ဖီလီယံနှင့် ၎င်း၏အင်ဂျင်စက် (https://cdn.autodoc.de/uploads/info_section/article/14/1502786254_8161_fd47725eff8b48fde476019012a97683.jpeg)
- ပုံ (၁၀) အလက်ဇန္ဒားဂရော့ဟမ်ဘဲလ်နှင့် သူတီထွင်သည့်တယ်လီဖုန်း (<http://trdergisi.com/wp-content/uploads/2018/01/graham.jpg>)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ဗိုလ်အေးမောင်နှင့်မျိုးသန့်၊ ဦး၊ ခေတ်သစ်ကမ္ဘာ့သမိုင်း(ဒုတိယတွဲ)၊ ရန်ကုန်၊ ရန်ကုန် ဂေဇက်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၅
- ၂။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ ခေတ်သစ်ရာဇဝင်၊ ရန်ကုန်၊ မဟာဒဂုံစာပုံနှိပ်တိုက်၊ ပုံနှိပ်နှစ်မပါ
- ၃။ Deane, Phyllis, *The First Industrial Revolution*, New York, Cambridge University Press, 1967
- ၄။ *Encyclopedia of the Age of Imperialism, 1800-1914*, Volume I & II, Edited by Carl Cavanagh Hodge, London, Greenwood Press, 2008
- ၅။ Littlefield, Henry W., *History of Europe since 1815*, New York, Varnes & Nobel Inc., 1963
- ၆။ Mohajan, Haradhan Kumar, "The Second Industrial Revolution has brought modern social and Economic Developments", *Journal of Social Sciences and Humanities*, American Institute of Science, Vol.6, No.1, 2020
- ၇။ Mokyr, Joel, "The Second Industrial Revolution, 1870-1914", https://econ.tau.ac.il/sites/economy_en.tau.ac.il/files/media_server/Economics/PDF/Mini%20courses/castronovo.pdf
- ၈။ Palmer, R.R., et al, *A History of the Modern World*, New York, McGraw-Hill, 2007

အဋ္ဌမတန်း

မြန်မာ့သမိုင်း
အခန်း(၅)
ပထမကမ္ဘာစစ်

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားစေသော အကြောင်းရင်းများ၊ စစ်အတွင်း အသုံးပြုသော လက်နက်များနှင့် ဖျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများ၊ စစ်၏ အကျိုးဆက်များအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- စက်မှုအရင်းရှင်နယ်ချဲ့နိုင်ငံများ၏ နယ်ချဲ့ဝါဒသစ် သဘောသဘာဝများကို အခန်း (၄) စက်မှုတော်လှန်ရေး သင်ခန်းစာတွင် လေ့လာသင်ယူပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားစေသော အခြေခံအကြောင်းရင်းများနှင့် လတ်တလောအကြောင်းရင်းကို နားလည်ပြီး ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- စစ်ပွဲတွင် အသုံးပြုသော လက်နက်ကိရိယာများ၊ တိုက်ခိုက်ရေးယာဉ်များ၊ စစ်ပွဲအတွင်း ဆုံးရှုံးမှုများအကြောင်းကို သုံးသပ်တတ်မည်။
- စစ်၏ အကျိုးဆက်အဖြစ် နိုင်ငံသစ်များ ထွက်ပေါ်လာခြင်းကြောင့် ဥရောပမြေပုံပြောင်းလဲသွားခြင်းနှင့် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး ပေါ်ပေါက်လာခြင်းတို့ကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်တတ်မည်။

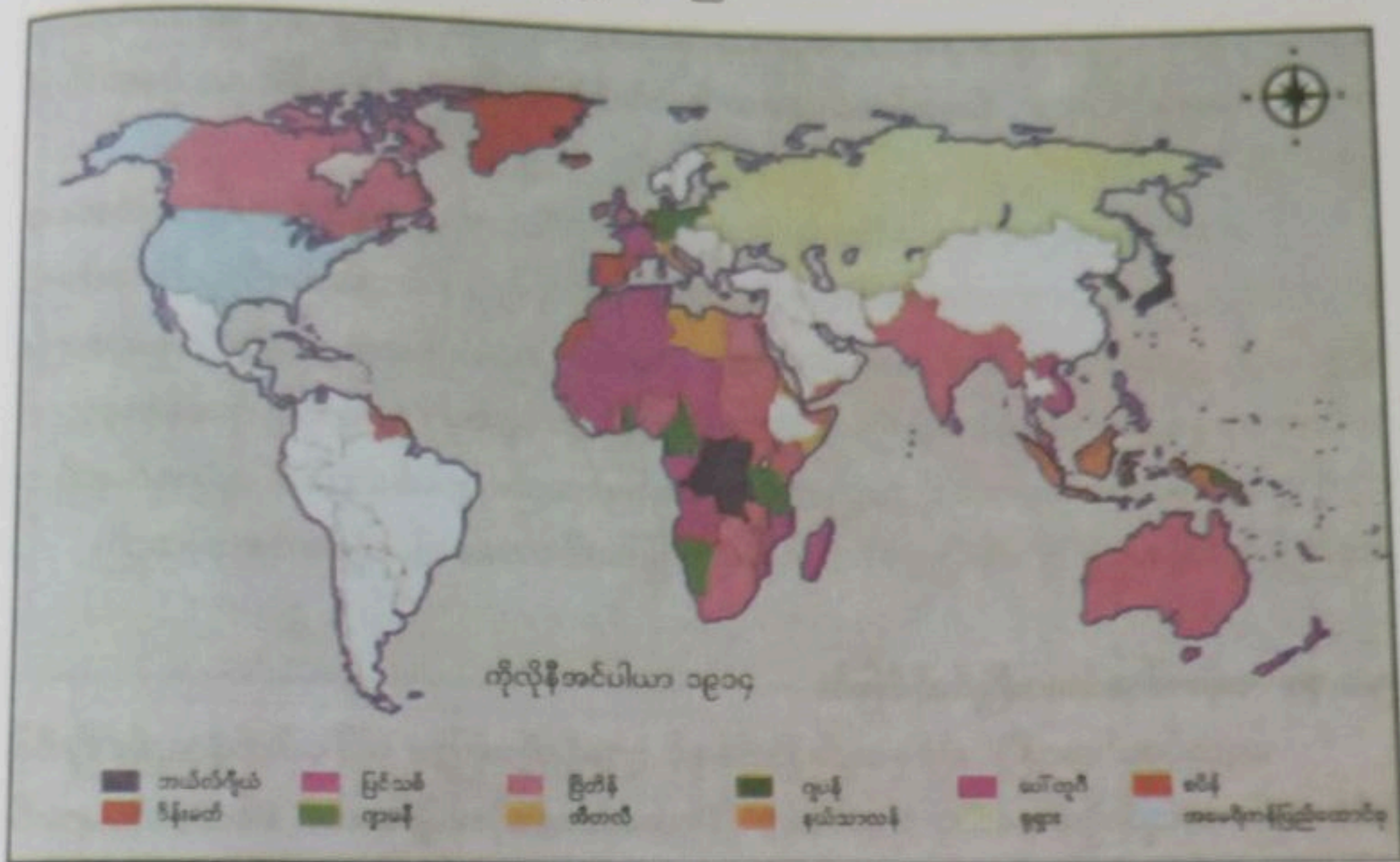
၅.၁။ စစ်ဖြစ်ရသည့်အခြေခံအကြောင်းရင်းများ

၅.၁.၁။ ကိုလိုနီနယ်မြေအပြိုင်ရှာဖွေခြင်း

ဥရောပတွင် စက်မှုတော်လှန်ရေးပေါ်ပေါက်ပြီးနောက် စက်မှုအရင်းရှင်နိုင်ငံများသည် ကိုလိုနီနယ်များကို အပြိုင်အဆိုင်ရှာဖွေခဲ့ကြသည်။ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်း အာရှနှင့် အာဖရိကတွင် ကိုလိုနီနယ်မြေ အပြိုင်ရှာဖွေလာခြင်းသည် ဥရောပနိုင်ငံများအကြား ပဋိပက္ခကို ပိုမိုပြင်းထန်စေပြီး စစ်ဖြစ်စေသည့် အကြောင်းရင်းတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။

ဗြိတိန်၊ ပြင်သစ်၊ ဒတ်ချ်တို့သည် အာရှတွင် ဦးစွာနယ်ချဲ့ကာ ကိုလိုနီနယ်မြေများကို ပိုင်ဆိုင်ထားသည့် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့နိုင်ငံဟောင်းများ ဖြစ်ကြသည်။ ဂျာမနီနှင့် ဂျပန်တို့သည် စက်မှု

နိုင်ငံများဖြစ်လာပြီးနောက်ပိုင်း အာရှနှင့် အာဖရိကတွင် ကိုလိုနီနယ်မြေများ ရရှိရေးအတွက် ကြိုးပမ်းလာခဲ့သည်။ ကိုလိုနီအပြိုင်အဆိုင်ရှာဖွေမှုတွင် ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီ ပြိုင်ဆိုင်မှုနှင့် ဗြိတိန်၊ ဂျာမနီ ပြိုင်ဆိုင်မှုတို့မှာ အပြင်းထန်ဆုံးဖြစ်ခဲ့သည်။

ပုံ(၁) ၁၉၁၄ ခုနှစ်တွင် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့တို့၏ အာရှနှင့် အာဖရိက ကိုလိုနီနယ်မြေပိုင်ဆိုင်မှု

၁၈၇၀ ပြည့်နှစ် ပြင်သစ်-ပရပ်ရှား (ဂျာမနီ)စစ်ပွဲအပြီး အဲလ်ဆက်နှင့် လော်ရိန်းနယ်များကို ဂျာမနီသို့ ပေးအပ်ခဲ့ရချိန်မှစတင်ကာ ပြင်သစ်တို့ အခဲမကျေဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ပြင်သစ်၏ အာရှနှင့် အာဖရိကတွင် ပိုင်ဆိုင်ထားသော ကိုလိုနီနယ်များကို ဂျာမနီက နယ်ချဲ့ရန်ကြိုးပမ်းမှုသည် နှစ်နိုင်ငံ ပြိုင်ဆိုင်မှုအသွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။

ကိုလိုနီနယ်ချဲ့နိုင်ငံများတွင် ဗြိတိန်သည် ကိုလိုနီနယ်မြေအများဆုံးကို ပိုင်ဆိုင်ထားသည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ဂျာမနီနိုင်ငံသည် စည်းလုံးမှုရရှိကာ စက်မှုလုပ်ငန်းများ ထွန်းကားလာပြီးနောက် အာဖရိကတွင် ဈေးကွက်များ ရှာဖွေလာခဲ့သည်။ ၁၈၉၈ ခုနှစ်တွင် ဂျာမနီနှင့် တူရကီတို့ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်အရ ဘာလင်နှင့် ဘက်ဂဒက်မြို့ကို ဆက်သွယ်သည့် မီးရထားလမ်းဖောက်လုပ်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ အရှေ့အလယ်ပိုင်းဒေသသို့ ဂျာမန်များ ဝင်ရောက်လာခြင်းကို ဗြိတိသျှတို့ အထူးစိုးရိမ်လာ သည်။ ဗြိတိန်နှင့် ဂျာမနီတို့၏ ပြိုင်ဆိုင်မှုသည် ကိုလိုနီပြိုင်ဆိုင်မှုအထိ ပြင်းထန်လာခဲ့သည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

၅.၁.၂။ အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များ ပြင်းထန်လာခြင်း

အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များ ပြင်းထန်လာခြင်းသည် စစ်ဖြစ်ပွားစေသော အခြားအကြောင်းရင်းဖြစ်သည်။ ဩစတြီးယား-ဟန်ဂေရီအင်ပါယာနှင့် ဘော်လကန်ဒေသတွင် နေထိုင်သော ဆလပ်လူမျိုးများ၊ ဗြိတိသျှအင်ပါယာအတွင်းနေထိုင်သော အိုင်းရစ်လူမျိုးများနှင့် ရုရှားအင်ပါယာအတွင်း နေထိုင်ကြသော ပိုးလူမျိုးနွယ်များသည် ကိုယ်ပိုင်အမျိုးသားနိုင်ငံများ တည်ထောင်လိုကြသည်။

ဆားဗီးယား၏ မဟာဆားဗီးယားဝါဒကြောင့် ဆားဗီးယားနှင့် ဩစတြီးယား ဆက်ဆံရေးမှာ တင်းမာလာခဲ့သည်။ ဆားဗီးယားဦးဆောင်သော ဆလပ်လူမျိုးများ သွေးစည်းညီညွတ်ရေးဝါဒကို မျိုးနွယ်တူ ရုရှားက အားပေးသည်။ ထို့ကြောင့် ရုရှားနှင့် ဩစတြီးယား ဆက်ဆံရေးမှာလည်း တင်းမာလာခဲ့သည်။ ဂျာမန်လူမျိုးကြီးဝါဒ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ဥရောပရှိ ဂျာမန်အနွယ်ဝင် တို့ကို ဂျာမနီနိုင်ငံလက်အောက်သို့ စုစည်းသိမ်းသွင်းရန်ဖြစ်သည်။ ဂျာမန်တွေးခေါ်ပညာရှင်အချို့က လည်း ပြင်းထန်သည့် ဂျာမန်မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်များ ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးခဲ့သည်။

၅.၁.၃။ ရေတပ်အင်အားပြိုင်ဆိုင်ခြင်း

ရေတပ်အင်အားပြိုင်ဆိုင်မှုသည် ဗြိတိန်နှင့် ဂျာမနီတို့အကြား ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဗြိတိန်နိုင်ငံသည် အထူးကြီးမားသော ဒရက်နေ့ (Dreadnought) အမျိုးအစား စစ်သင်္ဘောများကို ဆောက်လုပ်ခြင်းအားဖြင့် ရေတပ်ယှဉ်ပြိုင်မှုကို မြှင့်တင်ခဲ့ရာ ဂျာမနီကလည်း အလားတူစစ်သင်္ဘောများကို တည်ဆောက်၍ ရေတပ်အင်အား အပြိုင်အဆိုင် တိုးချဲ့ခဲ့သည်။ ၁၉၀၀ ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်း ရုရှား၊ ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီ၊ ဗြိတိန်၊ အီတလီနှင့် ဩစတြီးယား-ဟန်ဂေရီတို့၏ စစ်အင်အားကြီးမားလာခြင်းနှင့် ရေတပ်အင်အား အပြိုင်အဆိုင် တိုးချဲ့ခြင်းတို့ကလည်း စစ်ဖြစ်စေသော အကြောင်းရင်းတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။

၅.၁.၄။ မဟာမိတ်အုပ်စုများ အပြိုင်ဖွဲ့စည်းခြင်း

ကိုလိုနီနယ်ချဲ့နိုင်ငံများ၏ ပဋိပက္ခများကြောင့် ယင်းတို့အကြား မဟာမိတ်အုပ်စုများဖွဲ့စည်းခြင်းကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ၁၈၈၂ ခုနှစ်တွင် ဂျာမနီ၊ ဩစတြီးယား-ဟန်ဂေရီနှင့် အီတလီတို့က သုံးနိုင်ငံမဟာမိတ်အဖွဲ့ (Triple Alliance) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း ပြင်သစ်၊ ဗြိတိန်နှင့် ရုရှားတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် သုံးနိုင်ငံညီညွတ်ရေးအဖွဲ့ (Triple Entente) ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် ဥရောပတွင် မဟာမိတ်အုပ်စုနှစ်စု စင်ပြိုင်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

ပုံ(၂) သုံးနိုင်ငံမဟာမိတ်အဖွဲ့နှင့် သုံးနိုင်ငံညီညွတ်ရေးအဖွဲ့

၅.၁.၅။ လတ်တလောအကြောင်းရင်း

ပုံ(၃) အိမ်ရှေ့မင်းသား ဖရန်စစ်ဖာဒီနန်နှင့် ကြင်ရာတော်

၁၉၁၄ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၈ ရက်နေ့တွင် တော့စနီးယားနိုင်ငံသို့ လာရောက်လည်ပတ်သော ဩစတြီးယား အိမ်ရှေ့မင်းသား ဖရန်စစ်ဖာဒီနန်နှင့် ကြင်ရာတော်တို့ကို ဆားဗီးယား အကြမ်းဖက် အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးက လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခဲ့သည်။ ထိုလုပ်ကြံသတ်ဖြတ်မှုအတွက် ဩစတြီးယား-ဟန်ဂေရီက ဆားဗီးယားကို အပြစ်တင်ကာ တောင်းဆိုချက်များစွာပါဝင်သော ရာဇသံကို ပေးပို့ခဲ့သည်။ တောင်းဆိုချက်များ မလိုက်နာ

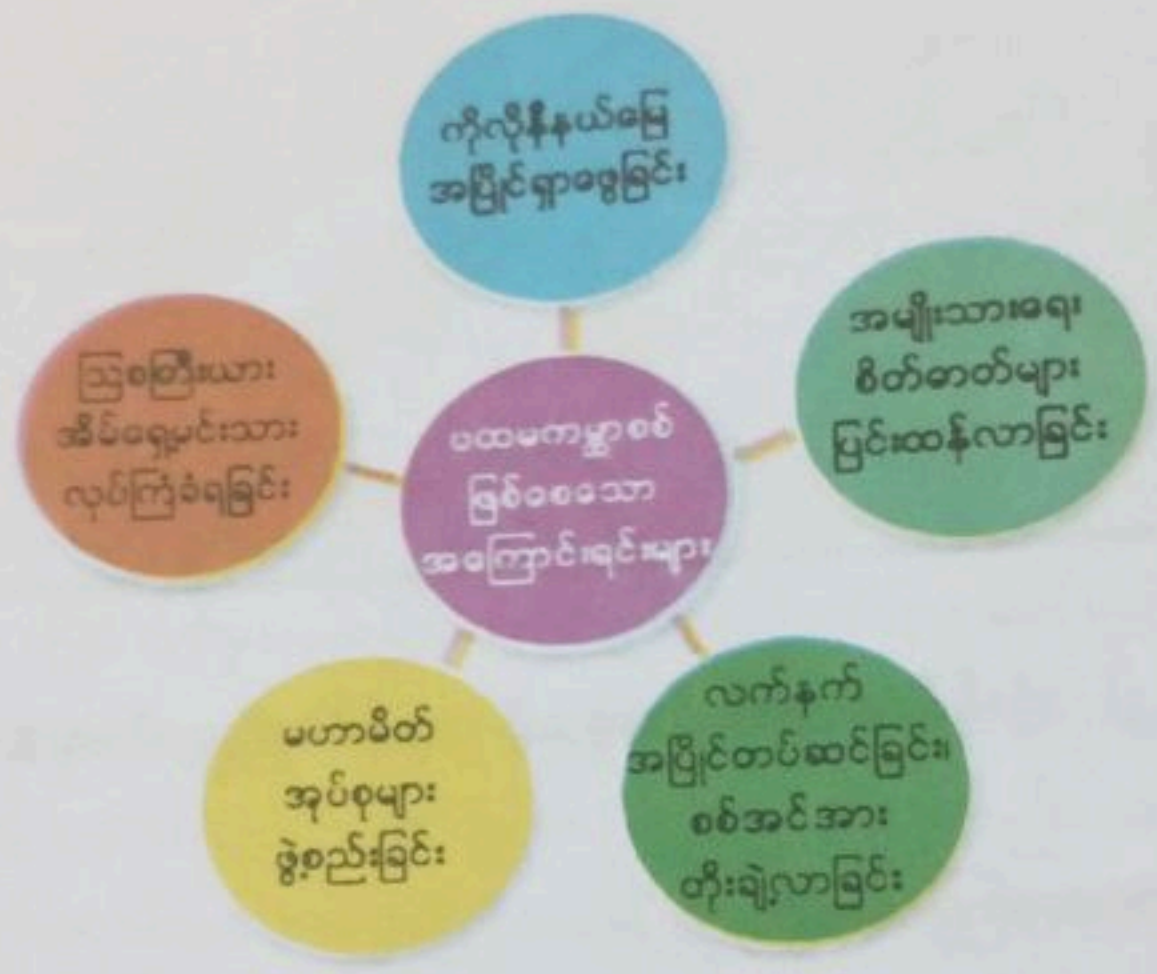
သောကြောင့် ၁၉၁၄ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၈ ရက်နေ့တွင် ဩစတြီးယားက ဆားဗီးယားကို စစ်ကြေညာသောအခါ ဆားဗီးယား၏မဟာမိတ် ရုရှားက ဩစတြီးယား-ဟန်ဂေရီကို စစ်ကြေညာခဲ့သည်။

အဋ္ဌမတန်း

မြန်မာ့သမိုင်း

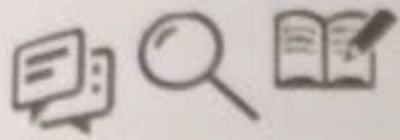
ဂျာမနီအနေနှင့် ၎င်း၏ မိတ်ဖက်နိုင်ငံဖြစ်သည့် သြစတြီးယား-ဟန်ဂေရီဘက်မှ ပြင်သစ်၊ ဗြိတိန်နှင့် ရုရှားတို့ကို စစ်ကြေညာခဲ့သည်။ စစ်ပွဲတွင် ဂျာမနီ၊ သြစတြီးယား-ဟန်ဂေရီနှင့် အော်တိုမင်အင်ပါယာ (တူရကီ)နိုင်ငံများက ဗဟိုနိုင်ငံများ (Central Powers) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဗြိတိန်၊ ပြင်သစ်နှင့် ရုရှားတို့က မဟာမိတ်နိုင်ငံများ (Allied Powers) အဖြစ်လည်းကောင်း တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာမှ စစ်ပွဲသည် ကမ္ဘာစစ်အသွင်သို့ ပြောင်းလဲလာခဲ့သည်။

ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားစေသော အကြောင်းရင်းများ

အဓိကအချက်များ

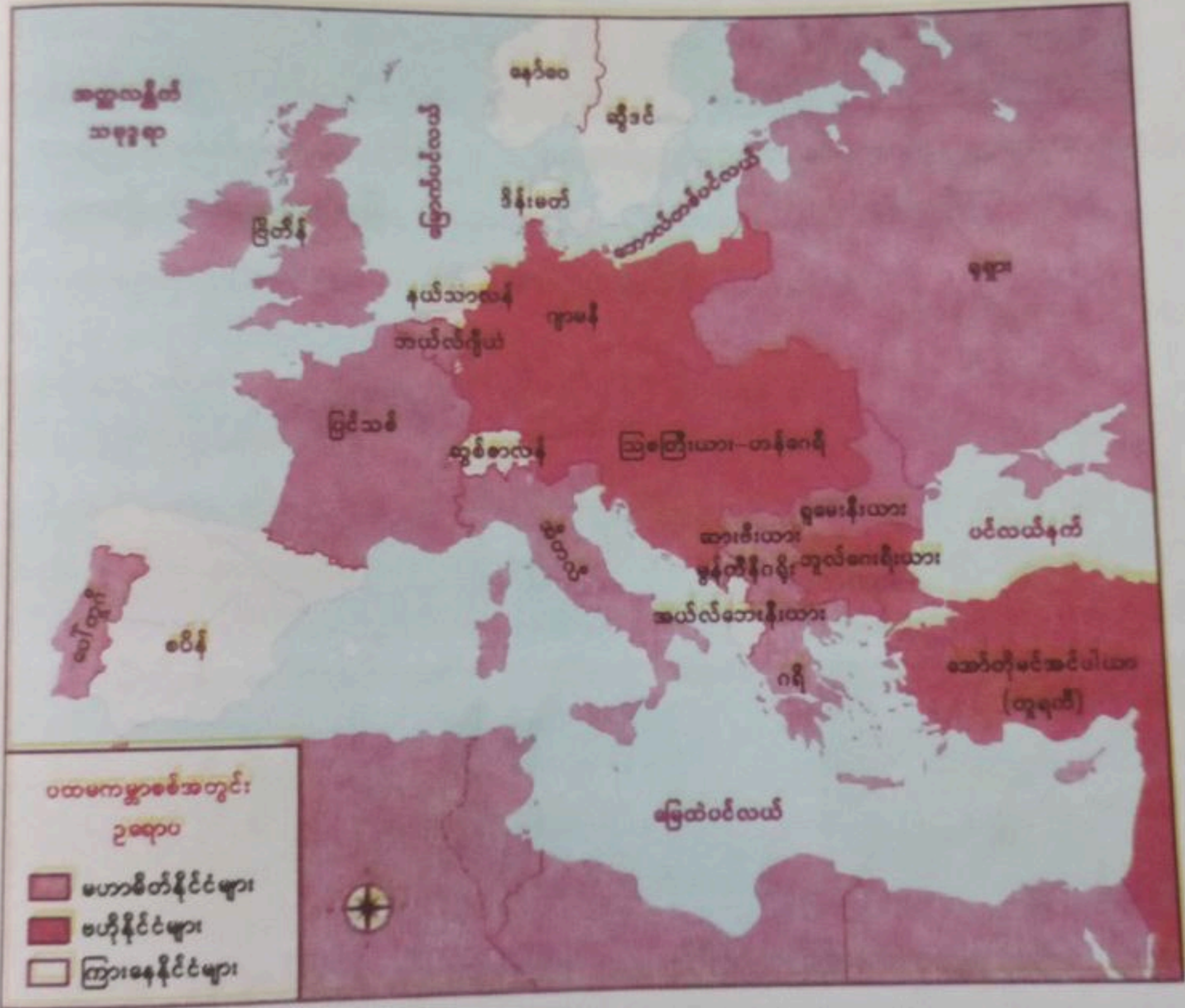
- ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်း အာရှနှင့် အာဖရိကတို့တွင် ကိုလိုနီနယ်မြေများ အပြိုင်ရှာဖွေခြင်း။
- အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များ ပြင်းထန်လာခြင်း။
- ရေတပ်အင်အား ပြိုင်ဆိုင်ခြင်းနှင့် စစ်အင်အားများ ကြီးမားလာခြင်း။
- မဟာမိတ်အုပ်စုများ ဖွဲ့စည်းခြင်း။
- သြစတြီးယားအိမ်ရှေ့မင်းသားနှင့် ကြင်ရာတော် လုပ်ကြံခံရခြင်း။
- သြစတြီးယားက ဆားဗီးယားကို စစ်ကြေညာသောအခါ စစ်အုပ်စုဝင်များ ပါဝင်လာခြင်းဖြင့် ကမ္ဘာစစ်အသွင် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုရေးပါ။
 - (က) စက်မှုအရင်းရှင်နိုင်ငံများ၏ ကိုလိုနီနယ်မြေအပြိုင်ရှာဖွေခြင်း
 - (ခ) အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များပြင်းထန်လာခြင်း
 - (ဂ) ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ရသည့် လတ်တလောအကြောင်းရင်း

၅.၂။ စစ်ဖြစ်ပွားခြင်း

ပုံ(၄) ပထမကမ္ဘာစစ်တွင် တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသော မဟာမိတ်နိုင်ငံများနှင့် ဗဟိုနိုင်ငံများ

ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီးတွင် မဟာမိတ်နိုင်ငံများဘက်မှ ဆားဗီးယား၊ ရုမေးနီးယား၊ အီတလီနှင့် ဂျပန်တို့ ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြပြီး ဗဟိုနိုင်ငံများဘက်မှ တူရကီနှင့် ဘူလ်ဂေးရီးယားတို့ ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ပထမကမ္ဘာစစ်တွင် နိုင်ငံများစွာ ပါဝင်တိုက်ခိုက်ကြသဖြင့် အနောက်ဘက်

အဋ္ဌမတန်း

မြန်မာ့သမိုင်း

စစ်မျက်နှာ၊ အရှေ့ဘက်စစ်မျက်နှာ၊ အီတလီစစ်မျက်နှာ၊ ဘော်လကန်တောင်ပိုင်းစစ်မျက်နှာ စသည်ဖြင့် စစ်မျက်နှာများမှာ နေရာအနှံ့အပြားတည်ရှိနေခဲ့သည်။ အရေးပါဆုံးစစ်မျက်နှာမှာ အနောက်ဘက် စစ်မျက်နှာဖြစ်ပြီး အရှည်လျားဆုံးနှင့် ဒုတိယအရေးပါဆုံးစစ်မျက်နှာမှာ အရှေ့ဘက်စစ်မျက်နှာဖြစ်သည်။

ပုံ(၅) ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း ကတုတ်ကျင်းများမှ တိုက်ခိုက်ပုံ

ပုံ(၆) စစ်အတွင်းအသုံးပြုသော ဗြိတိသျှတို့၏ တင့်ကား

၅.၂.၁။ စစ်တိုက်ခိုက်ပုံ

စစ်အတွင်း တိုက်ခိုက်ရာတွင် ကတုတ်ကျင်းများကို အသုံးပြုကာ စက်သေနတ်များဖြင့် တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ၁၉၁၅ ခုနှစ် နှစ်ဦးပိုင်းတွင် ဂျာမန်တို့သည် အဆိပ်ဓာတ်ငွေ့ စတင်အသုံးပြုခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းမှသာ ဗြိတိသျှတို့က တန်ပြန်တိုက်ခိုက်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ကတုတ်ကျင်းများရှိ သံဆူးကြိုးများနှင့် စက်သေနတ်များကို ကောင်းစွာဖြိုဖျက်တွန်းလှန်နိုင်သော တင့်ကားများအား ဗြိတိသျှတို့က အသုံးပြုခဲ့သည်။

ပုံ(၇) ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်းအသုံးပြုသော စက်သေနတ်၊ အဆိပ်ငွေ့နှင့် အမြောက်

ဗြိတိန်နှင့် ပြင်သစ် ရေတပ်တို့သည် ဂျာမနီနှင့် ၎င်း၏ မဟာမိတ်နိုင်ငံများသို့သွားသော လက်နက်၊ ရိက္ခာနှင့် ကုန်ပစ္စည်းများ တင်ဆောင်သည့် သင်္ဘောမှန်သမျှ ပိတ်ဆို့ထားနိုင်ခဲ့သည်။ ဂျာမန်ရေငုပ်သင်္ဘောများက ရန်သူစစ်သင်္ဘောများနှင့် ကုန်သင်္ဘောများကို တော်ပီဒိုလက်နက်များဖြင့် ဖောက်ခွဲဖျက်ဆီးနှစ်မြုပ်ခြင်းဖြင့် တန်ပြန်ပိတ်ဆို့မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

ပုံ(၉) ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဗြိတိသျှရေတပ်အင်အားနှင့် ဂျာမန်ရေငုပ်သင်္ဘောများ

ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားစဉ် လေယာဉ်များကို စစ်ဆင်ရေးတွင် စတင်အသုံးပြုလာခဲ့သည်။ ဂျာမန်တို့က ဇက်ပလင် (Zeppelin) ခေါ် လေသင်္ဘောများဖြင့် ဗြိတိန်နှင့် ပြင်သစ်နိုင်ငံများကို ဝှံ့ကြဲတိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် စက်သေနတ်နှင့် ဝှံ့များကို သယ်ဆောင်နိုင်သည့် လေယာဉ်များ တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့သည်။ လေယာဉ်များမှာ ကင်းထောက်ခြင်း၊ ရန်သူ့အမြောက်စခန်းကိုရှာဖွေခြင်းနှင့် ရေငုပ်သင်္ဘောရှာဖွေခြင်းလုပ်ငန်းများအတွက် အလွန်အသုံးဝင်ခဲ့သည်။ တိုက်လေယာဉ်များမှာ စစ်အတွင်း တိုးတက်ကောင်းမွန်လာခဲ့သည်။

ပုံ(၉) ဂျာမန်တို့၏ ဇက်ပလင် ခေါ် လေသင်္ဘော

ပုံ(၁၀) ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း အသုံးပြုသော တိုက်လေယာဉ်

၅.၂.၂။ အမေရိကန်စစ်ထဲဝင်ရောက်လာခြင်း

ပထမကမ္ဘာစစ်စတင်ချိန်တွင် အမေရိကန်သည် မည်သည့်စစ်အုပ်စုဘက်မှပါဝင်တိုက်ခိုက်ခြင်းမရှိဘဲ ကြားနေနိုင်ငံအဖြစ် ရပ်တည်နေခဲ့သည်။ စစ်အတွင်း အမေရိကန်သည် စစ်အုပ်စုနှစ်စုလုံးသို့ ဆေးဝါးများ၊ စစ်လက်နက်ပစ္စည်းများနှင့် လူသုံးကုန်ပစ္စည်းများကို တင်ပို့ရောင်းချခဲ့သည်။ ဂျာမနီ၏ ရေငုပ်သင်္ဘောများသည် ရန်သူနိုင်ငံ၏ သင်္ဘောများကိုသာမက ကြားနေနိုင်ငံများ၏ သင်္ဘောများကိုပါ တိုက်ခိုက်နှစ်မြုပ်လာခဲ့သည်။ ၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ခရီးသည် အများစု စီးနင်းလိုက်ပါလာသော ဗြိတိန်ပင်လယ်ကူးသင်္ဘော လူစီတန်းနီးယားကို ဂျာမန်ရေငုပ်သင်္ဘောက နှစ်မြုပ်လိုက်သဖြင့် အမေရိကန်သည် မဟာမိတ်နိုင်ငံများဘက်မှ စစ်ထဲသို့ ပါဝင်လာခဲ့သည်။

အဋ္ဌမတန်း

ပုံ(၁၁) ပထမကမ္ဘာစစ်တွင် ဂျာမန်တို့ အသုံးပြုခဲ့သော တော်ဝီဒိုပုံနှင့် ဂျာမန်တို့၏ ရေငုပ်သင်္ဘောမှ ပစ်ခတ်မှုကြောင့် လူစီတန်းနီးယားသင်္ဘောကြီးနှစ်မြုပ်နေပုံ

အမေရိကန် စစ်ထဲဝင်ရောက်လာမှုသည် မဟာမိတ်နိုင်ငံများအတွက် သိသိသာသာ အင်အားအသာရရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် ရုရှားနိုင်ငံသည် ဗဟိုနိုင်ငံများနှင့် စစ်ပြေငြိမ်းလိုက်သဖြင့် အနောက်ဘက်စစ်မျက်နှာတွင် ဗဟိုနိုင်ငံများ ပိုမိုအင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။ ၁၉၁၈ ခုနှစ် အစပိုင်းတွင် ဂျာမန်တို့ အောင်ပွဲရရှိသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် မဟာမိတ်နိုင်ငံများက အောင်ပွဲများရရှိလာခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဂျာမန်တို့က အပစ်အခတ်ရပ်စဲရန် တောင်းဆိုလာခဲ့ပြီး ၁၉၁၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ဂျာမနီသည် မဟာမိတ်နိုင်ငံများနှင့် စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီး ပြီးဆုံးခဲ့သည်။

ပထမကမ္ဘာစစ်တွင် ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့သော အုပ်စုနှစ်စုစလုံးမှ စစ်သည် သန်းပေါင်းများစွာ သေဆုံးသည့်အပြင် စစ်သည်များစွာ ကိုယ်လက်အင်္ဂါများ ချို့ယွင်းခဲ့ကြရသည်။ စစ်အတွင်း အစာရေစာပြတ်လပ်မှုကြောင့် အသက်ပေါင်းများစွာဆုံးရှုံးခဲ့ကြရသည်။ စစ်ကြီးအတွင်း စုစုပေါင်း လူ ၁၀ သန်းခန့် သေဆုံးပြီး သန်း ၂၀ ခန့်မျှ ဒဏ်ရာအနာတရ ရရှိခဲ့ကြသည်။

အဓိကအချက်များ

- စစ်ကြီးအတွင်းသို့ စစ်အုပ်စုဝင်နိုင်ငံများ ပါဝင်လာခြင်းမှတစ်ဆင့် စစ်သည် ကျယ်ပြန့်လာခြင်း။
- စစ်ဖြစ်စေအချိန်တွင် ကတုတ်ကျင်းအသုံးပြုကာ တိုက်ခိုက်ခြင်း။
- စက်သေနတ်၊ အမြောက်၊ အဆိပ်ဓာတ်ငွေ့နှင့် တင့်ကားများကို အသုံးပြုလာခြင်း။
- ရေတပ်ပိတ်ဆို့ တိုက်ခိုက်ခြင်းနှင့် လေယာဉ်များဖြင့် တိုက်ခိုက်ခြင်း။

- ၁၉၁၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ဂျာမနီတို့ စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် ချုပ်ဆိုခြင်းဖြင့် ပထမကမ္ဘာစစ် ပြီးဆုံးခဲ့ခြင်း။
- စစ်၏ဒဏ်ကြောင့် လူ့အသက်ပေါင်းများစွာ သေဆုံးကာ ဒဏ်ရာအနာတရများရရှိခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း ခေတ်မီလက်နက်များ၊ တိုက်ခိုက်ရေးယာဉ်များ အသုံးပြုကာ တိုက်ခိုက်ပုံကို တင်ပြဆွေးနွေးပါ။
- ၂။ အမေရိကန်နိုင်ငံသည် ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း အဘယ်ကြောင့် ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ရ သနည်း။ ရှင်းလင်းဖြေဆိုပါ။

၅.၃။ အကျိုးဆက်များ

ပထမကမ္ဘာစစ်သည် သြစတြီးယား-ဟန်ဂေရီက ဆားဗီးယားကို စစ်ကြေညာသည့် ၁၉၁၄ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၈ ရက်နေ့မှ မဟာမိတ်နှင့် ဂျာမနီတို့ အပစ်အခတ်ရပ်စဲခဲ့သည့် ၁၉၁၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၁ ရက်နေ့အထိ ၄ နှစ်နှင့် ၃ လကျော်ကြာမြင့်ခဲ့သည်။

ပုံ(၁၂) ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ

ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီး ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ ကို ၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံ၊ ပါရီမြို့၌ ကျင်းပခဲ့သည်။ ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ၌ ၁၉၁၉ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၈ ရက်နေ့တွင် မဟာမိတ် နိုင်ငံများနှင့် စစ်ရှုံးဂျာမနီတို့အကြား ဗာဆိုင်း စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ဗာဆိုင်းစာချုပ်သည် စစ်နိုင်သော နိုင်ငံများက တစ်ဖက်သတ်ရေးဆွဲ ထားသော စာချုပ်ဖြစ်သည်။

စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ်များအရ စစ်နိုင်သော မဟာမိတ်နိုင်ငံများအတွက် အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိခဲ့ကြသော်လည်း စစ်ရှုံးနိုင်ငံများသည် ၎င်းတို့ ၏ ကိုလိုနီပိုင်နက်နယ်မြေများ ဆုံးရှုံးရသည်သာမက စစ်လျော်ကြေးများကြောင့် စစ်ပြီးကာလတွင် စီးပွားရေးပျက်ပြားခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံရေးဩဇာနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာလည်း ကျဆင်းခဲ့ရသည်။

အဋ္ဌမတန်း

မြန်မာ့သမိုင်း

အမေရိကန်အနေဖြင့် ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း စစ်လက်နက်များ ရောင်းချနိုင်ခဲ့သဖြင့် စီးပွားရေးအရ အင်အားတောင့်တင်းလာခဲ့သည်။ စစ်ပြီးကာလ မြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် ဥရောပရှိ နိုင်ငံများစွာက အမေရိကန်နိုင်ငံမှ ငွေချေးငှားရသောကြောင့် ဥရောပ၏ စီးပွားရေးသည် အမေရိကန်၏ ချေးငွေအပေါ် မှီခိုလာရသည်။

၅.၃.၁။ နိုင်ငံသစ်များပေါ်ပေါက်လာခြင်း

ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် ကိုယ့်ကြမ္မာကိုယ်ဖန်တီးခွင့်မူအရ လွတ်လပ်သောနိုင်ငံများ ပေါ်ပေါက်လာပြီး အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များ နိုးကြားလာခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီဝါဒထွန်းကားခြင်း တို့သည် အတူယှဉ်တွဲဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ဩစတြီးယား၊ ဟန်ဂေရီ၊ ချက်ကိုစလိုဗားကီးယား၊ ယူဂိုဆလားဇီးယားစသော နိုင်ငံသစ်များပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ပိုလန်သမ္မတနိုင်ငံသစ်လည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် ဥရောပ၏ မြေပုံလည်း ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။

ပုံ(၁၃) ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီး ပြောင်းလဲသွားသော ဥရောပမြေပုံ

အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်ကို အရင်းခံပြီး ထွက်ပေါ်လာသော နိုင်ငံငယ်များသည် ဒီမိုကရေစီနှင့်ကိုက်ညီသည့် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေများကို ရေးဆွဲကျင့်သုံးလာကြသည်။ စစ်အပြီးတွင် နိုင်ငံ၏အစိုးရများသည် အလုပ်ရှင်နှင့် အလုပ်သမားတို့အကြား ဝင်ရောက်၍ ညှိနှိုင်းမှုများ လုပ်ဆောင်ပေးသည်သာမက အလုပ်သမားများအတွက် သက်သာချောင်ချိစေမည့် ဥပဒေများကိုလည်း သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် အလုပ်သမားနှင့် လယ်သမားတို့သည် ရှေးယခင်ကထက်ပို၍ အခွင့်အရေးများကိုလည်း တိုးတက်ရရှိလာကြသည်။

၅-၃-၂။ နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးပေါ်ပေါက်လာခြင်း။

စစ်၏အကျိုးဆက်အနေဖြင့် အမေရိကန်သမ္မတဝီလ်ဆင်၏ ငြိမ်းချမ်းရေးမူ ၁၄ ချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ဝီလ်ဆင်မူ ၁၄ ချက်တွင် နိုင်ငံကြီးများ၏ လျှို့ဝှက်စွာ မဟာမိတ်ဖွဲ့ခြင်းနှင့် လက်နက်အပြိုင်တပ်ဆင်မှုများ ဖျက်သိမ်းကာ လက်နက်လျှော့ပေါ့ရေးနှင့် စစ်အင်အားလျှော့ချရေး၊ ကိုယ့်ကြံ့ခိုင်မှုကိုယ်ဖန်တီးခွင့်နှင့် အနာဂတ်ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး ဖွဲ့စည်းရေးတို့ ပါဝင်သည်။

ပုံ(၁၄) နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးရုံးချုပ်

နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံစည်းမျဉ်းကို စစ်ပြေငြိမ်းရေး ညီလာခံများတွင် တင်ပြဆွေးနွေးပြီး အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးကို ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် နိုင်ငံပေါင်း ၅၀ ကျော်ဖြင့် ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ၊ ဂျီနီဗာမြို့တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ သို့သော် အမေရိကန်နိုင်ငံသည် အသင်းကြီး၏

အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် မပါဝင်ခဲ့ပေ။ အသင်းကြီးပေါ်ပေါက်လာရေးကို ကြိုးပမ်းခဲ့သည့် အမေရိကန်နိုင်ငံ မပါဝင်ခြင်းသည် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးအတွက် များစွာထိခိုက်ခဲ့သည်။

ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီး၏ပမာဏမှာ ကြီးမားလွန်းသဖြင့် စစ်အတွင်း ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့သော နိုင်ငံများတွင် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေး အကျိုးသက်ရောက်မှုများလည်း ရှိခဲ့သည်။ စစ်ရှုံး နိုင်ငံများနှင့် စစ်ဒဏ်ကြောင့် စီးပွားရေးကျပ်တည်းလာသောနိုင်ငံများတွင် အစွန်းရောက် အမျိုးသားရေးဝါဒနှင့်အတူ အာဏာရှင်များ ပေါ်ထွက်လာခြင်းသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းများဖြစ်လာခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီး ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ ကျင်းပ၍ စစ်နိုင်သော မဟာမိတ်နိုင်ငံများနှင့် စစ်ရှုံး ဂျာမနီတို့အကြား ဗာဆိုင်းစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုခြင်း။
- ဗာဆိုင်းစာချုပ်သည် စစ်နိုင်သော မဟာမိတ်နိုင်ငံများက တစ်ဖက်သတ်ရေးဆွဲထားသော စာချုပ်ဖြစ်ခြင်း။

- ပုံ (စ) ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဗြိတိသျှရေတပ်အင်အားနှင့် ဂျာမန်ရေငုပ်သင်္ဘောများ (<https://cdn.britannica.com/02/200602-050-CD4859D7/Assembly-Spithead-Royal-Navy-fleet-review-July-1914.jpg>), (<https://www.historyhit.com/facts-about-submarine-warfare-in-world-war-one/>)
- ပုံ (ဇ) ဂျာမန်တို့၏ ဇက်ပလင် ခေါ် လေသင်္ဘော (https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/zeppelin_airship)
- ပုံ (ဇဝ) ပထမကမ္ဘာစစ်အတွင်း အသုံးပြုသော တိုက်လေယာဉ် (<https://www.historyhit.com/important-aircraft-from-world-war-one/>)
- ပုံ (ဇ၁) ပထမကမ္ဘာစစ်တွင် ဂျာမန်တို့ အသုံးပြုခဲ့သော တော်ဝီဒိုပုံနှင့် ဂျာမန်တို့၏ ရေငုပ်သင်္ဘောမှ ပစ်ခတ်မှုကြောင့် လူစီတန်းနီးယားသင်္ဘောကြီးနစ်မြုပ်နေပုံ (<https://www.history.com/haunting-photos-of-wwi-soldiers-at-the-battle-of-the-somme>), (<https://www.historyhit.com/facts-about-submarine-warfare-in-world-war-one/>)
- ပုံ (ဇ၂) ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ (Microsoft® Encarta® 2009. © 1993-2008 Microsoft Corporation)
- ပုံ (ဇ၃) ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီးပြောင်းလဲသွားသော ဥရောပမြေပုံ (https://www.cusd200.org/cms/lib/IL01001538/Centricity/Domain/267/_files/World_Civ_Chapter_29.pdf)
- ပုံ (ဇ၄) နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးရုံးချုပ် (<https://www.google.com/search?q=Building+of+League+of+Nations>)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကမ္ဘာ့သမိုင်းမှတ်တိုင်များ (တတိယတွဲ)၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ၁၉၆၇
- ၂။ Walsh, Ben, *Modern World History*, London, Butler and Tanner Ltd. 1996
- ၃။ Lewis, Carrie, *Events that changed the world*, Igloo Books Ltd, Cottage Farm, 2016
- ၄။ *Dictionary of World History*, London, Brockhampton Press, 1997
- ၅။ Spielvogel, Jackson J., *World History & Geography*, New York, McGraw-Hill, 2013
- ၆။ Palmer, R.R., et al, *A History of the Modern World*, New York, McGraw-Hill, 2007

မြန်မာ့သမိုင်း
အခန်း(၆)
ဒုတိယကမ္ဘာစစ်

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ် ဖြစ်ပွားစေသော အကြောင်းအရင်းများ၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ် ဖြစ်ပွားပုံနှင့် စစ်၏အကျိုးဆက်များကို လေ့လာသင်ယူရမည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- ပထမကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားခြင်းနှင့် အကျိုးဆက်များအကြောင်းကို အခန်း (၅) ပထမကမ္ဘာစစ် သင်ခန်းစာတွင် လေ့လာသင်ယူပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေသော အကြောင်းရင်းများကို ရှင်းပြတတ်မည်။
- နည်းပညာတိုးတက်မှုသည် စစ်ရေးအခြေအနေပေါ် များစွာအကျိုးသက်ရောက်မှုရှိကြောင်း ဆွေးနွေးတတ်မည်။
- စစ်အပြီး ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး ပြောင်းလဲခြင်းနှင့် စစ်၏ အနိဋ္ဌာရုံကို သိမြင်လာပြီး သင်ခန်းစာယူလာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- စစ်ကို တားဆီးရန်နှင့် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီး ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်နိုင်ခဲ့ခြင်းသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်၏ ကောင်းမွန်သောအကျိုးဆက် ဖြစ်ကြောင်း ဝေဖန်သုံးသပ်တတ်လာမည်။

၆.၁။ စစ်ဖြစ်ရသည့်အကြောင်းရင်းများ

ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီး ကျင်းပခဲ့သော ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံနှင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့သော နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး၏ အစီအစဉ်များကြောင့် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံး ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေး ရရှိမည်ဟု အများက ယုံကြည်လက်ခံခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်းမှစ၍ ငြိမ်းချမ်းရေးကို ပြိုကွဲစေသောဖြစ်ရပ်များနှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သော အခြေအနေများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် စစ်နိုင်သောနိုင်ငံများနှင့် ကြားနေနိုင်ငံများသာ တက်ရောက်ခွင့်ရပြီး စစ်ရှုံးနိုင်ငံများ တက်ရောက်ခွင့်မရခဲ့ပေ။ ညီလာခံ၌ ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ကြရာတွင် စစ်နိုင် နိုင်ငံများ၏ နယ်မြေခွဲဝေမှုပြဿနာများ၊ စစ်ရှုံးနိုင်ငံများက ပေးဆောင်ရမည့် စစ်လျော်ကြေးနှင့်ပတ်သက်သည့်

သဘောထားကွဲလွဲမှုများ၊ စစ်ပြီးကာလ စစ်ရှုံးနိုင်ငံများနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်း၊ အနာဂတ်လုံခြုံရေး အတွက် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ သဘောထား ကွဲလွဲမှုပြဿနာများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ယင်းသဘောထားကွဲလွဲမှုများသည် ညီလာခံပြီးဆုံးသည့်အခါ ပို၍ကြီးမားလာ ခဲ့သည်။ ဂျပန်နှင့် အီတလီနိုင်ငံတို့သည် စစ်နိုင်သော မဟာမိတ်နိုင်ငံများဘက်မှ ပါဝင်တိုက်ခိုက် ခဲ့သော်လည်း ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အရ အကျိုးအမြတ် မရရှိခဲ့ပေ။

အမေရိကန်နိုင်ငံသည် ညီလာခံအပြီး ချုပ်ဆိုခဲ့သော ဗာဆိုင်းစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုး ခြင်းမပြုသကဲ့သို့ နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး၌လည်း မပါဝင်ခဲ့ပေ။ ထို့ပြင် အမေရိကန်သည် တစ်ကိုယ်တော်ဝါဒကို ဆက်လက်ကျင့်သုံးကာ ကမ္ဘာ့ပြဿနာများတွင် ပါဝင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။

ဗြိတိန်နိုင်ငံသည် ဗာဆိုင်းစာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးနောက် စီးပွားရေးပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် ၎င်း၏ ကိုလိုနီနယ်များ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းရေးကို ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၃၆ ခုနှစ်မှစ၍ ဂျာမနီနှင့် ဂျပန်တို့၏ စစ်အင်အားကို အမီလိုက်နိုင်ရန် ရေတပ်နှင့် လေတပ်အင်အားကို တိုးချဲ့၍ စစ်လက်နက် များ အပြိုင်တပ်ဆင်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်နိုင်ငံသည် ဗာဆိုင်းစာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးချိန်မှစ၍ မဟာမိတ်များ ရရှိရေး၊ စီးပွားရေးအင်အား ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် မိမိနိုင်ငံလုံခြုံရေးအတွက် ပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ ကြည်း၊ ရေ၊ လေ တပ်အင်အားကိုလည်း တိုးချဲ့ခဲ့သည်။ အီတလီနိုင်ငံတွင် ဖက်ဆစ်ခေါင်းဆောင် မူဆိုလီနီ အာဏာရလာသောအခါ စီးပွားရေးနှင့် စစ်အင်အားတို့ကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ပြီး ကိုလိုနီနယ်ပယ်များ ချဲ့ထွင်လာခဲ့သည်။ ဂျပန်သည်လည်း ပစိဖိတ် သမုဒ္ဒရာအတွင်း ဗြိတိန်၊ အမေရိကန် ရေတပ်များနှင့် အင်အားယှဉ်ပြိုင်နိုင်ရန် ရေတပ်အင်အားကို တိုးချဲ့ခဲ့သည်။

ဂျာမနီနှင့် ဆိုဗီယက်တို့အကြား ၁၉၂၂ ခုနှစ်တွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သော ရာပါလိုစာချုပ်အရ ဂျာမန်တို့သည် ဆိုဗီယက်နိုင်ငံအတွင်း လက်နက်ထုတ်လုပ်စမ်းသပ်ခွင့်နှင့် စစ်ရေးလေ့ကျင့်ခွင့်များ ကို ရရှိခဲ့သည်။ ဟစ်တလာအာဏာရလာပြီးနောက် ဂျာမနီသည် ၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် ဗာဆိုင်းစာချုပ် ကို ဖောက်ဖျက်ကာ စစ်လက်နက်များ ပြန်လည်တပ်ဆင်၍ ရေတပ်၊ လေတပ်နှင့် သံချပ်ကာတပ် များကို တိုးချဲ့ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် အီတလီနှင့် ဂျာမနီ ပူးပေါင်း၍ ရောမ-ဘာလင် ဝင်ရိုးတန်းအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ယင်းအဖွဲ့ထဲသို့ ဂျပန်ပါဝင်လာရာ ရောမ-ဘာလင်-တိုကျို ဝင်ရိုးတန်းအဖွဲ့ (Rome-Berlin-Tokyo Axis)ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၎င်းအဖွဲ့နှင့်အပြိုင် ဗြိတိန်၊ ပြင်သစ်၊ ရုရှားနိုင်ငံတို့ ပါဝင်သော မဟာမိတ်အုပ်စု(Allied Powers)လည်း ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

၆.၁.၁။ နယ်မြေကျူးကျော်မှုများ

၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် ကမ္ဘာ့စီးပွားပျက်ကပ်ကြောင့် နိုင်ငံအသီးသီးတွင် စီးပွားရေးအကျပ် အတည်းနှင့် ရင်ဆိုင်လာရသည်။ ကိုလိုနီဈေးကွက်မရှိသော ဂျပန်၊ အီတလီနှင့် ဂျာမနီနိုင်ငံတို့သည်

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

ယင်းအကျပ်အတည်းကိုဖြေရှင်းရန် နယ်မြေကျူးကျော်သိမ်းပိုက်မှုများ ပြုလုပ်လာကြသည်။ အာဖရိကတိုက်ရှိ အီတလီ၏ ကိုလိုနီနယ်ဖြစ်သော ဆိုမာလီယာနှင့် အီသီယိုးပီးယားနယ်စပ်တွင် နှစ်နိုင်ငံတပ်များ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသည်ကို အကြောင်းပြု၍ ၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် အီတလီသည် အီသီယိုးပီးယားနိုင်ငံကို ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးက အီတလီကို စီးပွားရေးပိတ်ဆို့အရေးယူခဲ့သည်။ သို့သော် ရေနံနှင့် ရေနံထွက်ပစ္စည်းများကိုမူ ရောင်းချခွင့်ပြုထားသည့်အတွက် အီတလီသည် စစ်ကို ဆက်လက်တိုက်ခိုက်နိုင်ပြီး ၁၉၃၆ ခုနှစ် တွင် အီသီယိုးပီးယားမြို့တော်ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။

ဂျပန်နိုင်ငံသည် တရုတ်နိုင်ငံအတွင်း စည်းရုံးရေးပြုကွဲနေမှုနှင့် စစ်အင်အားကျဆင်းမှုကို အခွင့်ကောင်းယူကာ ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် မန်ချူးရီးယားကို ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဂျပန်၏ လုပ်ရပ်ကို တရုတ်နိုင်ငံက နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးကို တိုင်ကြားခဲ့သော်လည်း ထိရောက်စွာ အရေးမယူခဲ့သောကြောင့် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးအပေါ် ယုံကြည်မှုလျော့နည်းလာသည်။

စပိန်ပြည်တွင်းစစ် (၁၉၃၆-၁၉၃၉)ဖြစ်ပွားသောအခါ အီတလီနှင့် ဂျာမနီတို့က အာဏာရှင်ဖြစ်သည့် ဗိုလ်ချုပ်ဖရန်ကို တပ်များကို ထောက်ပံ့ကူညီခဲ့ပြီး ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့က ကမ္ဘာစစ်ကြီးဖြစ်မည်ကို စိုးရိမ်သဖြင့် မညှိသည့်နိုင်ငံမှ မကူညီရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ စပိန် ပြည်တွင်းစစ်ကြောင့် အင်အားကြီးနိုင်ငံများ၏ ဆက်ဆံရေးမှာ တင်းမာလာပြီး ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးကို ထိခိုက်ပျက်ပြားလာစေခဲ့သည်။

ပုံ(၁) ဂျာမန်တပ်များ ပိုလန်နိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာပုံ

၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် ဟစ်တလာသည် ဂျာမန်လူမျိုးကြီးဝါဒကို အကောင်အထည် ဖော်သည့်အနေဖြင့် သြစတြီးယားကို ပထမဆုံးကျူးကျော်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ပြုလုပ် ခြင်းသည် ဗာဆိုင်းစာချုပ်ကို အတိအလင်း ချိုးဖောက်လိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဆိုဗီယက်မှလွဲ၍ အခြားမည်သည့်နိုင်ငံက မှ ဂျာမနီကို ကန့်ကွက်ခြင်းမပြုခဲ့ကြပေ။

ချက်ကိုစလိုဗားကီးယားနိုင်ငံရှိ ဆူဒေတန်ဒေသတွင် ဂျာမန်လူမျိုး သုံးသန်းကျော် နေထိုင် ကြသည်။ ဂျာမနီတွင် ဟစ်တလာအာဏာရလာသောအခါ ဆူဒေတန်ရှိ ဂျာမန်တို့က အမျိုးသားရေး စိတ်ဓာတ်များတက်ကြွလာကာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို တောင်းဆိုလာကြသည်။ ဟစ်တလာသည် ဆူဒေတန်ရှိ ဂျာမန်တို့၏ နိုင်ငံရေးပြဿနာကိုအကြောင်းပြု၍ ချက်ကိုစလိုဗားကီးယားနိုင်ငံအား ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ခဲ့သည်။ ဗြိတိန်၊ ပြင်သစ်နှင့် အီတလီတို့သည် လိုက်လျော

ရေးမှူးပါးကို ကျင့်သုံးကာ ဟစ်တလာ တောင်းဆိုသည့်အတိုင်း မြူးနစ်စာချုပ်တွင် ဆူဒေတန်ဒေသကို ဂျာမနီသို့ ပေးအပ်ရန် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည်။ ဂျာမနီသည် ဆူဒေတန်ဒေသကို ရရှိပြီးနောက် ၁၉၃၉ ခုနှစ်တွင် ချက်ကိုစလိုဗားကီးယား တစ်နိုင်ငံလုံးကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။

ပိုလန်နိုင်ငံသည် ဗာဆိုင်းစာချုပ်အရ ဂျာမနီထံမှ ပိုလန်စင်္ကြံဒေသကို ရရှိခဲ့သည်။ ပိုလန်စင်္ကြံဒေသကို လွတ်လပ်စွာ ဖြတ်သန်းခွင့်ပေးရန် တောင်းဆိုချက်ကို ပိုလန်က ငြင်းပယ်သည့် အတွက် ဂျာမနီသည် ၁၉၃၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် ပိုလန်ကို စစ်အင်အား အလုံးအရင်း ဖြင့် ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ မဟာမိတ်ဖြစ်သော ပြင်သစ်နှင့် ဗြိတိန်တို့က ပိုလန်ဘက်မှ ဝင်ရောက်ကူညီတိုက်ခိုက်ကြသည်။ နှစ်နိုင်ငံမဟာမိတ်အုပ်စုများ ပါဝင်လာခြင်းဖြင့် ၁၉၃၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၃ ရက်နေ့တွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် သဘောထားကွဲလွဲခဲ့ရာမှ စစ်အုပ်စုများ အပြိုင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း။
- စစ်လက်နက်များ အပြိုင်တပ်ဆင်ကာ ကိုလိုနီနယ်ပယ်များ ချဲ့ထွင်လာခြင်း။
- ဟစ်တလာအာဏာရလာသောအခါ ဂျာမနီတို့သည် ဗာဆိုင်းစာချုပ်ပါအချက်များကို ချိုးဖောက်ကာ ခေတ်မီလက်နက်ဆန်းများ တီထွင်လာခြင်း။
- အင်အားကြီးနိုင်ငံများ၏ ကျူးကျော်မှုကို နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးက ထိရောက်စွာ အရေးမယူနိုင်ခြင်း။
- ပိုလန်နိုင်ငံကို ဂျာမနီနိုင်ငံက ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ခြင်းဖြင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ် စတင်ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံအပြီး နိုင်ငံများအကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုများကို ရှင်းပြပါ။
- ၂။ နယ်မြေကျူးကျော်မှုများသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဖြစ်ပွားစေသော အကြောင်းရင်းတစ်ရပ် ဖြစ်ကြောင်း ဆွေးနွေးပါ။
- ၃။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတို့ရေးပါ။
 - (က) စစ်လက်နက်အင်အားတိုးချဲ့လာခြင်း
 - (ခ) ရောမ-ဘာလင်-တို့ကျိုဝင်ရိုးတန်းအဖွဲ့
 - (ဂ) စစ်ဖြစ်ပွားစေသော လတ်တလောအကြောင်းရင်း

အဋ္ဌမတန်း

၆.၂။ စစ်ဖြစ်ပွားခြင်း

၆.၂.၁။ စစ်ပွဲအစောပိုင်းကာလ ဂျာမန်တို့အရေးသာမှု

ဂျာမန်တို့သည် ၁၉၁၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် ပိုလန်နိုင်ငံကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ပြီး မြို့တော် ဝါဆောကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဆိုဗီယက်တပ်များက ပိုလန်အရှေ့ပိုင်းကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၁၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ဂျာမန်နှင့် ဆိုဗီယက်တို့သည် မကျွန်းကျော်ရေးစာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီး ပိုလန်၏အနောက်ပိုင်းကို ဂျာမန်တို့ကလည်းကောင်း၊ အရှေ့ပိုင်းကို ဆိုဗီယက်တို့ကလည်းကောင်း ခွဲဝေသိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဆိုဗီယက်သည် ဘောလ်တစ်ကမ်းခြေ နိုင်ငံများနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုခဲ့ပြီး ကြည်း၊ ရေ၊ လေ တပ်စခန်းများ အခြေစိုက်ခွင့်ရခဲ့သည်။ ဖင်လန်နိုင်ငံက ဆိုဗီယက်နှင့် စာချုပ် ချုပ်ဆိုရန် လက်မခံသောကြောင့် နှစ်နိုင်ငံဆက်ဆံရေး ဆိုးရွားလာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဆိုဗီယက်က ဖင်လန်နိုင်ငံကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဂျာမန်တို့သည် ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ် ဧပြီလတွင် နော်ဝေနိုင်ငံကို ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ခဲ့ပြီး မေလတွင် နယ်သာလန်တစ်နိုင်ငံလုံးကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။

ပုံ(၂) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဥရောပ (၁၉၁၂)

ဂျာမန်တို့သည် ဥရောပတွင် ၎င်းတို့၏ အကြီးမားဆုံးရန်သူဖြစ်သည့် ပြင်သစ်နိုင်ငံကို ကြည်းတပ်၊ လေတပ် အင်အားသုံးကာ ထိုးစစ်ဆင်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ အီတလီနိုင်ငံကလည်း ပြင်သစ်နိုင်ငံ၏ အရှေ့တောင်ဘက်ပိုင်းကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ရာ ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ် ဇွန်လတွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံသည် ဂျာမန်တို့လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ရသည်။

ဂျာမန်တို့သည် စစ်ရှုံးသည့် ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် ခြေကုပ်ယူကာ ဗြိတိန်နိုင်ငံကို ဆက်လက် တိုက်ခိုက်ရန် စစ်ရေးပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ ဂျာမန်လေတပ်သည် ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ် ဩဂုတ်လ ၁၂ ရက်နေ့ တွင် ဗြိတိန်နိုင်ငံ၏ အချက်အချာမြို့ကြီးများကို စတင်ဗုံးကြဲခဲ့သည်။ ရာပေါင်းများစွာသော လေယာဉ်များဖြင့် ဗြိတိန်လေယာဉ်ကွင်းများ၊ စက်ရုံများ၊ ခံတပ်များ၊ မြို့ကြီးများကို ဗုံးကြဲတိုက်ခိုက် ခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ဗြိတိန်လေတပ်သည် ဂျာမန်လေယာဉ်များကို အောင်မြင်စွာ ခုခံဖျက်ဆီးနိုင် ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဗြိတိန်လေကြောင်းကာကွယ်ရေးများကို ဂျာမန်တို့ မထိုးဖောက်နိုင်ခဲ့ပေ။

၆.၂.၂။ စစ်ပွဲနောက်ပိုင်းကာလ မဟာမိတ်တို့အရေးသာမှု

ဂျာမန်-ဆိုဗီယက် မကျူးကျော်ရေးစာချုပ်ကို ချိုးဖောက်ကာ ဂျာမန်တို့သည် ၁၉၄၁ ခုနှစ် တွင် ဆိုဗီယက်ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ အမေရိကန်နှင့် ဗြိတိန်တို့သည် အတ္တလန္တိတ်စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီး ဆိုဗီယက်အား အကူအညီပေးခဲ့သည်။ ဂျာမန်နှင့် ဆိုဗီယက်ကြားဖြစ်ပွားခဲ့သော တိုက်ပွဲများတွင် စတာလင်ဂရက်တိုက်ပွဲသည် အထင်ရှားဆုံးတိုက်ပွဲကြီးတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုတိုက်ပွဲတွင် ဆိုဗီယက် တို့သည် ဂျာမန်တို့ကို ချေမှုန်းအနိုင်ယူခဲ့သည်။

ပုံ(၃) ဗုံးကြဲခံရပြီးနောက် ပုလဲဆိပ်ကမ်းမြင်ကွင်း

ဆိုဗီယက်တပ်များ ထိုးစစ်ဆင်နေစဉ် ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် ဂျပန် တို့သည် ပစိဖိတ်အမေရိကန်ရေတပ်ဌာနချုပ် ဖြစ်သည့် ပုလဲဆိပ်ကမ်းကို စစ်မကြေညာဘဲ ရုတ်တရက် ဗုံးကြဲတိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဂျပန်အစိုးရက အမေရိကန်နှင့် ဗြိတိန်နိုင်ငံတို့ကို စစ်ကြေညာခဲ့သည်။ ဒီဇင်ဘာလ ၈ ရက်နေ့တွင် ဗြိတိန်နှင့် အမေရိကန်တို့က ဂျပန်ကို ပြန်လည် စစ်ကြေညာပြီး ဂျာမနီနှင့် အီတလီတို့ကလည်း

အမေရိကန်နိုင်ငံကို စစ်ကြေညာခဲ့ကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးသည် တစ်ကမ္ဘာလုံးသို့ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့သည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

အဋ္ဌမတန်း

မဟာမိတ်တပ်ပေါင်းစုများသည် ၁၉၄၄ ခုနှစ် ဇွန်လ ၆ ရက်နေ့တွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံ၊ နော်မန်ဒီကမ်းခြေမှ အလုံးအရင်းဖြင့် ဝင်ရောက်ကာ ဂျာမန်တပ်များကို ထိုးစစ်ဆင် တိုက်ခိုက်ခဲ့ပြီး ပြင်သစ်နိုင်ငံမှ ဂျာမန်တို့ကို တိုက်ထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။ မဟာမိတ်တပ်များသည် အီတလီကို တိုက်ခိုက်ရာ အီတလီတို့ အရေးနိမ့်ကာ ၁၉၄၄ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီး လက်နက်ချခဲ့သည်။ ဂျာမန်တို့မှာလည်း စစ်ရေးအရ အားနည်းလာပြီး ၁၉၄၅ ခုနှစ် မေလတွင် မဟာမိတ်တို့ထံ လက်နက်ချခဲ့သဖြင့် ဥရောပစစ်မျက်နှာတွင် စစ်ပြီးဆုံးသွားခဲ့သည်။

ဥရောပမှ စတင်ခဲ့သော ဒုတိယကမ္ဘာစစ်သည် ဂျပန်တို့၏ ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် အာရှသို့ ကူးစက်လာခဲ့ရာ ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာတစ်ခုလုံးသည် ဂျပန်နှင့် မဟာမိတ်တို့၏ စစ်တလင်း ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပစိဖိတ်စစ်မျက်နှာတွင် အမေရိကန်နိုင်ငံမှ တာဝန်ယူ၍ အခြားမဟာမိတ်နိုင်ငံများနှင့်အတူ တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ဥရောပစစ်မျက်နှာတွင် မဟာမိတ်တို့ အောင်မြင်မှုရပြီးနောက် ပစိဖိတ်စစ်မျက်နှာတွင်လည်း ဂျပန်တို့ အရေးနိမ့်လာပြီး သိမ်းပိုက်ထားသော နယ်မြေများမှ ဆုတ်ခွာခဲ့ရသည်။

ပုံ(၄) ပထမဆုံးအဏုမြူဗုံး (Little Boy)

ပုံ(၅) အဏုမြူဗုံးကြဲခံရပြီးနောက် ဟီရိုရှီးမားမြို့၏ မြင်ကွင်း

အမေရိကန်သည် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၆ ရက်နေ့တွင် ဂျပန်နိုင်ငံ၊ ဟီရိုရှီးမားမြို့ကို Little Boy အမည်ရှိအဏုမြူဗုံး ကြဲချခဲ့ရာ ပြည်သူတစ်သိန်းလေးသောင်းခန့် သေဆုံးခဲ့ရသည်။ ဩဂုတ်လ ၉ ရက်နေ့တွင် နာဂါဆာကီမြို့ကို Fat Man အမည်ရှိအဏုမြူဗုံး ထပ်မံကြဲချခဲ့ရာ လူဦးရေ ရှစ်သောင်းခန့် သေဆုံးခဲ့ရသည်။ ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၄ ရက်နေ့တွင် ဂျပန်ဧကရာဇ်က မဟာမိတ်တို့ထံ လက်နက်ချကြောင်း ရေဒီယိုမှ ကြေညာခဲ့သည်။ ဂျပန်အစိုးရသည် ၁၉၄၅

ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၂ ရက်နေ့တွင် လက်နက်ချစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီး ဒုတိယကမ္ဘာစစ် ကြီး ပြီးဆုံးခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ဂျာမန်တို့ ပိုလန်နိုင်ငံကို ၁၉၃၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ခြင်း။
- ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဂျာမန်တို့က နော်ဝေ၊ နယ်သာလန်နှင့် ပြင်သစ်နိုင်ငံတို့ကို သိမ်းပိုက်ခြင်း။
- ပြင်သစ်နိုင်ငံကို ခြေကုပ်ယူကာ ဗြိတိန်နိုင်ငံကို လေကြောင်းမှ တိုက်ခိုက်ခြင်း။
- ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် ဂျာမန်တို့က ဆိုဗီယက်ကို တိုက်ခိုက်ခြင်း။
- စတာလင်ဂရက်တိုက်ပွဲတွင် ဆိုဗီယက်တို့က ဂျာမန်တို့ကို ချေမှုန်းအနိုင်ယူခဲ့ခြင်း။
- ဂျာမနီလက်နက်ချကာ ဥရောပစစ်မျက်နှာတွင် စစ်ပြီးဆုံးခြင်း။
- အမေရိကန်က ဟိရိုရှီးမားနှင့် နာဂါဆာကီမြို့များကို အဏုမြူဗုံးကြဲချခဲ့ရာ လူအမြောက် အမြား သေဆုံးခဲ့ခြင်း။
- ဂျပန်အစိုးရက ၁၉၄၅ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၂ ရက်နေ့တွင် လက်နက်ချစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းဖြင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး ပြီးဆုံးခဲ့ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အစောပိုင်းကာလတွင် ဂျာမန်တို့၏ အောင်မြင်မှုကို တင်ပြပါ။
- ၂။ ဥရောပစစ်မျက်နှာနှင့် ပစိဖိတ်စစ်မျက်နှာတွင် မဟာမိတ်တို့၏ အောင်မြင်မှုများကို ဆွေးနွေးပါ။

၆.၃။ အကျိုးဆက်များ

၁၉၃၉ ခုနှစ်မှ ၁၉၄၅ ခုနှစ်ထိ ၆ နှစ်ကြာဖြစ်ပွားခဲ့သော ဒုတိယကမ္ဘာစစ်သည် ပထမ ကမ္ဘာစစ်ထက် အဆပေါင်းများစွာ ပျက်စီးခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်တွင် စစ်သားဦးရေ သန်း ၁၀၀ ကျော် ပါဝင်တိုက်ခိုက်ကြပြီး အဓိကဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသည့် နိုင်ငံများသည် ၎င်းတို့ပိုင်ဆိုင် သော စစ်လက်နက်ပစ္စည်းများ၊ စစ်ယန္တရားများ၊ စက်မှုအတတ်ပညာနှင့် သိပ္ပံနည်းပညာများကို အစွမ်းကုန်အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးကို အနိုင်ရရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ စစ်ပွဲအတွင်း၌

အဋ္ဌမတန်း

စစ်မြေပြင်မဟုတ်သည့် လူနေအဆောက်အအုံနေရာများပါ ပျက်စီးခဲ့ရသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်တွင် လူပေါင်း သန်း ၇၀ နီးပါး သေကျေပျက်စီးခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးကြောင့် ဥရောပနိုင်ငံများ အင်အားဆုတ်ယုတ်လာခြင်း၊ အမေရိကန်နှင့် ဆိုဗီယက်နိုင်ငံတို့ ထိပ်သီးအင်အားကြီးနိုင်ငံများဖြစ်လာခြင်းနှင့် ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများ လွတ်လပ်ရေးရရှိလာခြင်း စသည့် အကျိုးဆက်များဖြစ်ပေါ်လာသည်။

ဥရောပနိုင်ငံများသည် ၁၉၃၉ ခုနှစ် စစ်ဖြစ်သည့်အချိန်မှစ၍ ဂျာမန်တို့ လက်နက်ချသည့်အချိန်အထိ စစ်မြေပြင်ဖြစ်ခဲ့ရာ အပျက်အစီး အသေအပျောက် အလွန်များခဲ့သည်။ ဗြိတိန်နိုင်ငံသည် စစ်နိုင်ခဲ့သော်လည်း စစ်အတွင်း ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများခဲ့သည်။ စစ်မဖြစ်မီက အင်အားကြီးနိုင်ငံဖြစ်ခဲ့သော ဗြိတိန်နိုင်ငံသည် စစ်ကြီးပြီးသွားချိန်တွင် စစ်ပြီးခေတ် စီးပွားရေးကျပ်တည်းမှုနှင့်ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ စစ်ကြောင့် ဗြိတိန်နိုင်ငံသည် ၎င်းပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော ကိုလိုနီနယ်များ လက်လွတ်ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည်။

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်တွင် အကျိုးအမြတ်အများဆုံးရရှိသည့် နိုင်ငံဖြစ်ပြီး စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်မှကင်းလွတ်ကာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း စစ်လက်နက်များကို အခြားနိုင်ငံများသို့ တင်ပို့ရောင်းချခြင်းကြောင့် ကြွယ်ဝချမ်းသာလာခဲ့သည်။ စစ်အတွင်း အဏုမြူစွမ်းအင်ကို တီထွင်နိုင်ပြီး အဏုမြူလက်နက်ကိုပါ ထုတ်လုပ်နိုင်ခြင်းကြောင့် ကမ္ဘာပေါ်တွင် အဏုမြူဗုံးကို ဦးစွာအသုံးပြုသော နိုင်ငံလည်းဖြစ်သည်။ စစ်ကြီးပြီးသောအခါ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ကမ္ဘာပေါ်တွင် အချမ်းသာဆုံးနိုင်ငံဖြစ်လာပြီး အခြားအနောက်ဥရောပနိုင်ငံများသို့ ငွေကြေးအထောက်အပံ့များ၊ အကူအညီများပေးခြင်းဖြင့် ဩဇာလွှမ်းမိုးလာကာ ကမ္ဘာ့ထိပ်သီးအင်အားကြီးနိုင်ငံဖြစ်လာခဲ့သည်။

ဆိုဗီယက်သည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဒဏ်ကို အများဆုံးခံရသော နိုင်ငံဖြစ်သော်လည်း စစ်မတိုင်မီ ၁၉၂၈ ခုနှစ်မှစ၍ စီးပွားရေးကို ငါးနှစ်စီမံကိန်းများရေးဆွဲကာ ဆိုရှယ်လစ်စီးပွားရေးစနစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ စစ်ကြီးပြီးသောအခါ ငါးနှစ်စီမံကိန်းများဖြင့် တိုင်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကို အောင်မြင်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်သောကြောင့် စီးပွားရေး လျင်မြန်စွာ တိုးတက်လာခဲ့သည်။ သိပ္ပံပညာတိုးတက်ထွန်းကားလာသဖြင့် အမေရိကန်နည်းတူ အဏုမြူလက်နက်ကို ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည်။ ကမ္ဘာအရပ်ရပ်၌ ဆိုဗီယက်တို့၏ ဩဇာပျံ့နှံ့ကြီးထွားလာပြီး အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများသည် ဆိုဗီယက်ဩဇာလွှမ်းမိုးသော နိုင်ငံများအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။

စစ်ကြီးပြီးသည့်နောက် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ ပညာရေးနှင့် နိုင်ငံခြား ဆက်ဆံရေးတို့တွင် တိုးတက်ပြောင်းလဲလာခဲ့သည်။ စစ်ဒဏ်ကြောင့် ဥရောပနိုင်ငံများ အင်အားဆုတ်ယုတ်လာပြီး ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများ၏ လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများ အင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။ ထိုလှုပ်ရှားမှုများကြောင့်ပင် ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများသည် လွတ်လပ်ရေးရရှိလာခဲ့ကြသည်။

ပုံ(၆) နယူးယောက်မြို့ရှိ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂဌာနချုပ်

စစ်ကြောင့် သေကျေပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများ ထပ်မံမဖြစ်ပွားစေရန်၊ ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ဗြိတိန်ဝန်ကြီးချုပ် ဝင်စတန်ချာချီနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသမ္မတ ဖရန်ကလင်ဒီလာနီရုစဉ် တို့ ဦးဆောင်ကာ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ် ဆန်ဖရန်စစ္စကိုမြို့တွင် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီးကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် နိုင်ငံပေါင်း ၅၁ နိုင်ငံဖြင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီး၏ ဌာနချုပ်မှာ အမေရိကန်နိုင်ငံ နယူးယောက်မြို့တွင် တည်ရှိသည်။

အဓိကအချက်များ

- အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် ဆိုဗီယက်နိုင်ငံတို့ ထိပ်သီးအင်အားကြီးနိုင်ငံများဖြစ်လာခြင်း။
- ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများ လွတ်လပ်ရေးရရှိလာခြင်း။
- အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် အဏုမြူလက်နက် တီထွင်ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့ပြီး ကမ္ဘာပေါ်တွင် အဏုမြူဗုံးကို ပထမဆုံးအသုံးပြုသော နိုင်ငံဖြစ်လာခြင်း။
- ဆိုဗီယက်သည် တိုင်းပြည်စီးပွားရေး တိုးတက်စေရန် ငါးနှစ်စီမံကိန်းများဖြင့် ဆိုရှယ်လစ်စီးပွားရေးစနစ်ကို အောင်မြင်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း။
- ဆိုဗီယက်သည် သိပ္ပံပညာတိုးတက်လာပြီး အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနည်းတူ အဏုမြူလက်နက် ပိုင်ဆိုင်လာခြင်း။
- ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ ပညာရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးတို့တွင် တိုးတက်ပြောင်းလဲလာခြင်း။
- ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီးကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းခြင်း။

အဋ္ဌမတန်း

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
 - (က) ဥရောပနိုင်ငံများ အင်အားဆုတ်ယုတ်လာခြင်း
 - (ခ) အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ထိပ်သီးအင်အားကြီးနိုင်ငံဖြစ်လာခြင်း
 - (ဂ) ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု ထိပ်သီးအင်အားကြီးနိုင်ငံဖြစ်လာခြင်း

အခန်း(၆)ပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ (၁) ကျွန်ုပ်တို့များ ပိုလန်နိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာပုံ (<https://www.britannica.com/event/World-War-II>)
- ပုံ (၂) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဥရောပ (၁၉၄၂) (<https://u-s-history.com/images/maps/eurothe.gif>)
- ပုံ (၃) ဗုံးကြဲခံရပြီးနောက် ပုလဲဆိပ်ကမ်းမြင်ကွင်း (Microsoft® Encarta® 2009. © 1993-2008 Microsoft Corporation)
- ပုံ (၄) ပထမဆုံးအကူမြူပုံး (Little Boy) (Microsoft® Encarta® 2009. © 1993-2008 Microsoft Corporation)
- ပုံ (၅) အကူမြူပုံးကြဲခံရပြီးနောက် ဟိရိုရှီးမားမြို့၏မြင်ကွင်း (Microsoft® Encarta® 2009. © 1993-2008 Microsoft Corporation)
- ပုံ (၆) နယူးယောက်မြို့ရှိ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂဌာနချုပ် (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/United_Nations_Headquarters.JPG)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကမ္ဘာ့သမိုင်းမှတ်တိုင်များ(တတိယတွဲ)၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ၁၉၆၇
- ၂။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး (ပဉ္စမတွဲ)၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၆၀
- ၃။ ဗန်းမော်တင်အောင်၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးနှင့် ဘာလင်အရေးတော်ပုံ၊ ပြည်သူ့အလင်းစာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၂
- ၄။ Grenville, J.A.S., *A History of The World From The 20th To The 21st Century*, New York, Routledge, 2005
- ၅။ Palmer, R.R., et al, *A History of the Modern World*, New York, McGraw-Hill, 2007